

Joe Sacco, pionier van het
journalistieke beeldverhaal

In Palestina: 'Foto's zijn
moeilijker te negeren'

Interview: Guinees premier
Amadou Oury Bah

MO*

**Moedig.
Menselijk.
Mondiaal.**

MO.BE

MILES FOR HUMANITY

Loop of wandel mee voor mensenrechten tijdens de 11.11.11-trail.

Kies je uitdaging en loop of wandel door de mooiste bossen van Vlaams-Brabant. Met je deelname maak je écht impact: met elke ingezamelde euro draag jij bij aan de strijd van 11.11.11 en haar partners voor mensenrechten wereldwijd.

ZONDAG 20 SEPTEMBER – LEUVEN
3 miles – 6 miles – 13 miles

milesforhumanity.be

Strength in numbers

Een eigen koers

door Marie Geukens
Hoofdredactrice MO*

Ons focusdossier van dit nummer belicht de nogal eigenzinnige koers van Spaans premier Sánchez en zijn linkse minderheidsregering. Het ene na het andere besluit lijkt tegen de tijdsgeest in te druisen. Trump noch Netanyahu schrikt hem af, hij wil een brugfiguur zijn tussen de EU en China en in eigen land wil Sánchez asap 500.000 mensen zonder papieren regulariseren. Dat hij zich profileert als moreel aan de juiste kant van de geschiedenis door het internationale recht als leidraad te blijven gebruiken, neemt niet weg dat de Spanjaarden in de regio's rechts tot extreemrechts lijken te verkiezen.

Sánchez zette zijn eigen koers uit en bevaart die in een rechte lijn. Daarbij is echter weinig ruimte om op democratische wijze te schipperen. En dat is meteen de meer controversiële kant van het beleid. Ongeveer driekwart van de geplande maatregelen voor 2026 zouden de vorm van een koninklijk decreet krijgen. Dat is een verkorte vorm van wetten invoeren die het parlementaire debat smooit omdat Sánchez weet dat hij er op weinig steun kan rekenen.

Een regering die bij haar ideologie en morele overtuiging blijft, geeft aan haar bevolking het signaal van rechtlijnigheid. Dat heeft minstens het voordeel van de duidelijkheid. Maar een democratie is per definitie gebaseerd op overleg en wetgeving op consensus. Dat vergt tijd. Schipperen is daarbij onontkoombaar, maar wordt steeds moeilijker naarmate de standpunten radicaler en verder uiteen staan. De polarisatie heeft ook Spanje in haar greep.

De rol van de journalistiek in dit alles is de impact van de politiek op de samenleving te onderzoeken en haar politici kritisch te bevragen, wars van ideologie. Journalistiek houdt immers een spiegel voor, onderscheidt fictie van waarheid en informeert om inzichten te geven aan haar lezers zodat zij een mening kunnen vormen.

Anderhalf jaar heb ik het privilege gehad om MO* van binnenuit te leren kennen. Dit journalistieke buitenbeentje vertrekt vanuit solidariteit, inclusie en gelijkwaardigheid. Dat uitgangspunt kent haar fundamenten in de internationale samenwerking, waarbij vandaag ook economische actoren betrokken worden. MO*journalisten stelden tig keer vast dat corruptie en ondemocratische processen in het Globale Zuiden een bevolking achterstellen. In het rijke Westen wordt het gemeengoed om een werkloze, een migrant, een noodlijdende af te schilderen als een last, een on-mens. MO* heeft de opdracht om van hen weer mensen te maken, mensen die ooit naar school liepen, dromen hadden, en tegen een systeem botsten dat hen blokkeerde. Net zoals de mainstreamkranten politici een forum geven, moet MO* in tijden van "het primaat van de politiek" de eigen middenveldorganisaties nog vaker aan het woord laten. Dit mediaproject is uniek, urgent en noodzakelijk. MO* heeft altijd haar eigen koers bepaald. En ook al kies ik nu voor een ander pad dan dat van MO*, ik blijf de missie genegen en wens ook u een blijvende nieuwsgierigheid naar de wereld!

Met beste groeten,
Marie ✨

Colofon

MO*

Moedig. Menselijk. Mondiaal.

WIE ZIJN WIJ

Hoofredactie Marie Geukens

Adjunct-hoofredactie Charis Bastin

Chef nieuws Tom Claes

Redactie Samira Bendadi, Justine Corrijn, Tine Danckaers, Arne Gillis, Elien Spillebeen, Pieter Stockmans, Lies Van Brussel en Kato Van Roy

Eindredactie Lieve Van den Bulck en Han Zinzen

Webredactie Kilian de Jager

Huisfotografie Iratxe Álvarez

Stagiairs Israe Houari, Keran Mbelu, Ima Posselt, Daan Souts

Werken mee aan dit nummer Arsène Mpiana, Obed Ntoto, Thibault Coigniez, John Vandaele, Layla Aerts, Sven Tuytens, Lex Rietman, Dexter McLean, Abdelrahman Alserr, Tarek Bakri, Simon Vera, Ruben Verborgh

Creatie en vormgeving Beau De Maesschalck

Kaarten en grafieken Studio Verho

Concept & vormgeving cover Justine Corrijn

Redactiesecretaris en

communicatieverantwoordelijke Jan Buelinckx

Administratie Dominique De Groote

Zakelijke leiding Frank Van Damme

Verantwoordelijke uitgever Josse Abrahams

Website Craftzing - Wieni

CMS storyblok

Druk Roularta Printing

Vlasfabriekstraat 11 • 1060 Brussel

Tel. 02 536 19 77 • info@MO.be • www.MO.be

ISSN 1379-5619

MAAK MO* MEE MOGELIJK

Steun ons unieke non-profit mediaproject en word net als 4368 andere lezers proMO* via www.MO.be/proMO

4368 ×

BEDANKT VOOR JULLIE STEUN!

- MO* is een uitgave van Roularta Publishing NV in opdracht van Wereldmediahuis vzw.
- MO* wordt mee mogelijk gemaakt door onze leden. Meer info op MO.be/leden

Volwaardige leden

Broederlijk Delen
MET DEENSTEN MEE EL

Gewone leden

Memisa, FOS, Oxfam België, Fairtrade Belgium, Plan International Belgium, Handicap International, Artsen Zonder Vakantie, Caritas Vlaanderen, UNICEF België, Dokters van de Wereld, Search for Common Ground, Incofin, Artsen Zonder Grenzen en Cera

MO* krijgt de steun van de Belgische Ontwikkelings-samenwerking.

Overname van artikels is toegestaan mits bronvermelding en toestemming van de hoofdredacteur.

Inhoudstafel

3 Voorwoord

OPENER

6 WK Voetbal

Politieke verlengingen voor
Congolesse president dankzij
WK Voetbal?

ACTUEEL

12 ANALYSE

**Waarom het Russische
nucleaire overheidsbedrijf
nog steeds macht heeft**
De Sovjetallures van Rosatom.

16 ANALYSE

**Hoe ernstig moeten we
Trumps Raad voor Vrede
nemen?**

22 INTERVIEW

**'Armoede hoeft niet
onontkoombaar te zijn'**
MO*medewerker John Vandaele
ondervraagt Guinees premier
Amadou Oury Bah over de
kansen van zijn land.

Hou MO* in
de wereld
MO.BE/PROMO

FOCUS

28 INTERVIEW
'De meeste Europese regeringen zijn het eens met Spanje, maar blijven stil'
Defensie-expert Félix Arteaga over de geopolitieke keuzes van Spanje.

34 REPORTAGE
Europa verstrengt, Spanje versoepelt
MO*journaliste Samira Bendadi keek naar de nieuwe Spaanse regularisatie vanuit Barcelona en Lleida.

40 INTERVIEW
'Dit is geen migratiebeleid'
Onderzoekster Carmen González over migratie en extreemrechts.

42 ANALYSE
Pionier in groene energie, verslaafd aan olie

46 ANALYSE
Waarom premier Sánchez linkser beleid voert dan hij eigenlijk wil
De druk van de geschiedenis en van communistische coalitiepartners weegt door.

VERHALEN

50 IN BEELD
Dexter McLean

54 ANALYSE
Wij waren, en zijn nog altijd... hier
Onderzoeker Tarek Bakri legt met foto's bloot wat Israël probeert te verbergen.

60 REPORTAGE
Met het ijs verdwijnt ook de toekomst.
Smeltende gletsjers in het Rwenzori-gebergte.

66 INTERVIEW
Joe Sacco: 'Als zich een genocide voor je ogen voltrekt, gooi je je engagement niet plots overboord'

72 UITGEHOORD
Naar welke podcasts luistert MO*?
De wereld door de oren van onze redactie.

74 DE OPTIMIST
Ruben Verborgh

OPENER

Tshisekedi gebruikt sportevenement
als pasmunt voor derde mandaat

POLITIEKE VERLENGINGEN VOOR CONGOLESE PRESIDENT DANKZIJ WK VOETBAL?

Tekst: Elien Spillebeen

De kwalificatie van Congo voor het WK voetbal in de VS bracht het land in feeststemming. Maar achter de euforie schuilt ook een politieke agenda, want voor president Tshisekedi opent het sportieve succes de weg naar een derde - ongrondwettelijk - mandaat. ➔

Net voor het einde van de verlengingen van Congo's laatste kwalificatiewedstrijd voor het WK – tegen Jamaica – bracht een doelpunt van Axel Tuanzebe verlossing. De beslissende voltreffer dompelde het land onder in een ongezien feestgedruis. Les Léopards, de spelers van de nationale ploeg van Congo, hebben 52 jaar na de vorige selectie nog eens een ticket beet voor het bal van 's werelds populairste sport. Als een van de 48 ploegen mogen ze deze maand de heilige grasmat betreden.

Iedereen in het land kreeg een officiële verlofdag om de selectie te vieren en de spelers werden als nationale helden onthaald. De regering betaalde met plezier de boetes aan de buitenlandse voetbalploegen die hun Congolese spelers, tegen de afspraken in, zagen doorreizen naar de Congolese hoofdstad Kinshasa voor een volksfeestje. Daar gaf de president elke speler een terreinwagen, een premie en een huis cadeau. Voetbal is een staatszaak.

Die president, Félix Tshisekedi, kan de opsteker best gebruiken, want hij moet al anderhalf jaar toekijken hoe de rebellen van M23, met Rwandese steun, een deel van de oostelijke provincies bezetten. Na een goede prestatie van Les Léopards op de Africa Cup of Nations 2025 mag het

sportieve uithangbord van de natie nu meespelen op het wereldtoneel.

‘In plaats van zich te richten op de veiligheid en de verbetering van de levensomstandigheden van de bevolking, willen sommige politici de grondwet wijzigen om hun eigen belangen te dienen.’

ACTIVIST CHRISTOPHE MUYISA

Op die Africa Cup liet Congo zich overigens niet enkel sportief opmerken. De beelden van een supporter die elke wedstrijd als levend standbeeld Congo's eerste premier, Patrice Lumumba, verbeeldde, gingen de wereld rond. De supporter, Michel Nkukua Mboladinga, is ondertussen bekend onder de naam Lumumba Vea, waarbij Vea verwijst naar een van de oudste voetbalclubs van Congo. Bij de viering van de nationale ploeg mocht

hij mee het podium op, én kreeg hij eveneens een terreinwagen cadeau.

Dat regeringsleiders zo'n prestatie en de symboliek van nationale eenheid op zichzelf willen laten afstralen, is niet ongewoon. Maar in Congo staat er meer op het spel.

'Fatshi Béton, bedankt voor de overwinning', stond te lezen op de banners die aan de voorgevel van het parlement werden uitgerold. Fatshi Béton is de koosnaam voor president Félix-Antoine Tshisekedi Tshilombo. Op de drie gigantische doeken, die minister van Sport Didier Budimbu speciaal voor de gelegenheid had laten maken, stond de niet mis te verstane boodschap: 'Tout droit, Ti na 3'. Ofwel: op naar een derde mandaat voor Fatshi Béton. Ook dat scandeerde de minister van Sport tijdens wat een viering van de spelers had moeten zijn. Fatshi Béton, voor de gelegenheid gekleed in een jasje met luipaardmotief, liet het zich welgevallen.

De daaropvolgende dagen verscheen de boodschap 'Fatshi, Ti na 3' op straatbanners, T-shirts en zelfs op kookpotten. Zo lijkt de selectie voor het WK voetbal het startschot te zijn voor een campagne tot grondwetwijziging om de zittende president – en zijn entourage – langer aan de macht te houden.

Grondwetwijziging volstaat niet

Om een derde mandaat als president te bekomen, zal voor Tshisekedi een wijziging van de grondwet niet volstaan. Artikel 220 van de huidige grondwet zegt namelijk duidelijk dat aan het aantal mandaten niet gemorreld kan worden. Alleen een volledig nieuwe grondwet zou het aantal presidentiële mandaten kunnen wijzigen, of een presidentschap voor het leven mogelijk maken. Een grondwetwijziging zou eventueel wel als argument gebruikt kunnen worden om de teller van Tshisekedi's mandaten opnieuw op nul te zetten.

© Obesd Nitro

De president gaf elke speler een terreinwagen, een premie en een huis.

En het presidentschap van Félix Tshisekedi begon al weinig grondwettelijk. Nadat hij bij de verkiezingen van 2018 vermoedelijk als tweede was geëindigd, bood uittreidend president Joseph Kabila hem de presidentiële macht in ruil voor een deel van de taart. Tijdens die eerste legislatuur wist Tshisekedi die macht van Kabila af te bouwen ten voordele van zijn eigen entourage. Eind 2023 werd hij met 72 procent van de stemmen herkozen, weliswaar ook na gecontesteerde verkiezingen.

Grondwet geschreven door buitenlanders

Halverwege zijn tweede, en grondwettelijk dus laatste, mandaat laat president Tshisekedi de Congolezen schijnbaar wennen aan het idee dat politieke verlengingen wenselijk zijn. Zelf laat hij al sinds het begin van die tweede legislatuur ballonnetjes op over mogelijke problemen met de huidige grondwet die het land onbestuurbaar zou maken.

Daarbij opperde hij dat die ‘geschreven was door buitenlanders’, of ‘door strijdende partijen’, wat hij problematisch vindt. Deze en andere argumenten worden sindsdien steeds vaker herhaald door getrouwen.

Erik Kennes, onderzoeker aan het Egmontinstituut, ontleedde die argumenten en vond er weinig wetenschappelijke grond voor. De grondwet kwam in 2006 tot stand na de Tweede Congolese Burgeroorlog. Op enkele buitenlandse adviseurs na, van wie alleen een Senegalese adviseur het hele proces volgde, was dat een bij uitstek Congolees proces. De onbestuurbaarheid van het land ligt dan ook eerder aan hoe de grondwet wordt toegepast, dan aan de tekst zelf.

‘De argumenten zijn quatsch, maar als je de leugen voldoende herhaalt, wordt het de waarheid’, stelt Kennes vast. ‘Er zijn altijd wel technische redenen te vinden om de grondwet te wijzigen. Maar nu is absoluut niet het juiste moment.’

Dat vinden ook de leden van de burgerbewegingen Lucha en Filimbi. ‘In plaats van zich te richten op de veiligheid en de verbetering van de levensomstandigheden van de bevolking, willen sommige politici de grondwet wijzigen om hun eigen belangen te dienen’, stelt Christophe Muyisa, activist bij Filimbi.

Het lijkt weinig twijfel dat de discussie over de efficiëntie en de eigenheid van de grondwet vooral een afleiding is van de ware toedracht, namelijk het vasthouden aan de verworven macht. Dat bevestigt ook de campagne die met de nationale voetbalploeg extra kracht wordt bijgezet.

De slogan ‘Ti na 3’ komt ook niet van de president zelf, maar van een regeringslid. ‘Het is voor Tshisekedi belangrijk dat het lijkt alsof het idee voor een derde mandaat van onderuit komt’, legt Kennes uit. ‘Alsof de bevolking hem vraagt om te blijven.’ ➔

© Arsène Mplana

Ondanks het voetbal heeft Tshisekedi het land verdeeld.

Verdeelde gemeenschappen

Het was dan ook geen toeval dat de kwestie van de grondwetswijziging kort na de vieringen van de kwalificatie hoger op de politieke agenda kwam te staan. André Mbata Mangu, voorzitter van het regerende coalitieplatform Union Sacrée de la Nation, gaf naar eigen zeggen gehoor aan ‘de talrijke steunbetuigingen, overal ten lande en uit de diaspora, voor een initiatief tot grondwetswijziging’ en riep op tot het indienen van voorstellen. ‘Ook dit past in de strategie om dat initiatief vanuit het middenveld te laten komen,’ beklemtoont Kennes, ‘maar de voorstellen zijn makkelijk te sturen.’

Wie vandaag in de gratie van de president wil blijven, drukt openlijk steun uit voor een grondwetswijziging. ‘Maar het verlengen van het

presidentiële mandaat is niet enkel in het belang van Tshisekedi, maar ook voor zijn entourage. Het is met name voor de Kasaï-gemeenschap belangrijk dat hij aanblijft, want voor de eerste keer in de geschiedenis van Congo regeert één gemeenschap tegen de andere’, verduidelijkt Erik Kennes. ‘Ondanks het voetbal heeft Tshisekedi het land sterk verdeeld en gemeenschappen tegen elkaar opgezet.’ Als er een machtswissel komt, heeft die gemeenschap dus veel te verliezen.

Wie ook veel te verliezen heeft, zijn zij die gekant zijn tegen het idee van een grondwetswijziging. Modeste Bahati Lukwebo, vicevoorzitter van de senaat, werd aan de kant geschoven omdat hij er naar verluidt nog maar twijfels bij had.

Voetbal en politiek

De populariteit van Les Léopards creëert nu dan wel een politiek momentum voor de president, uitzonderlijk is de politieke recuperatie van voetbal niet. Voetbal en politiek gaan vaak hand in hand, niet enkel, maar ook in Congo.

De introductie van voetbal reflecteerde de ongelijkheid tussen de kolonisator en de gekoloniseerde bevolking. Witte voetbalploegen lieten geen zwarte spelers toe, de sport moest de racistische segregatie bestendigen. Maar tegen het einde van het Belgische koloniale bewind speelde voetbal een rol in de onafhankelijkheidsstrijd. Een wedstrijd tussen de Brusselse ploeg Union Saint-Gilloise en FC Leopoldville, mondde uit in de eerste onafhankelijkheidsopstanden in de Congolese hoofdstad.

Na de onafhankelijkheid bleven voetbalstadions een plaats waar politieke actie of bijeenkomsten plaatsvonden. Voor Mobutu, de dictatoriale president van 1965 tot 1997, was het daarom belangrijk om te vermijden dat voetbalclubs in handen vielen van opposanten. Om diezelfde reden kwamen onder het presidentschap van vader Laurent-Désiré en vervolgens zoon Joseph Kabila, de belangrijkste voetbalploegen in handen van hun getrouwen.

Hetzelfde gebeurde nadat Tshisekedi aan de macht kwam en het eigenaarschap van de grote clubs naar presidentiële getrouwen ging, met uitzondering van TP Mazembe uit Lubumbashi. Die club bleef in handen van Moïse Katumbi, Tshisekedi's grootste opposant. Dat documenteerden professoren Kristof Titeca en Albert Malukisa Nkuku (IOB-Universiteit Antwerpen) in 2022.

'Toch was de controle over de voetbalclubs voor Kabila belangrijker dan voor Tshisekedi', denkt Albert Malukisa. 'Kabila was niet echt een voetbalfan en kreeg in de stadions kritische supportersliederen te verduren. In tegenstelling tot Tshisekedi was hij amper in een stadion te zien.'

Voetbalsupporters zijn voor Tshisekedi ook nooit een bedreiging geweest. De UDPS (L'Union pour la démocratie et le progrès social, de partij van de president) staat sterk in de hoofdstad, ook onder supporters. En meer dan in de nationale competitie investeerde de president in de nationale ploeg. 'Hij moedigde de ploeg persoonlijk aan, bleef geloven in de WK-kwalificatie en voorzag in extra middelen.'

Maar de keerzijde daarvan is een onderfinanciering van de nationale competitie. Die werd vorig jaar abrupt ingekort en het regende opgaves door een gebrek aan middelen om te reizen. Vooral TP Mazembe, de ploeg van opposant Katumbi, werd daar het grootste slachtoffer van, bevestigt Malukisa. En dat is geen toeval, want de ploeg werd stevast gedwarsboomd.

'Nu Les Leopards zich hebben gekwalificeerd, straalt dat ook op Tshisekedi af. Het geeft zeker een likje verf aan zijn mandaat', zegt Malukisa.

Wie stopt de bal?

Tshisekedi's voorganger, Joseph Kabila, had ook ambities om de grondwet te wijzigen en aan de macht te blijven. Maar die pogingen zorgden tussen 2016 en 2018 voor grote volksprotesten. In voetbalstadia zongen voetbalsupporters geregeld: 'Kabila yebela mandat esili', 'Kabila, weet dat je mandaat eindigt'. De kerkleiders van zowel de katholieke bisschoppenconferentie CENCO (Conférence Episcopale Nationale du Congo), als van de protestantse ECC (L'Église du Christ au Congo), schaarde zich achter de demonstranten. Kabila kreeg de bevolking tegen zich.

Een wedstrijd tussen de Brusselse ploeg Union Saint-Gilloise en FC Leopoldville, mondde uit in de eerste onafhankelijkheidsopstanden in de Congolese hoofdstad.

De netwerken om te mobiliseren staan vandaag zwakker dan tien jaar geleden. De UDPS-militanten, die massaal op straat kwamen tegen Kabila, hebben er nu meer baat bij dat Tshisekedi aan de macht blijft. 'Maar,' zegt Erik Kennes van het Egmontinstituut, 'de UDPS was toen sterk verweven met het middenveld in de centrumsteden. Nadat Tshisekedi aan de macht kwam, werd dat middenveld afgebouwd, de financiering ervan gestopt en organisaties opgedoekt.'

Bisschop Donatien Nshole, voorzitter van CENCO, gaf al aan dat het niet opportuun is om de grondwet nu te wijzigen, maar stelt zich voorlopig diplomatisch op. De bisschoppenconferentie dringt in de eerste plaats aan op een breed vredesproces voor het door conflict geteisterde oosten van het land.

'Maar Tshisekedi verkoopt een nieuwe grondwet als een oplossing om

de inmenging van buurland Rwanda in te dammen', merkt Kennes op. Zo wordt de oorlog binnengesmokkeld in de discussie.

Om een grondwet te wijzigen moet natuurlijk een twee derde meerderheid in kamer en senaat gevonden worden. Ook dat lijkt niet meteen een probleem. 'De oppositie in het parlement stelt vandaag nog weinig voor. Hun leiders bevinden zich vooral in het buitenland en ze hebben in beide kamers veel te weinig zetels om een grondwetswijziging te verhinderen', vat Kennes samen.

Lumumba's erfenis

Of supporters in WK-stadions T-shirts met 'Ti na 3' zullen dragen, is niet uitgesloten. Politieke boodschappen zijn er dan wel verboden, de slogan kan geïnterpreteerd worden als verwijzing naar de derde WK-deelname van Congo. En dat is niet toevallig.

De kans dat Lumumba Veà opnieuw als levend standbeeld tussen het publiek opduikt, is ook levensgroot. De regering beloofde twee- tot driehonderd supporters mee te nemen naar de wedstrijden en er alle kosten voor te betalen. Lumumba Veà zal er waarschijnlijk één van zijn. Al zorgde de aankondiging dat hij lid zou worden van de politieke partij van de minister van Sport (AVC) even voor ophef. Lumumba moest een neutraal symbool blijven, klonk het luid. Het lidmaatschap werd vervolgens alsnog geweigerd in de hoop zijn "neutrale" positie en de schade aan de partij te herstellen. Voetbal mag dan wel politiek gerecupereerd worden, aan Lumumba's erfenis worden grenzen gesteld.

President Tshisekedi zelf zal zeker en vast ook afreizen naar de VS. Gezien een militaire overwinning op M23 niet meteen haalbaar is, moet hij alles inzetten op de sportieve strijd. *

De Sovjetallures van Rosatom

Waarom het Russische nucleaire overheidsbedrijf nog steeds macht heeft

De Kola Nuclear Power Plant van Rosatom was in 1973 de eerste kerncentrale die boven de poolcirkel elektriciteit opwekte met kernenergie.

Door de bouw van kerncentrales en de export van uranium reikt de macht van het Russische overheidsbedrijf Rosatom tot diep in Europa, maar ook ver daarbuiten. Al begint die macht te tanen. De EU zoekt stilaan naar alternatieven en China klopt luid op de deur.

‘De satellietbeelden tonen dat Rusland de elektriciteitslijn heeft gesaboteerd. Er zijn geen raketinslagen te bekennen. Hun claim dat Oekraïne de lijn bombardeerde, houdt geen steek’, zegt Jan Vande Putte. Als nucleair expert bij Greenpeace onderzocht hij de precare situatie van de kerncentrale in Zaporizja. Die werd net na de start van de invasie van Oekraïne in februari 2022 ingenomen door de Russen. Zij willen de centrale zo snel mogelijk aan hun eigen energienet koppelen en hebben dus baat bij het saboteren van de lijnen naar Oekraïne. Inspecteurs van het Internationaal Atoomenergieagentschap (IAEA) monitoren de situatie ter plaatse.

Volgens Vandeputte speelt het IAEA echter een dubieuze rol. ‘Rusland gebruikt het agentschap om legitimiteit over de Zaporizja-centrale te verwerven, want de inspecteurs van het agentschap zijn erg degelijk. Toch wilde het IAEA die sabotage niet bevestigen. De druk van bovenaf om geen stelling tegen Rusland in te nemen is groot. De directeur van het Departement Nucleaire Energie is dan ook Michail Tsjoedakov, die voordien belangrijke functies bij het Russische nucleaire overheidsbedrijf Rosatom bekleedde.’

Ruslands invloed binnen het IAEA vormt een afspiegeling van zijn status in de nucleaire industrie. Rosatom is immers nog steeds de grootste exporteur van kerncentrales ter wereld en controleert het leeuwendeel van de uraniumexport.

Dat overwicht gebruikt Rusland om zijn politieke invloed te versterken. Terwijl West-Europa de gaskraan van Poetin dichtdraaide, bleef het Russische uranium binnenkomen. De opbrengsten vloeien naar het Kremlin, dat niet nalaat om te dreigen met zijn nucleaire arsenaal.

Nochtans wilden de oprichters van het IAEA net die doos van Pandora voorgoed gesloten houden.

Atomen voor vrede

‘De grootmachten zullen een deel van hun macht gebruiken om de noden van de mensheid te lenigen in de plaats van de angst aan te wakkeren.’ Met die zin onderstreepte toenmalig Amerikaans president Dwight D. Eisenhower het belang van vreedzaam gebruik van kernenergie tijdens zijn toespraak voor de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 8 december 1953. Eisenhower pleitte voor de oprichting van een internationale atoomenergieorganisatie die een civiel gebruik van kernenergie moest promoten. ‘Atomen voor vrede’ werd het motto van wat in 1957 het IAEA zou worden, en kwam rechtstreeks uit Eisenhowers speech.

Maar al van bij het begin werd het IAEA het strijdtoneel van de machtsstrijd tussen de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten. Eind jaren 60 vervelt haar takenpakket meer en meer tot het uitsluitend inspecteren van nucleaire faciliteiten om te zien of alles er volgens de regels gebeurt. Maar uit angst voor spionage heerst er argwaan tegenover de inspecteurs. Een halve eeuw later blijkt die scepsis toch enigszins gerechtvaardigd.

‘Vandaag werken er ongeveer honderd Russen bij het IAEA. Het is dus waarschijnlijk dat de organisatie onder surveillance staat van de Russische geheime dienst’, zegt Aleksander Nikitin, nucleair adviseur bij het Bellona Environmental Transparency Center. Tot februari 2022 zetelde Nikitin eveneens in de adviesraad van Rosatom. Na de oorlog in Oekraïne werd de Noorse ngo Bellona tot “vijandige organisatie” verklaard. ➔

Samen met zijn collega's verhuisde Nikitin van de vestiging in Sint-Petersburg naar de Litouwse hoofdstad Vilnius.

Voor Nikitin is het promoten van het vreedzame gebruik van nucleaire energie erg kwetsbaar voor misbruik. 'Binnen het IAEA gelden er geen restricties voor de uitrol van kernenergie. En dus kan Rusland een kerncentrale in Iran bouwen en samenwerken met Noord-Korea. Die civiele projecten kunnen makkelijk evolueren naar militaire toepassingen. De opbrengsten van die projecten gebruikt Rosatom om de oorlog in Oekraïne te financieren.'

Ook van militair belang

Rosatom was als staatsbedrijf van bij de oprichting in 2007 vooral gericht op de Russische nucleaire industrie. Maar door de jaren heen ontgroeide het zijn kerntaak en werd het een conglomeraat met, in 2024, 262 dochterondernemingen en 50 geaffilieerde bedrijven. Die verschaften werk aan zo'n 400.000 mensen en draaiden in 2025 een omzet van 3 biljoen roebel, oftewel een slordige 34 miljard euro.

Het takenpakket van Rosatom is sinds de Russische invasie van Oekraïne enkel maar uitgebreid, zegt Dmitry Gorchakov, eveneens nucleair adviseur bij Bellona en toegespitst op Rosatom.

'De Russische economie is veranderd in een door de staat gestuurde oorlogseconomie. Staatsbedrijven krijgen almaar meer functies toebedeeld. Zo draait het bij Rosatom niet alleen meer om het nucleaire, maar opent het lithiummijnen en beheert het zelfs zonne-energieprojecten. De invloed van Rosatom op de Russische economie was nog nooit zo groot.'

'Vandaag werken er ongeveer honderd Russen bij het Internationaal Atoomenergiegentschap. Het is dus waarschijnlijk dat die onder surveillance staat van de Russische geheime dienst.'

NUCLEAIR ADVISEUR ALEKSANDER NIKITIN

Volgens het Russische staatspersagentschap TASS hielp Rosatom bij de ontwikkeling van de Oreshnik ballistische raket, waaruit ook zijn invloed bij militaire projecten blijkt.

Uit onderzoek van de Oekraïense denktank Dixi Group blijkt dan weer dat dochterbedrijven van Rosatom een cruciale rol spelen in de militaire toeleveringsketen. Zo fabriceert PA Start onderdelen voor de Ataka antitankraketten en het draagbare luchtafweersysteem Igla-S. En voor de

bouw van de gevreesde Geran-drone importeerde Alabuga-Volokno LLC drieduizend ton aan koolstofvezel.

'Hoe staat het met de oorlogsspanningen?' Dat is volgens Gorchakov de enige vraag die president Vladimir Poetin voor Alexey Likhachev heeft, de CEO van Rosatom. 'Eigenlijk is dat niet zozeer een vraag, maar een bevel, want Poetin is zijn directe baas. Ze ontmoeten elkaar meerdere keren per jaar. Likhachev zal dus altijd alles doen om de militaire doelstellingen van het Kremlin te behalen.'

Nucleaire bezettingsmacht

Die militaire betrokkenheid werd ook zichtbaar in de bezetting van de Oekraïense kerncentrale van Zaporizja, de grootste van Europa. Nadat de Russen de controle erover verwierven, installeerden ze een vergaande bezettingsmacht.

Eind vorig jaar wijdde de Oekraïense ngo Truth Hounds een heel rapport aan die bezetting. 'Al sinds de eerste Russische invasie van de Donbas in 2014 onderzoeken wij oorlogsmisdaden', zegt onderzoeker Denys Sultanhaliiev. 'Toen we die rond Zaporizja vastlegden, stootten we op iets ongebruikelijks: de rol van Rosatom in de bezetting.'

Vanaf 2023 transformeerde Rosatom het aanpalende Enerhodar in een Russisch atoomstadje. De inwoners werden zo teruggekatapulteerd naar het Sovjettijdperk. Toen verzezen er naast nucleaire faciliteiten nieuwe stadjes, zoals Enerhodar, waar het personeel van de centrale gehuisvest was, en bestuurd door het bedrijf. Na de val van de Sovjet-Unie in 1991 verloren die stadjes in Oekraïne hun speciale status.

Maar in Rusland behield het nucleaire staatsbedrijf de controle over dergelijke atoomstadjes, zegt Sultanhaliiev. 'Eenzelfde bewind leggen ze nu ook op aan de inwoners van Enerhodar. Zonder de toestemming van Rosatom kan niemand de stad nog in of uit.'

Die greep op het maatschappelijk leven reikt erg ver. Net als in Rusland kwam er zelfs een *Rosatom School project* dat voorziet in speciale opleidingen nucleaire fysica voor middelbare scholieren. Voor Rosatom biedt dat een garantie op geschoold personeel in de toekomst. De centrale in Zaporizja gebruikt namelijk een ander elektronisch systeem dan de Russische kerncentrales. De knowhow van het Oekraïense personeel is cruciaal om de centrale te kunnen onderhouden. Rosatom wil hen heel graag contractueel aanwerven, maar daar komt volgens Sultanhaliiev vaak dwang aan te pas. 'Ze hanteren de *good cop-bad cop*-methode. Een Rosatom-medewerker probeert een Oekraïens personeelslid tot een contract te verleiden, maar als dat niet lukt, neemt een veiligheidsagent het over. Die begint dan te dreigen met opsluiting en martelingen. Het toont aan hoe nauw Rosatom en de Russische veiligheidsdiensten met elkaar verweven zijn. Het ene hoort bij het andere.'

Europese markt klap langzaam dicht

Ondanks die verwevenheid staat Rosatom als dusdanig niet op een Europese sanctielijst en is er van alomvattende sancties nog geen sprake. Tot nu toe viseerde de Europese Unie slechts deelentiteiten, zoals het Russische Federale Nucleaire Centrum.

Voor Gorchakov heeft dat alles te maken met de Europese afhankelijkheid van het bedrijf. ‘Enerzijds bouwt Hongarije zijn Paks II-centrale nog met Rosatom. Daarnaast gebruiken Finland, Hongarije, Bulgarije, Tsjechië en Slowakije nog oude VVER-reactoren van Sovjetmakelij. Die landen hebben Rosatom nodig voor de levering van de nucleaire brandstof. Maar de grootste afhankelijkheid is van het verrijkt uranium.’

Dat blijkt ook uit het jaarrapport 2024 van Euratom, het Europese atoomenergieagentschap. Met een markt-aandeel van 22 procent was Rosatom in Europa nog steeds het belangrijkste bedrijf voor de conversie van uranium, wat een cruciale stap is in het verrijktingsproces. Voor verrijkt uranium bezat het bedrijf in 2022 zelfs 40 procent van het wereldwijde marktaanbod. Uit angst voor uraniumtekorten stond onder andere Frankrijk op de rem om sancties uit te vaardigen.

‘Rosatom en de Russische veiligheidsdiensten zijn nauw met elkaar verweven. Het ene hoort bij het andere.’

ONDERZOEKER DENYS SULTANHALIIEV

Al zijn de Europese landen na de invasie wel in actie geschoten. Volgens datzelfde rapport begonnen het Brits-Nederlands-Duitse bedrijf Urenco en het Franse Orano hun uraniumcapaciteiten uit te breiden.

Toch gaat die omslag niet zonder slag of stoot. Het Franse bedrijf Framatome is een fabrikant van nucleaire brandstof, maar kon zijn eigen technologische knowhow niet op tijd ontwikkelen om te voldoen aan de contractueel vastgelegde leveringsdata. Uit noodzaak sloot het dan een joint-venture met Rosatom zodat het gebruik kon maken van de Russische expertise.

Maar ondanks die tegenslag klapte de Europese markt voor Rosatom langzaam dicht, zegt Gorchakov. ‘Behalve een inkomstenbron van 200 à 300 miljoen euro per jaar verliest het vooral een drukkingsmiddel. Net als olie en gas vormden de nucleaire diensten een middel om de Europese politiek te kunnen beïnvloeden. Maar Europa is al lang niet meer de belangrijkste afzetmarkt. De echte kansen liggen in het Globale Zuiden.’

Gebakken lucht

Begin vorig jaar was Rosatom nog betrokken bij de bouw van 19 kerncentrales in Bangladesh, India, Egypte, maar ook in Turkije. Ondanks het NAVO-lidmaatschap opteerden de Turken bij de bouw van de Akkuyu-kerncentrale voor een contract, ter waarde van 22 miljard dollar, met Rosatom. Die bouw verloopt volgens de *Build-Own-Operate*-strategie (BOO), waarbij Rosatom zowel de hoofdinvesteerder, beheerder als meerderheidsaandeelhouder is.

Op lange termijn kan Rusland dus grote invloed uitoefenen op de Turkse energiebevoorrading.

Zelfs in de Sahel tracht Rusland via nucleaire projecten zijn aanwezigheid te vergroten. In 2023 sloot Rosatom een overeenkomst met Burkina Faso voor de bouw van een nucleaire centrale en vorig jaar volgde een gelijkaardige deal met Niger. Na een reeks militaire staatsgrepen in de regio keerden de nieuwe machthebbers hun rug naar het Westen. Van dat machtsvacuüm profiteren de Russen optimaal.

Toch zijn die verklaringen vaak gebakken lucht, zegt Ulf Laessing, Sahel-expert bij de Konrad Adenauer Stichting. ‘De Russen willen hun toewijding aan de regio tonen. Hun doel is om Afrikaanse landen langdurig aan hen te binden en de Europese belangen in de regio te ondergraven. Maar door de preciaire veiligheidssituatie is er nog niets van hun beloften in huis gekomen. En dat zal zo blijven. Het enige wat ze kunnen sturen zijn huurlingen en wapens.’

Concurrent China

Daarnaast heeft Rosatom niet langer vrij spel in het Globale Zuiden. Eind 2024 opteerde Ghana voor een samenwerking met het Chinese nucleaire overheidsbedrijf. En terwijl Rosatom de bouw voor de eerste kerncentrale in Kazachstan in de wacht sleepte, gingen de contracten voor de tweede en derde centrale naar China.

Voor Gorchakov komt de grootste tegenstand voor Rosatom dus uit Chinese hoek. ‘Momenteel verkeert het bedrijf in een moeilijke positie. Zijn partnerschappen met China zijn erg lucratief. Anderzijds mag het enkel specifieke onderdelen en technologie leveren. De Chinezen willen namelijk zelf hun eigen nucleaire industrie uitbouwen en de Russen bijbenen. In dat opzicht voedt Rosatom zijn grootste concurrent.’

Die competitie kan voor de Russen slecht uitpakken als Rosatom nog meer van zijn pluimen verliest. In 2025 daalden de inkomsten uit buitenlandse projecten voor het eerst van 18 miljard dollar naar 16,5 miljard. Door de sancties tegen Rusland heeft Rosatom moeite om de financiering voor zijn projecten rond te krijgen.

De Amerikaanse zakenkrant *The Wall Street Journal* berichtte dat de Amerikaanse justitie een rekening van Rosatom ter waarde van twee miljard euro liet bevriezen. Dat geld diende om de Akkuyu-centrale in Turkije te bekostigen. Dat project loopt ondertussen al enkele jaren vertraging op. Zulke tegenslagen kunnen voor Rosatom op termijn een financiële aderlating zijn.

Al denkt Dmitry Gorchakov dat het lot van Rosatom vooral verbonden is met dat van de Russische staat. ‘Vorig jaar gaf de CEO van Rosatom voor het eerst toe dat zijn bedrijf met problemen kampt. Het is veelzeggend dat hij de goednieuwsshow doorbreekt. Maar wat kan hij eraan doen? Alleen Poetin beslist of de oorlog doorgaat. Poetin beslist, de managers van Rosatom kunnen alleen maar volgen en hebben hun toekomst niet in eigen handen.’ ★

Middelvinger naar VN

Hoe ernstig moeten we Trumps Raad voor Vrede nemen?

De Raad voor Vrede, die Amerikaans president Donald Trump onder auspiciën van de Verenigde Naties heeft opgericht en waarvan hij voorzitter-voor-het-leven is, schiep hoge verwachtingen voor het door Israël in puin geschoten Gaza. De realiteit is echter weerbarstiger, net als de grillen van de president.

Begin dit jaar lanceerde de Amerikaanse president Donald Trump in het Zwitserse Davos formeel zijn Raad voor Vrede (RvV) voor Gaza. Daarvoor had hij, met resolutie 2803, het mandaat van de Verenigde Naties gekregen. Maar de introductie in Davos was trumpiaans: de Amerikaanse president schotelde zijn toehoorders een pakket voor dat zowel een verrassing als tal van onduidelijkheden bevatte.

De verrassing die Trump op 18 januari meebracht naar het Wereldeconomisch Forum bestond erin dat hij het mandaat van zijn Vredesraad voor de wederopbouw van Gaza zomaar even had uitgebreid en niet zou beperken tot Gaza. Trump, op dat moment geen anderhalve maand meer verwijderd van de oorlog tegen Iran, mikt met zijn Raad voor Vrede op vredesherstel in conflictregio's over de hele wereld.

Met de introductie van deze “algemene” Vredesraad steekt Trump wel degelijk zijn middelvinger op naar de Verenigde Naties. Zelf is hij kroondrager en almachtige, levenslange voorzitter met zeggenschap over alles. Hij kiest wie in de bestuursraden zetelt en wie een plekje in de raad krijgt. Dat doet hij niet als president maar op persoonlijke titel.

Van de 60 landen die hij uitnodigde om in de Vredesraad te zetelen, gingen er uiteindelijk maar 27 overstag.

Of bijvoorbeeld Egypte en Jordanië echt uit overtuiging toetraden of zich eerder onder druk gezet voelden, is voornog niet duidelijk. Maar opvallend is de samenstelling van de twee bestuursraden: figuren met sterke banden met Israël zetelen naast wazige miljonairs. Palestijnse namen zijn er niet terug te vinden, ook niet in de bestuursraad voor Gaza. De Palestijnen zijn dan weer wel geconcentreerd in het Palestijnse bestuurscomité voor Gaza, dat op de onderste trede van de Vredesraadladder staat. Het is een tijdelijk bestuur dat voornamelijk uit Palestijnse technocraten bestaat, met aan het hoofd Ali Shaath, een voormalige minister van de Palestijnse Autoriteit. Het comité wordt verondersteld toe te zien op het dagelijkse bestuur van Gaza. Dat is voorlopig een onuitvoerbare opdracht, want tot het moment van schrijven (mei '26) wordt ieder lid van deze vijftienkoppige raad de toegang tot Gaza ontzegd door Israël. Bovendien lanceerde Donald Trump, samen met Israël, op 28 februari zijn oorlog tegen Iran. Die oorlog doorkruist alle plannen en legt de geldbronnen voor de wederopbouw van Gaza droog.

Of we de Vredesraad echt ernstig moeten nemen of niet, zal de toekomst uitwijzen. Een chronologische blik op de ontstaansgeschiedenis ervan helpt alvast om de contouren en knelpunten te begrijpen. ➔

DONALD TRUMP
voorzitter Vredesraad

kiest

ARIYEH LIGHTSTONE
adviseur

adviseert

kiest

VREDESRAAD*

27 staten zetelen voor drie jaar:
Albanië, Argentinië, Armenië,
Azerbeidzjan, Bahrein, Bulgarije,
Cambodja, Egypte, El Salvador,
Hongarije, Indonesië, Israël, Jordanië,
Kazachstan, Kosovo, Koeweit, Mongolië,
Marokko, Oezbekistan, Pakistan,
Paraguay, Qatar, Saoedi-Arabië, Turkije,
Verenigde Arabische Emiraten, Vietnam
en Verenigde Staten.

adviseert

*Een permanent zitje kost 1 miljard dollar

zet visie in
werking

UITVOERENDE RAAD VOOR GAZA
met als Hoge Vertegenwoordiger
voor Gaza **Nikolay Mladenov**

- Hakan Fidan
- Ali Al-Thawadi
- Hassan Rashad
- Reem Al-Hashimi
- Sigrid Kaag
- Yakir Gabay

**ZETELN IN
BEIDE RADEN**

- Jared Kushner
- Tony Blair
- Marc Rowan
- Steve Witkoff

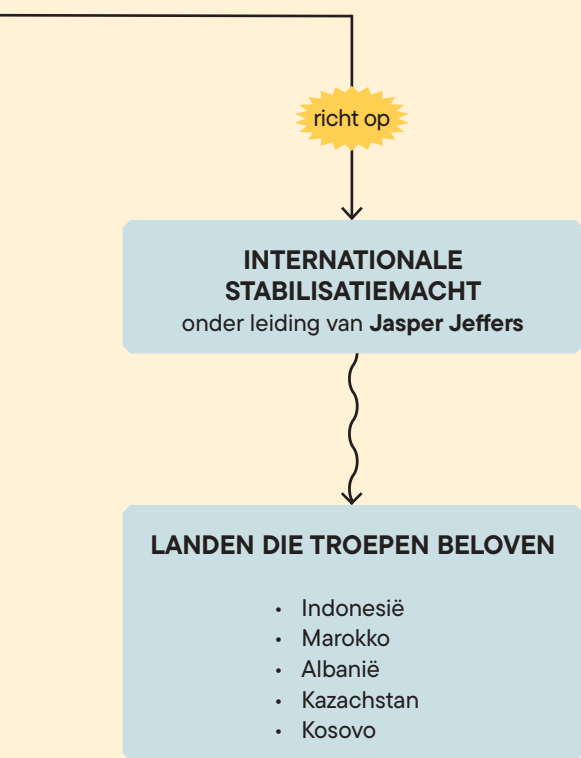
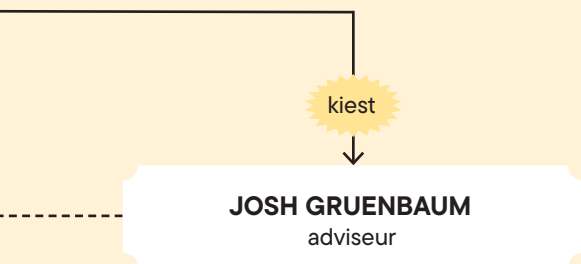
UITVOERENDE RAAD

- Marco Rubio
- Robert Gabriel
- Ajay Banga

houdt toezicht

**NATIONAAL COMITÉ VOOR
HET BESTUUR VAN GAZA**
15 Palestijnse leden onder leiding
van **Ali Shaath**

Krijgt tot nu toe geen toegang tot Gaza

BELOOFDE FINANCIËLE STEUN VAN:

- Verenigde Arabische Emiraten
- Koeweit
- Kazachstan
- Bahrein
- Qatar
- Zuid-Afrika
- Oezbekistan
- Marokko
- Verenigde Staten

FIFA doneert 50 miljoen USD voor onder meer de bouw van een groot stadion in Gaza.

17 MILJARD USD WERD TOEGEWENZEN (MAAR NOG NIET GESTORT).

Voor de wederopbouw van Gaza is **70 miljard USD** nodig.

Organigram: Justine Corrijn i.s.m. Tine Danckaers

4 FEBRUARI 2025

Het Gaza-Riviera-plan

President Trump heeft het dan al voor de eerste keer over de “herontwikkeling” van het platgebombardeerde Gaza. Het plan choqueert de wereld. De smalle strook, aldus Trump, zal de Riviera van het Midden-Oosten worden. Palestijnen zullen gedeporteerd en elders hervestigd worden en de VS zullen de controle over Gaza overnemen. Zijn ontwikkelingsplannen voor Gaza worden wereldwijd verworpen. Een half jaar later, in september, publiceert de Amerikaanse krant *The Washington Post* de contouren van het verder uitgewerkte plan dat op tafel ligt. Daaruit blijkt nog maar eens hoe het de bedoeling is om het vernielde Palestijnse gebied om te vormen tot een rijke regio die bedrijven en toeristen moet aantrekken. Palestijnen die grond bezitten, zullen uitgekocht worden en moeten zich elders vestigen, is het idee. De vele andere Palestijnen kunnen verkast worden naar andere landen. Daarbij valt de naam Zuid-Soedan.

Palestijnen die grond bezitten, zullen uitgekocht worden en moeten zich elders vestigen. De vele andere Palestijnen kunnen verkast worden naar andere landen. Daarbij valt de naam Zuid-Soedan.

29 SEPTEMBER 2025

Het 20-puntenplan

Tijdens een persconferentie in het Witte Huis stelt de Amerikaanse president Donald Trump, geflankeerd door de Israëlische premier Benjamin Netanyahu, een 20-puntenplan voor Gaza voor.

Volgens Trump werd dat plan zowel door Israël als Hamas ondertekend, wat Hamas weerlegt. ‘We gaan voor eeuwige vrede in de regio’, aldus de president die het een grote stap noemt in het beëindigen van de Gaza-oorlog. Die is op dat moment al bijna twee jaar aan de gang en telt meer dan 66.000 Palestijnse doden. Als Hamas blijven weigeren om het vredesplan te ondertekenen, en dus in weerwil van zijn eigen verklaring, wil Trump het hoe dan ook ten uitvoer brengen.

Op 9 oktober 2025 tekenen Israël en Hamas wel een akkoord over een onmiddellijk staakt-het-vuren, de eerste fase van een vredesakkoord. Het bijbehorende document is getiteld: *Uit te voeren stappen voor president Trumps voorstel tot een alomvattend einde van de oorlog in Gaza*. Naast het staakt-het-vuren bevat het akkoord een trapsgewijze terugtrekking door Israëlische troepen uit Gaza, de vrijlating van Israëlische en Palestijnse gijzelaars, en de toegang van noodhulp. Daarbovenop is er de verbintenis dat Palestijnen toch in Gaza kunnen blijven. Het bestuur van Gaza zal voorlopig evenwel in handen van een internationaal bestuur komen, niet in dat van de Palestijnen.

Het staakt-het-vuren gaat in op 10 oktober, maar wordt vanaf dag één door Israël geschonden. Volgens Al Jazeera zou het dat tussen 10 oktober en 14 april 2400 keer doen. Dat is op 180 van de 202 dagen. Het nieuwsplatform volgde, via media-berichtgeving en rapporten van de VN en Gazaanse bronnen, nauwgezet het aantal aanvallen vanuit de lucht, artillerie en directe beschietingen. 19 en 29 oktober worden opgetekend als de meest gewelddadige dagen, waarbij 154 Palestijnen in Gaza gedood worden. De zware aanval van 19 oktober is een reactie op de dood van twee Israëlische soldaten in Rafah, volgens Israël het werk van Hamas dat daarmee het staakt-het-vuren schaadde. Hamas ontkent.

17 NOVEMBER 2025

VN geeft Trump mandaat

De VN-Veiligheidsraad verwelkomt de oprichting van de Raad voor Vrede en geeft die binnen resolutie 2803 een mandaat om het vredesplan te verwezenlijken. De Veiligheidsraad machtigt de betrokken lidstaten ook om, onder de vleugels van de RvV, een tijdelijke Internationale Stabilisatiemacht in Gaza op te richten.

Volgens een rapport van de WHO zal alleen al de heropbouw van het gezondheidsstelsel in Gaza de komende vijf jaar 10 miljard dollar kosten.

18 JANUARI 2026

De formele lancering

Op het Wereldeconomisch Forum in Davos doet de Amerikaanse president Donald Trump formeel uit de doeken hoe zijn omstreden Raad voor Vrede eruit zal zien. Oorspronkelijk zou die Vredesraad een soort stabiliseringsraad voor Gaza worden. In resolutie 2803 van de VN-Veiligheidsraad werd ze dan ook opgenomen als een orgaan dat de heropbouw en bestuur voor Gaza zou opvolgen. In 2027 zou de Palestijnse Autoriteit dat bestuur overnemen.

Maar in Davos komt Trump met een gewijzigd plan op de proppen. De RvV zal zich niet langer beperken tot Gaza, maar wordt een structurele mondiale Vredesraad die mikt op stabilisering, goed bestuur en vredesherstel in conflictregio's over de hele wereld. De concurrent van de Verenigde Naties is geboren.

Trump zal ongeveer 60 landen uitnodigen, waaronder ook Rusland, China en India. Terwijl veel Europese lidstaten wel uitgenodigd worden, krijgt ons land, net zomin als Denemarken, een invitatie. Na een slecht gevallen speech van de Canadese premier trekt Trump die van Canada weer in.

18 FEBRUARI 2026:

De eerste zitting

De Raad voor Vrede komt voor het eerst bijeen in Washington met 27 landen (zienor-ganigram). Maar in totaal zullen vertegenwoordigers van 49 landen en de Europese Unie aanwezig zijn. De EU weigerde een vaste zetel in de RvV, maar neemt deel als waarnemer. Ook een groot deel van de uitgenodigde Europese lidstaten en andere landen die evenmin ingingen op Trumps uitnodiging, treedt op als waarnemer.

Op de agenda staat alvast de financiële steun voor de wederopbouw van Gaza. 9 leden zeggen een gezamenlijk bedrag van 7 miljard dollar toe. De VS belooft 10 miljard dollar financiële steun. De Amerikaanse president zegt niet uit welke pot dat geld moet komen. Volgens een schatting van de Wereldbank zal het totale kostenplaatje voor de wederopbouw van Gaza minstens 70 miljard dollar bedragen. Waar de rest van het geld vandaan zal komen, blijft eveneens een groot vraagteken.

MEI 2026

Ontluisterend beeld

Tegen het nieuwsagentschap Reuters zeggen welingelichte bronnen dat op 10 april de RvV slechts een kleine fractie van de toegezegde 17 miljard dollar heeft ontvangen. Enkel de VS, de Verenigde Arabische Emiraten en Marokko hebben een financiële bijdrage gestort, samen goed voor amper 1 miljard dollar. De bronnen benoemen, weinig verrassend, de Amerikaans-Israëlische oorlog tegen Iran, die dan anderhalve maand duurt, als grote "spelbreker". Het Nationaal Comité voor de Administratie van Gaza krijgt intussen nog altijd geen toegang tot Gaza. Maar, volgens diezelfde bronnen, kan het comité onmogelijk operatief worden omdat er geen geld beschikbaar is.

Alleen nog maar het verbeteren van de gezondheidssituatie geeft een ontluisterend beeld van de enorme noden voor de heropbouw van Gaza. Volgens de laatste briefing van de Wereldgezondheidsorganisatie WHO, in maart 2026, zijn er sinds 7 oktober 2023 maar liefst 172.040 gewonden gevallen. Meer dan 1800 ziekenhuizen en andere gezondheidsvoorzieningen in Gaza werden vernield of beschadigd. Meer dan 70 procent van de medische apparatuur is ongeschikt, amper de helft van de essentiële medicijnen is beschikbaar. Volgens een rapport van de WHO van 25 april zal alleen de heropbouw van het gezondheidssysteem in Gaza de komende vijf jaar al 10 miljard dollar kosten.

'Geen onschuldig ijdel projectje'

Het vredesplan voor Gaza en de wederopbouw ervan vormen de eerste testcase voor Trumps Vredesraad. Maar daar loopt het alvast grondig fout. De overdracht van het bestuur en de ontwapening van Hamas worden op twee manieren vertaald. Hamas ontkent dat het akkoord gaat met ontwapening, wat Washington verzekert. Bovendien garandeert het vredesplan geen oprichting van een Palestijnse staat.

'De Vredesraad is een gevaarlijke aanval op het internationaal recht en een poging om een parallelle besluitvormingsstructuur te creëren', reageerde mensenrechtenorganisatie Amnesty International op 23 februari van dit jaar. 'Daarmee omzeilt en ondermijnt de raad de Verenigde Naties en internationale gerechtelijke instellingen.' Het is de toon van veel critici en waarnemers, maar die zijn het niet eens of de RvV ernstig te nemen is of niet. Het zal geen alternatief voor de Verenigde Naties worden, zeggen experts van de International Crisis Group. Maar ze voegen er meteen aan toe dat we die Vredesraad niet mogen minimaliseren. 'Het is nu ook weer geen onschuldig ijdel projectje' en vormt wel degelijk een bedreiging voor de internationale samenwerking. Ook Hugh Lovatt van de European Council of Foreign Relations is die mening toegedaan. Lovatt acht het onwaarschijnlijk dat Trump de VN zomaar zal vervangen door een raad waarin noch Rusland, China, Afrikaanse staten, noch het grootste deel van Europa zetelen. Maar ook hij waarschuwt voor de klappen die de RvV toedient aan een gevestigde orde die na de Tweede Wereldoorlog doordacht en moeizaam werd opgebouwd. *

Amadou Oury Bah,
premier van Guinee

‘Armoede hoeft niet onontkoombaar te zijn’

Tekst: John Vandaele · Beeld: Layla Aerts

Het West-Afrikaanse Guinee stevent dankzij Chinese investeringen af op een jaarlijkse economische groei van 10 procent. Maar premier Amadou Oury Bah wil niet te sterk afhangen van China en nodigt Europa ook uit om te investeren.

Guinee is in België relatief onbekend, maar het West-Afrikaanse land is naast een belangrijke goudproducent ook de grootste producent van bauxiet ter wereld. Dag en nacht schrapen reusachtige machines er bauxiet van de aardkorst. Treinen en vrachtwagens vervoeren het erts onafgebroken naar grote rivierhavens, vanwaar het wordt verscheept naar China en Europa om er aluminium van te maken.

Chinese bedrijven zijn intussen ook rechtstreeks actief in het land. Zo legden ze recent een 600 kilometer lange spoorlijn aan naar Simandou, in het zuidoosten van Guinee, waar grote ijzerertsreserves liggen. Begin dit jaar vertrokken de eerste ladingen ijzererts vanuit de immense haven van Moribaya richting China.

Volgens het Internationaal Muntfonds (IMF) zal Simandou de economische groei van Guinee dit jaar opdrijven tot 10 procent, een van de hoogste cijfers ter wereld. De regering presenteert 'Simandou 2040' dan ook als hét project dat het land moet ontwikkelen. Tegelijk overstijgt de economische dynamiek nu al de draagkracht van het land, met zware verkeersdruk te in en rond de hoofdstad Conakry.

Driehoeksrelaties

Eind 2025 werd generaal Mamady Doumbouya, die in 2021 met een staatsgreep aan de macht was gekomen, tot president verkozen. Eerste minister Amadou Oury Bah, een voormalig mensenrechtenactivist die als oppositiefiguur tussen 2010 en 2015 in Frankrijk in ballingschap leefde, moet de regering meer democratische geloofwaardigheid geven.

We spreken de premier, die ook bekend staat als 'Bah Oury', in hartje Conakry. Kort voor ons gesprek ontving hij vertegenwoordigers van de Europese energiesector. 'Ik heb hen uitgenodigd om met ons samen te werken. In het oosten is de EU op Rusland gebotst, en ook de Verenigde Staten blijken niet de partner waarop Europa had gehoopt. Waarom kijkt Europa dan niet naar het Zuiden?'

Volgens Bah Oury beschikt het Afrikaanse continent over dezelfde troeven als andere regio's, en vaak zelfs over meer. 'We hebben veel

'Als een samenleving op een radicale manier transformeert, gebeurt dat niet zonder pijn. We hopen uiteraard dat die beperkt blijft.'

menselijk kapitaal, maar we missen knowhow en kapitaal. Dat is precies wat Europa heeft. En als Europa door de huidige wereldcrises onvoldoende kapitaal kan mobiliseren, kunnen we ook met driehoeksrelaties werken, bijvoorbeeld met kapitaalkrachtige Arabische landen.'

Een driehoeksrelatie met China is ook mogelijk, zegt de premier. 'Maar dat land is al zo sterk aanwezig dat we het evenwicht moeten herstellen. Niet dat China niet welkom is, maar we willen niet te afhankelijk zijn van wie dan ook. Dat is een strategische keuze.'

Elk jaar komen in Afrika 30 miljoen jonge mensen op de arbeidsmarkt. Enig idee hoeveel er dat in Guinee zijn?

AMADOU OURY BAH: 'We hebben een zeer informele economie, dus dat is moeilijk te zeggen. Het is wel zeker dat 75 procent van onze bevolking jonger is dan 35 jaar. De noodzaak om onze mensen te vormen en alles te doen wat deze generatie perspectief kan bieden, is dus van het grootste belang. Daarom zijn Simandou en die gloednieuwe spoorlijn zo belangrijk. Ze tonen dat we de capaciteit hebben om dingen gedaan te krijgen, en doorbreken het fatalistische idee – dat wij het niet kunnen, dat niets mogelijk is – die onze mentaliteit bedreigt.'

Geen perfecte democratie

Denkt u dat de bevolking het project 'Simandou 2040' steunt?

AMADOU OURY BAH: 'Ja, die staat er helemaal achter.'

Hoe weet u dat?

AMADOU OURY BAH: 'De bevolking heeft de politieke evolutie van de voorbije vijf jaar, die heeft geleid tot een rustig politiek proces, aanvaard. De mensen voelen dat we ontwakent.'

Toch is er weinig persvrijheid, worden mensen ontvoerd, of durven ze niet te praten aan de telefoon omdat ze vrezen afgeluis-terd te worden.

AMADOU OURY BAH: 'Als een samenleving op een radicale manier transformeert, gebeurt dat niet zonder pijn. We hopen uiteraard dat die beperkt blijft. Het slagen van dit grote politieke project maakt niet iedereen in de politiek gelukkig. Sommigen die macht hebben verloren, willen niet dat dit nieuwe proces lukt.'

Werden daarom belangrijke oppositiepartijen uitgesloten tijdens de presidentsverkiezingen van 2025?

AMADOU OURY BAH: 'Dat was niet echt nodig, want die partijen waren vrijwel verdwenen. Guinee is veranderd. Politici die er niet in slagen hun eigen ideeën waar te maken, beperken zich daarom vaak tot kritiek leveren, waardoor de afstand tussen hen en de bevolking groeit. Om toch gehoord te worden, zoeken sommigen hun toevlucht tot provocatie.'

Wat voor politiek model staat u voor? Een waar economische ontwikkeling samengaat met een autoritaire bestuursstijl? Of een volledig democratisch systeem?

AMADOU OURY BAH: 'Er bestaat geen perfecte democratie. Nergens. De democratie is een superieure vorm van bestuur, maar de cultuur van geweld die generaties heeft getekend in een vingerknip doen verdwijnen, dat lukt niet. Het is als een aardbeving met naschokken. Met de tijd zullen de dingen zich normaliseren en zal die cultuur van geweld verdwijnen. Maar dat zal niet lukken als we de levensomstandigheden van onze mensen niet verbeteren. 'Het bijzondere aan het huidige politieke proces is →

dat het meer en meer aan de verwachtingen van de bevolking wil voldoen.'

Transformatie

Die ambitie heeft u met 'Simandou 2040'. Wat houdt dat project precies in?

AMADOU OURY BAH: 'De ijzermijn van Simandou is een van de rijkste ter wereld en wordt met de haven van Morebeya verbonden door een spoorlijn van 600 km waar er voorheen niks was. Deze spoorlijn zal niet alleen ijzererts vervoeren, maar ook personen en andere goederen. "Een ontwikkeling zonder spoorwegen is geen ontwikkeling", wist de Oegandese president Museveni al.'

De overheid wil de inkomsten uit de ijzermijn gebruiken voor onderwijs, infrastructuur en landbouw. Maar volgens het IMF haalt Guinee minder uit mijnbouw dan andere Afrikaanse landen, onder meer door te royale fiscale vrijstellingen en transferpricing, het gegoochel van grote internationale mijnbedrijven met interne prijzen in verschillende landen.

AMADOU OURY BAH: 'Dat klopt, en daar moet verandering in komen. We hebben een delegatie naar Washington gestuurd voor overleg met het IMF. We willen tegen eind juni een akkoord bereiken dat ons helpt een economisch beleid te voeren dat aansluit bij onze ambities. Het doel is om meer middelen te genereren door een betere fiscaliteit. En daar moeten zowel landbouw, industrie, onderwijs als infrastructuur van profiteren. We willen af van een rente-economie die enkel ruwe grond-

stoffen uitvoert. Die grondstoffen moeten we voortaan zelf verwerken.'

Er zouden plannen bestaan voor vijf aluminiumraffinerijen, waarvan er al één in aanbouw is. Klopt dat?

AMADOU OURY BAH: 'Ja. De president heeft dat geëist. De transformatie van onze producten, van onze bodem en onze ondergrond, moet in Guinee plaatsvinden. We zijn niet meer in een fase van inhoudsloze principeverklaringen. In mei vorig jaar hebben we het mijnkadaster herbekeken en een hele reeks mijntitels geannuleerd die niks meer betekenden. We willen die sector gezond maken, economisch rendabel en sociaal nuttig.'

"Geafrikaniseerd" bankenstelsel

Elk ton aluminium creëert twee ton giftige, rode modder. Hoe gaat u daarmee om?

AMADOU OURY BAH: 'U raakt hier een belangrijk punt aan. We moeten verder durven te kijken. Uit die rode modder kun je ook gallium winnen, en dat is nog waardevoller dan aluminium. Die rode modder vormt dus een extra rijkdom die we moeten verwerken en valoriseren. Gallium is strategisch belangrijk omdat het gebruikt wordt in halfgeleiders, lasers en satellieten. Guinee heeft er alle belang bij die sector te ontwikkelen.'

'Vandaag controleert China meer dan 90 procent van de galliumproductie. Het heeft de export naar de VS verboden en beperkt ook de uitvoer naar andere landen. Als Europa zijn soevereiniteit wil vergroten, moet het zijn ogen openen en daar lessen uit trekken.'

Het Franse aluminiumbedrijf Alteo wil graag bauxiet raffineren in Guinee, maar krijgt voorlopig niet de middelen bijeen om zo'n fabriek te bouwen.

AMADOU OURY BAH: 'Ik heb met de Franse autoriteiten gesproken over het strategische belang om de basis van het kapitaal te verbreden naar Europees (en niet alleen Frans, red) niveau. Voor ons is het belangrijk niet uitsluitend afhankelijk te zijn van investeerders uit het Verre Oosten. We willen meer zijn dan enkel exporteurs van grondstoffen. Onze bauxietexport is in minder dan tien jaar gestegen van 20 miljoen naar 160 miljoen ton per jaar. Maar wordt die bauxiet in die landen echt verwerkt, of dient ze vooral als strategische reserve, terwijl wij er zelf veel meer waarde uit zouden kunnen halen? Dat moeten we dringend bijsturen. De EU moet haar langetermijnbelangen erkennen en haar afhankelijkheid van China afbouwen door in Guinee te investeren in de productie van gallium.'

Als buur van Afrika maakt Europa zich zorgen over migratie vanuit Afrika.

AMADOU OURY BAH: 'Dat kan ook gunstig evolueren. Vroeger lachte het Westen met de Chinezen, dat is nu anders. China, Japan en Zuid-Korea hebben enorme mogelijkheden van ontwikkeling gedemonstreerd. Dat heeft de kijk op deze landen veranderd.'

'Vandaag kun je de aanwezigheid van Afrikanen zien als een invasie van illegalen die naar het rijke Europa komen. Maar over 25, 30 jaar, zo hoop ik toch, zal dat perspectief veranderd zijn, want de ontwikkeling zal hier plaatsvinden. De Afrikanen zullen dan niet meer gezien worden als mensen die werk komen afnemen, maar als mogelijke investeerders. Afrika verandert.'

Heeft Europa de keuze om daar deel van uit te maken of niet?

AMADOU OURY BAH: 'In het leven kies je niet altijd. De realiteit dringt zich soms op, ondanks ons. Kijk naar de wereld van de sport. Dertig jaar geleden speelden er amper Afrikanen in het Europese topvoetbal. Nu hebben alle grote ploegen Afrikaanse spelers,

'De grote meerderheid van de Franse nationale ploeg bestaat uit mensen met een migratieachtergrond. Dat is een voorafspiegeling van wat ook in de economie zal gebeuren.'

Oury Bah over de autoritaire stijl van zijn regering: 'De cultuur van geweld die generaties heeft getekend in een vingerknip doen verdwijnen, dat lukt ons niet.'

vaak van de tweede of derde generatie van migranten. De grote meerderheid van de Franse nationale ploeg bestaat uit mensen met een migratieachtergrond. Dat is een voorafspiegeling van wat ook in de economie zal gebeuren.'

'Dat vergt tijd. Over dertig jaar zal je een ambitieuze, Afrikaanse economische klasse zien die de wereld wil veroveren, zoals de Chinezen en Indiërs dat vandaag doen. We zien dat nu al in onze banksector. Vroeger domineerden Europese banken zoals BNP Paribas of Société Générale onze banksector. Nu hebben we vooral Afrikaanse banken van Nigerianen, Senegalezen en noem maar op. We hebben een "geafrikaniseerd" bankstelsel.'

Staat dat al op punt, want mensen staan in rijen aan te schuiven bij de bank?

AMADOU OURY BAH: 'Niemand gelooft dat 'Simandou 2040' zou lukken en er is dan ook niet op geanticipeerd, zelfs niet op politiek niveau. Maar de voorbije drie jaar is alles snel gegaan. Dat heeft een vlugge economische

groei veroorzaakt, maar de infrastructuur is vooralsnog niet aangepast om daarmee om te gaan.'

Er is elektronisch betaalverkeer, maar tegelijk is er een gebrek aan cash. Hoe komt dat?

AMADOU OURY BAH: 'De cash is er, maar circuleert buiten de banken. Die moeten hun aanpak herdenken en meer beantwoorden aan de noden en verwachtingen van hun klanten.'

Veel mensen in Guinee werken in de landbouw en de visserij, maar mijnbouw en industrialisering bedreigen de inkomens van landbouwers en vissers. Hoe vermijd je dat?

AMADOU OURY BAH: 'Het grootste potentieel van Guinee ligt niet in de mijnbouw, maar in de landbouw in brede zin, inclusief veeteelt en visserij, zowel binnenlands als op zee. Op dat vlak kampen we nog met grote bestuurlijke problemen.'

Is iedereen overtuigd van het belang van landbouw, veeteelt en visserij?

AMADOU OURY BAH: 'Niet helemaal. Door het gemak van de rente op grondstoffen zijn veel leiders niet geneigd hun aanpak te herzien, of zich echt te richten op sectoren die essentieel zijn en waar de meeste mensen in werken. Deze regering is zich daar wel van bewust. Daarom is landbouw de eerste pijler van 'Simandou 2040'.'

'De infrastructuur die we bouwen moet de toegang tot markten voor landbouwers verbeteren. De komende drie jaar moeten we nog veel doen om de landbouw te versterken en de private sector te ondersteunen, want die is de belangrijkste motor voor een gediversifieerde economie. We moeten duidelijk maken dat daar ook voldoende inkomen te verdienen is, zodat mensen inzien dat armoede geen onontkoombaar noodlot hoeft te zijn.' *

Dit artikel werd gerealiseerd met de steun van het Fonds Pascal Decroos voor bijzondere journalistiek.

De Spaanse premier Pedro Sánchez en zijn coalitiepartner Sumar positioneren zich steeds nadrukkelijker als het gezicht van de progressieve beweging in Europa en Latijns-Amerika. Ze spreken openlijk hun steun uit voor de Palestijnen en verdedigen het internationaal recht. Ze weigeren zich aan te sluiten bij de Amerikaans-Israëlische oorlog tegen Iran en brengen een genuanceerd discours over defensie. Ze investeren volop in hernieuwbare energie en kiezen voor een mildere migratiekoers. Maar is die afwijkende positie wel zo eenduidig? Heeft Spanje echt een voortrekkersrol, of voert het, zoals een hedendaagse Don Quichot, een hopeloos gevecht? En hoelang kunnen Sánchez en co deze koers nog volhouden, terwijl ook in het land van Cervantes het rechtspopulisme steeds meer terrein wint?

Beeld: © Picryl, The Library of Congress

FOCUS

Defensie-expert Félix Arteaga

‘De meeste Europese regeringen zijn het eens met Spanje, maar blijven stil’

Tekst: Pieter Stockmans · Infografieken: Studio Verho

Spanje valt op in het debat over oorlog en defensie. Is het Zuid-Europese land roekeloos of speelt het juist een voortrekkersrol? Een vraag voor Félix Arteaga, defensie-expert bij het Real Instituto Elcano in Madrid.

‘Heb je het nieuws gehoord?’, vraagt de woordvoerder van de Spaanse denktank. ‘De Verenigde Staten hebben Spanje weer onder druk gezet. Volgens persagentschap Reuters overweegt het Amerikaanse ministerie van Defensie om Spanje uit de NAVO te zetten, ook al is dat onmogelijk.’ De reden: Spanje gaf de VS begin maart geen toestemming om zijn militaire bases te gebruiken voor de aanval op Iran.

Dat is geen kleine beslissing. De marinebasis van Rota is strategisch erg

belangrijk voor de NAVO en vormt al jaren een pijler van de relatie tussen Spanje en de VS. Toch is er iets verschoven, waardoor de regering van premier Pedro Sánchez op de rem is gaan staan. Hij wil voorkomen dat Spanje automatisch wordt meegesleept als de NAVO, een defensieve alliantie, verandert in een instrument voor Amerikaanse militaire interventies.

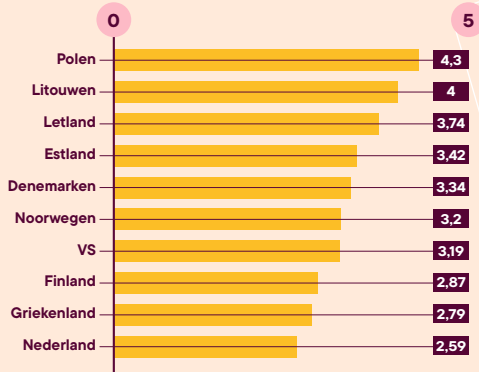
De Amerikaanse minister van Defensie Pete Hegseth verwoordde het eind april scherp: ‘Europa heeft decen-

nialang geprofiteerd van onze bescherming. Amerika en de vrije wereld verdienen bondgenoten die begrijpen dat een bondgenootschap geen eenrichtingsverkeer is.’ De onderliggende boodschap: Europese landen kunnen alleen Amerikaanse “bescherming” blijven genieten als ze ook deelnemen aan oorlogen die de VS zelf beslissen te voeren.

De Spaanse krant *El Mundo* onthulde een plan van het Pentagon: bewust Spanje viseren om de hele Europese Unie onder druk te zetten ➔

DEFENSIE TOP 10 DEFENSIE-UITGAVEN NAVO-BONDGENOTEN IN 2025

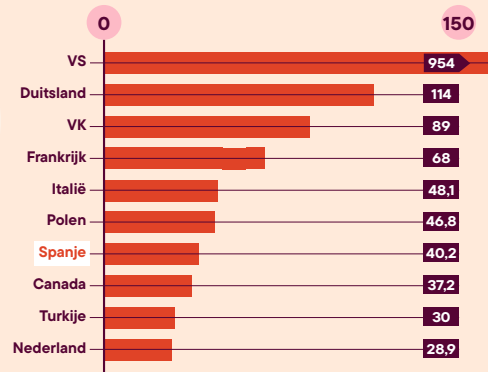
Aandeel bbp (%) - gebaseerd op prijzen en wisselkoersen van 2021

5%

Nu er een nieuwe NAVO-norm voor defensie-uitgaven is, verhogen de bondgenoten hun budgetten om het streefcijfer van **5%** hun bbp te bereiken.

Militaire uitgaven (miljard dollar)

Polen blijft koploper met defensie-uitgaven van **4,3%** van het bbp. Spanje besteedt **2%** van zijn bbp aan defensie, maar scoort wel hoog als het gaat om daadwerkelijke militaire uitgaven.

Ter vergelijking

België besteedt **2%** van zijn bbp, ofwel **14,5 miljard dollar** aan defensie.

- Rusland besteedt **7,5%** van zijn bbp, ofwel **190 miljard dollar** aan defensie.
- China besteedt **1,7%** van zijn bbp, ofwel **336 miljard dollar** aan defensie.

MIGRATIE

+9 miljoen

bedraagt het aantal immigranten in Spanje (op in totaal 49 miljoen inwoners).

600.000

is de jaarlijkse groei sinds het einde van de pandemie.

23%

van de werkende bevolking in Spanje is immigrant.

90%

van de nieuw gecreëerde banen zijn ingevuld door mensen met een migratieachtergrond (tussen januari 2024 en maart 2025).

Bevolkingsstructuur in Spanje

75%

Inwoner met Spaanse achtergrond

13%

Immigranten met buitenlandse nationaliteit

6%

Immigranten die de Spaanse nationaliteit verwierven

6%

Tweede generatie

ENERGIE TOTALE ENERGIEMIX PER BRON, SPANJE, 1990-2024

Steenkool Aardgas Kernenergie Olie

Aardgasverbruik
↑ **58%**
sinds 2000

Olieverbruik
↓ **6,8%**
2000 - 2024

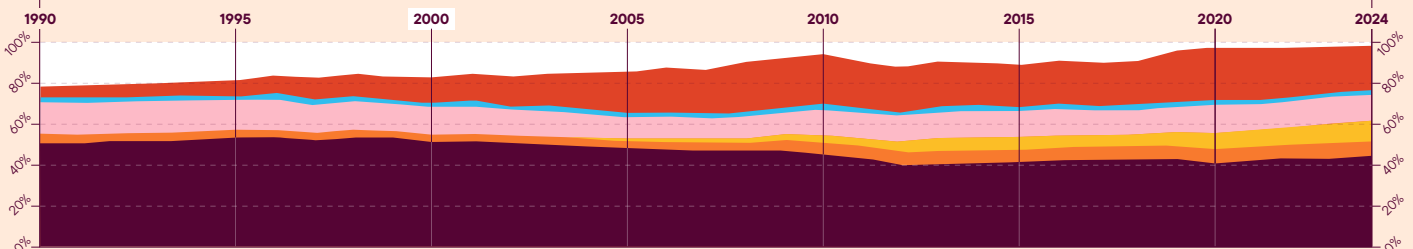
Zonne- en windenergie

↑ **9,7%**
2000 - 2024

Zon, wind en overig hernieuwbaar

Biobrandstoffen en afval Waterkracht

In 2024 was de totale hernieuwbare energie goed voor **20%**

Bronnen: SIPRI, Jaarlijks rapport van de secretaris-generaal 2025 (NAVO), Immigration and the labour market in Spain (Real Instituto Elcano), IEA

en Europese landen meer Amerikaanse wapens te laten kopen. Spanje spreekt zich het felst uit tegen de Amerikaanse koers, al delen meerdere NAVO-landen twijfels over de plannen rond Iran en willen ze liever investeren in de Europese defensie-industrie.

De Spanjaarden hebben sowieso nog maar weinig op met de VS. Dat blijkt ook uit de jaarlijkse barometer van het Real Instituto Elcano, een van de invloedrijkste peilingen naar de publieke opinie in Spanje. Sinds Donald Trump aan de macht kwam, is het vertrouwen van de Spanjaarden

in de VS gedaald tot een historisch dieptepunt.

Spanje wordt geleid door een linkse minderheidsregering van de sociaal-democraten (PSOE) en de socialisten van Sumar. Daardoor is het een makkelijk doelwit voor rechtse partijen in Europa, terwijl linkse partijen het land juist als een voorbeeld zien. In Spanje zelf stellen conservatieve commentatoren dat premier Sánchez met zijn houding tegenover de VS en Israël vooral binnenlandse winst en een sterker internationaal imago nastreeft, maar geen echte bondgenoten vindt.

Volgens hen schaadt dat de geloofwaardigheid van Spanje.

Het progressieve standpunt daarentegen is dat Spanje juist invloed wint door binnen Europa een voortrekkersrol te spelen en de EU minder afhankelijk te maken van de Verenigde Staten. De Spaanse houding kan een precedent zijn geweest voor de Italiaanse premier Giorgia Meloni, die eind maart eveneens toegang tot militaire bases weigerde. Hoewel Meloni een bondgenoot van Trump is, behoort de publieke opinie in Italië tot de meest kritische tegenover Trump, ook onder rechtse kiezers.

Is Spanje een onbetrouwbare partner of neemt het net een leidende rol op?

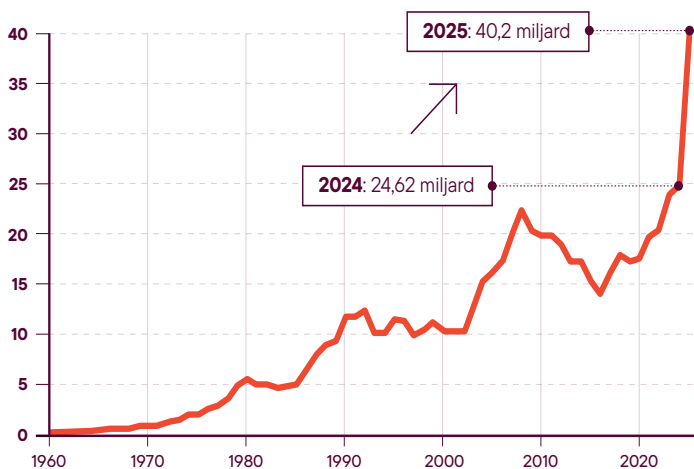
FÉLIX ARTEAGA: 'De regering-Sánchez blijft achter de NAVO staan, maar wil minder afhankelijk zijn van de VS. Daarom volgt Spanje niet altijd automatisch NAVO- of EU-standpunten, maar kiest het voor internationaal recht, vooral in het Midden-Oosten. Een voorbeeld: Spanje stelde al meermaals voor om het EU-samenwerkingsakkoord met Israël op te schorten, ook al zal daar binnen de EU geen consensus over komen.'

'Spanje wil consequent zijn: het ziet zowel Russisch geweld in Oekraïne als Israëlijs geweld in Palestina, Libanon en Iran als onwettige oorlogen. Die houding werkt als anderen volgen, maar als Spanje alleen staat en dat in Washington als anti-Amerikaans wordt gezien, wordt het riskanter.'

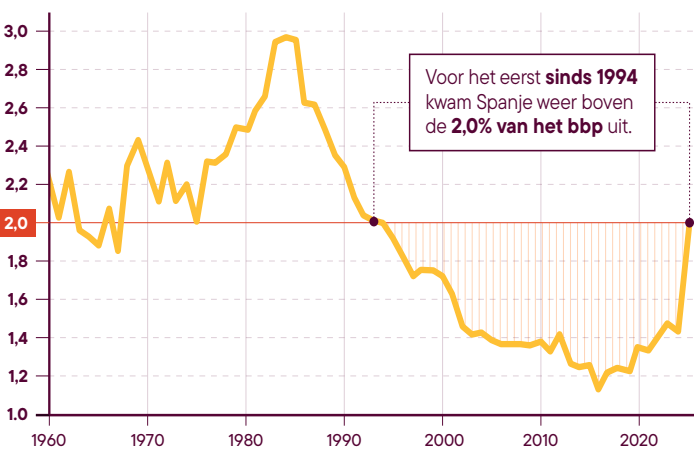
Staat Spanje alleen? De Spaanse houding tegenover de oorlog tegen Iran test de Europese eenheid. Kwam er voldoende solidariteit van EU-landen toen Trump begin maart dreigde alle handel met Spanje stop te zetten?

FÉLIX ARTEAGA: 'Volgens mij zijn de meeste Europese regeringen het eens met de Spaanse uitspraken en acties, maar ze blijven stil. Spanje zoekt steun binnen de EU. Omdat handel een EU-bevoegdheid is, kan het niet alleen optreden en gebeurt alles via Brussel. Maar er zijn nog geen Amerikaanse maatregelen tegen Spanje, al kan dat veranderen.'

Evolutie militaire uitgaven van Spanje
(in miljard dollar)

Evolutie militaire uitgaven van Spanje
(in % van het bruto binnenlands product)

Voor het eerst sinds 1994 kwam Spanje weer boven de 2,0% van het bbp uit.

Bronnen: World Bank Group, SIPRI, Jaarlijks rapport van de secretaris-generaal 2025 (NAVO)

FÉLIX ARTEAGA

- * is senior defensieanalist bij het Real Instituto Elcano (Madrid)
- * bouwde ervaring op binnen NAVO-programma's en bij de Europese Commissie
- * studeerde aan de Amerikaanse National Defense University

© Real Instituto Elcano

‘Er is geen eenduidige Europese koers: de relatie met de VS verschilt per lidstaat. Spanje steunde bijvoorbeeld Denemarken toen Trump Groenland bedreigde. Nu Trump Spanje onder druk zet, moeten andere landen kiezen aan welke kant ze staan.’

In kringen rond Donald Trump wordt Spanje vaak bekritiseerd omdat het relatief weinig van zijn economische groei in defensie investeert, wat voor de VS een prioriteit is. De Spaanse minister van Defensie Margarita Robles stelt dat niet alleen uitgaven tellen: sommige landen dragen meer bij via missies in plaats van met budgetten.

FÉLIX ARTEAGA: ‘Alleen naar uitgaven kijken geeft inderdaad een onvolledig beeld. In Spanje zijn zowel progressieve als conservatieve regeringen traditioneel terughoudend met defensie-uitgaven. Bij economische groei wordt er minder geïnvesteerd in defensie, en bij krimp wordt daarop vaak eerst bespaard.’

Tweeprocentnorm

Spanje werd pas zo'n vijftig jaar geleden een democratie, na de lange militaire dictatuur van Franco, die volgde op een burgeroorlog. Heeft dat nog altijd invloed op het vertrouwen in het leger, en op de keuze om meer te investeren in

internationale vredesmissies dan in wapens? Spanje levert bijvoorbeeld het derde grootste contingent militairen aan de VN-vredesmacht in Zuid-Libanon, waar Israël nu grootschalige vernieling aanricht.

FÉLIX ARTEAGA: ‘Bijna zes op de tien Spanjaarden was tegen een verhoging van het defensiebudget. Dat blijkt uit onze jaarlijkse barometer. Dat is zeker opvallend. Al is die houding sinds de breuk van de VS met Oekraïne wel deels veranderd.’

‘Premier Sánchez kondigde al op de NAVO-top van 2022 in Madrid aan om tegen 2029 de tweeprocentnorm te halen (zie ook grafiek p. 29, red.). Daar kwam weinig kritiek op, zelfs niet →

De Spaanse minister van Defensie, Margarita Robles, op bezoek in Oekraïne in april.
'Spanje steunt al lang het idee van een sterkere Europese defensie.'

binnen de linkse regeringspartij (*Sumar bestaat uit partijen die ooit tegen de Spaanse toetreding tot de NAVO waren, ps*) en de linkse oppositie.'

'Door de druk op Spanje zijn de defensie- en veiligheidsuitgaven al in 2025 met 10,4 miljard euro verhoogd, inclusief cyberveiligheid en bredere veiligheidsmaatregelen. Volgens het leger haalt Spanje daarmee nu al de twee-percentnorm die in 2014 werd afgesproken. Dat is op zich historisch.'

Voor NAVO-secretaris-generaal Mark Rutte is 2 procent het 'percentage van het vorige tijdperk'. De NAVO-doelstellingen stijgen tot 3 procent of 5 procent van het bruto binnenlands product (bbp).

FÉLIX ARTEAGA: 'In Spanje ontbreekt een grondig debat over defensie-uitgaven. Er zijn vooral losse verklaringen zonder duidelijke cijfers of visie, en het bbp-groei cijfer is nog onzeker. Dat beïnvloedt de berekening.'

'Regeringspartijen houden rekening met de publieke opinie en benadrukken dat hogere defensie-uitgaven niet ten koste zullen gaan van sociale uitgaven of hogere belastingen zullen vereisen. Daarom verwerpt de regering de term "ReArm Europe": herbewapening past niet in het Spaanse debat.'

Spanje lijkt dus dwars te liggen tegen een verhoging boven de 2 procent. Strookt dat beeld met de werkelijkheid?

FÉLIX ARTEAGA: 'Niet helemaal. De grootste partijen beseffen ook dat Spanje méér moet doen. Toen de NAVO de 5 procent voorstelde en de EU over 3 procent sprak, heeft de regering-Sánchez deze verklaringen niet geblokkeerd.'

'Maar er kwam wel interne kritiek van Sumar binnen de regering. Zij stellen dat hogere militaire uitgaven ten koste zullen gaan van sociale uitgaven. En de partij benadrukt dat beperkingen op defensie-uitgaven en de weigering om Spaanse bases te gebruiken voor de oorlog tegen Iran hun verdienste zijn. Dat leidde ertoe dat premier Sánchez zich publiek moest uitspreken. Hij stelde dat twee procent voldoende is.'

‘Dat gebeurt allemaal in een politieke context van regionale verkiezingen in meerdere autonome regio’s en binnen een jaar nationale parlementsverkiezingen.’

Kunnen we zeggen dat Trump Spanje viseert omdat er een linkse regering is, in een context van polarisatie tussen extreemrechts en Spanje met twee linkse regeringspartijen?

FÉLIX ARTEAGA: ‘Het probleem zit in hoe beide regeringen hun meningsverschillen open en zonder terughoudendheid uiten. Dat levert Sánchez politieke winst op in de verkiezingsstrijd, maar leidt ook tot scherpe reacties van de Amerikaanse president en dus tot escalatie. Voorlopig blijft het bij verbale spanningen. Op administratief niveau blijft de samenwerking normaal verlopen (zie kader).’

Europees leger

Minder investeren in NAVO-defensie betekent niet dat Spanje geen steun geeft aan anderen. Spanje levert militaire steun aan Oekraïne, zowel bilateraal als via EU-mechanismen. Premier Sánchez vroeg in maart ook om Oekraïense behoeften voorrang te geven in de Spaanse defensie-industrie.

FÉLIX ARTEAGA: ‘In de Spaanse politiek en samenleving is er inderdaad een brede consensus over de Russische dreiging en steun aan Oekraïne. Tegelijk verandert de relatie tussen Europa en de VS. Dat stelt Madrid voor moeilijke keuzes. Maar de Spaanse regering begrijpt zeker dat Europa daarom verplicht is om opnieuw meer in defensie te investeren.’

Defensie-investeringen op EU-niveau worden niet meegerekend in de berekening van het NAVO-percentages. Speelt Spanje hier een grotere rol? Bouwt Spanje mee aan een zogenaamd Europees leger om minder afhankelijk te worden van de VS?

FÉLIX ARTEAGA: ‘Spanje steunt al lang het idee van een sterkere Europese defensie en speelt een actieve rol in de Permanente Gestructureerde Samenwerking. Dat is geen Europees

leger, maar wel nauwere coördinatie tussen Europese strijdkrachten.’

‘In Spanje ontbreekt een grondig debat over defensie-uitgaven. Er zijn vooral losse verklaringen zonder duidelijke cijfers of visie.’

‘Zowel sociaaldemocraten als conservatieven steunen Europees defensie-onderzoek via het European Defence Fund, waarin Spanje altijd een voortrekkersrol speelde, en investeren mee in het gezamenlijke militaire vermogen via het nieuwe European Defence Industry Programme. Spaanse bedrijven, technische instituten, staatsagentschappen en universiteiten waren betrokken bij een grote meerderheid van de projecten.’

‘Dat gezegd zijnde, de Spaanse regering heeft geen gebruik gemaakt van EU-leningen uit het Security Action for Europe-programma, dat tot 2030 150 miljard euro voorziet voor gezamenlijke defensieaankopen. Het risico bestaat dat Spanje buiten belangrijke Europese defensie-initiatieven valt.’

‘Bovendien mag de Spaanse regering defensie-investeringen op EU-niveau niet beschouwen als een vervanging van inspanningen op nationaal niveau. De EU verwacht ook een versterking van de defensie-industrie in alle lidstaten. Er kan geen Europese defensie bestaan zonder sterke nationale fundamenten.’

Spaanse industrie

Hoe staat het met die nationale fundamenten, de Spaanse defensie-industrie?

FÉLIX ARTEAGA: ‘Ze is sterk ingebed in Europese projecten en produceert vooral materieel voor eigen gebruik. Samen met Airbus werkt Spanje aan civiele en militaire technologie, waardoor de sector groeit. Maar Spaanse bedrijven blijven achter op grote spelers uit Duitsland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. Start-ups,

onderzoekscentra en universiteiten hebben bovendien moeilijk toegang tot de sector door regelgeving en gebrek aan duidelijke overheidsopdrachten.’

‘Spanje zal ongetwijfeld meer uitgeven aan defensie, maar dat garandeert geen betere resultaten. De druk neemt toe. Als grote economie wordt Spanje verwacht om zich als Europese macht te gedragen. Tegen 2030 volgt een evaluatie binnen de EU en waarschijnlijk ook de NAVO.’

Op 18 april vond in Barcelona de In Defence of Democracy-top plaats. Die kreeg veel internationale media-aandacht en leek op de linkse tegenhanger van de radicaal-rechtse Conservative Political Action-conferentie in de VS en Hongarije. Premier Sánchez profileerde zich als een leider die links in Europa en Latijns-Amerika verenigt. Hoe schat u deze rol in?

FÉLIX ARTEAGA: ‘De Spaanse premier wil die rol behouden: leider binnen de internationale socialistische beweging én zichtbare speler voor de internationale en binnenlandse publieke opinie. Dat leidt nu al tot een grotere polarisatie binnen Spanje. Maar voorlopig is het positief voor het internationale imago van Spanje.’ ★

Politiek theater?

Op dit moment nemen meer dan 2000 Spaanse militairen deel aan verschillende NAVO-missies, in IJsland, Litouwen, Polen, Letland, Roemenië, Slovaakse. Op de Middellandse Zee zijn er missies met Spaanse bevoorradingsschepen, fregatten, mijnenjagers en onderzeeërs.

Spanje weigerde in maart om de VS de marinebasis in Rota te laten gebruiken voor de aanval op Iran. Maar niet veel later, op 17 maart, lanceerde het Amerikaanse ministerie van Defensie nog een opdracht die het strategische belang van die marinebasis voor de komende tien jaar bevestigt.

De uitwisseling tussen Trump en Sánchez lijkt dus voor een deel politiek theater.

Regularisatie nu,
waardigheid misschien later

Europa verstrengt, Spanje versoepelt

Op 12 juni treedt het nieuwe Europese asiel- en migratiepact in werking. Dat maakt het voor Europese staten makkelijker om migranten zonder papieren uit te wijzen. Spanje lijkt de tegenovergestelde richting op te gaan en begon op 17 april met een buitengewone regularisatie van zo'n half miljoen migranten.

Een audiofragment met schreeuwende mensen tijdens een reddingsactie op de Middellandse Zee. Beelden van mannen en vrouwen op een rubberboot, dobberend op de golven. Reddingsboeien en -vesten, dikke touwen verspreid op de grond. En dan dat ene iconische beeld: het levenloze lichaamje van de kleine Aylan Kurdi, de Syrische peuter met zijn rode truitje die verdronk tijdens zijn vlucht voor de oorlog in 2015.

Het is even slikken, deze opstelling in de tentoonstelling *Every Life Counts!* in het Palau Robert, een neoklassiek gebouw in het hart van Barcelona. Ze is gewijd aan het werk van Open Arms, de Spaanse ngo die sinds 2015 reddingsoperaties uitvoert op de Middellandse Zee. De expo confronteert de nietsvermoedende bezoeker met een harde realiteit die zich afspeelt aan de Spaanse grenzen.

Buiten heerst een zorgeloze sfeer. Het zonnetje schijnt en de stad krioelt van de toeristen. Ze moeten op deze zaterdag 28 maart, net als de shoppers, even opzijschuiven of een zijstraat van de prestigieuze Passeig de Gràcia inslaan, omdat de ruimte ingenomen wordt door demonstranten. Met vlaggen, vooral Palestijnse, foto's, spandoeken en leuzen protesteren ze tegen institutioneel racisme, fascisme, islamofobie, oorlog en onrecht.

Ook de beweging voor regularisatie, Regularización.Ya ('Regularisatie Nu'), is sterk vertegenwoordigd. Met een luidspreker en een kaffiya rond de nek scandeert activiste Victoria Columba, een van de bekende gezichten van het collectief, leuzen voor rechtvaardigheid voor migranten zonder papieren. Achter haar roept een grote groep mensen, vooral mannen, luidkeels mee. De Spaanse regering heeft op 27 januari al via koninklijk decreet een versnelde regularisatie aangekondigd van migranten zonder papieren, maar het activisme daarrond blijft onverminderd doorgaan.

Op het einde van de mars, op de Plaça d'Idrissa Diallo, staan activisten met tafels en stoelen klaar om uitleg te geven en vragen over de regularisatie te beantwoorden.

Druk van onderuit

Als je kan aantonen dat je voor eind december 2025 in Spanje was en minstens vijf maanden ononderbroken in het land verblijft, kom je in aanmerking voor de regularisatie, op voorwaarde dat je geen strafblad hebt in Spanje of in het land van herkomst. De regularisatie blijft een jaar geldig en kan verlengd worden als je kan aantonen dat je minstens drie maanden van dat jaar gewerkt hebt. Ze geeft je géén stemrecht en ook geen recht op verblijf in andere landen van de Schengenzone. Dat zijn de criteria die de regering meedeelde bij de aankondiging van de regularisatie. Toch bleven heel wat vragen onbeantwoord zolang het decreet niet in het staatsblad gepubliceerd was.

'Deze regularisatie is een economische en humanitaire noodzaak. Ze is een weerspiegeling van een realiteit die op het terrein al lang aanwezig is', zegt Beatriz de León Cobo, directeur van IEAM, een denktank over migratie in Barcelona. 'Ze is ook lang niet de eerste grootschalige regularisatie die Spanje doorvoert, maar wel één die op een historisch moment plaatsvindt. Terwijl de Europese Unie eerder inzet op een terugkeerbeleid en op samenwerkingsovereenkomsten met derde landen om migratie te voorkomen of migranten terug te nemen, beslist Spanje om een buitengewone regularisatie door te voeren.'

Voor activisten en migrantenorganisaties daarentegen is deze regularisatie historisch, omdat ze het resultaat is van jarenlang activisme en druk uitgeoefend door de beweging Regularización.Ya. Dit platform van grassroots migrantenorganisaties ontstond in de nasleep van de covidpandemie. Tot de leden behoren organisaties zoals Sedoac, dat huishoudsters en zorgarbeidsters zonder wettig verblijf vertegenwoordigt, en Top Manta, de vereniging van straatverkopers in Barcelona. Ook vakbonden, ngo's en organisaties van de katholieke kerk verlenen hun steun.

Het platform bracht de kwestie van de regularisatie op de agenda van het parlement via het instrument van →

de ‘volkswetgeving’. In Spanje is het parlement verplicht om een wetsvoorstel dat burgers indienen in behandeling te nemen, op voorwaarde dat het ondersteund wordt door minstens 500.000 handtekeningen. Het initiatief bleek een succes: de beweging wist er meer dan 700.000 te verzamelen. Het wetsvoorstel bereikte het parlement, maar stuitte op tegenwerking van de rechts-conservatieve oppositiepartij Partido Popular (PP). Die wilde het voorstel wel bespreken in het parlement, maar maakte al vroeg duidelijk dat ze beperkingen en controles wilde opleggen. Daardoor dreigde het een lang politiek proces te worden. De regering van Pedro Sánchez (PSOE) greep in en paste de vreemdelingenwet aan via een koninklijk decreet, met het oog op een bijzondere regularisatie van migranten zonder papieren.

‘De linkse regering Sánchez, nochtans een minderheidsregering, kon de beslissing verkopen als resultaat van een burgerinitiatief,’ zegt Beatriz de León Cobo, ‘maar in werkelijkheid heeft ze de procedure niet helemaal gevolgd en via een koninklijk besluit het parlementair debat omzeild. Dat is niet onwettig, maar ook niet bepaald democratisch.’

Maar wat het meest stoort, is de tijdspanne die de regering vooropgesteld heeft om de regularisatie af te handelen. De overheid wil op zes maanden tijd een half miljoen migranten regulariseren, terwijl het aantal migranten zonder papieren in Spanje op 800.000 wordt geschat.

De operatie zou begin april van start gaan. Maar het koninklijk decreet dat de details over de procedure zou verduidelijken, werd pas later die maand, op 15 april, gepubliceerd. Hoe gaan de lokale overheidsdiensten dit waarmaken?, vragen activisten en experts in de media zich af. De vrees voor chaos is voelbaar, en de mogelijkheid om

uit de boot te vallen zorgt bij de doelgroep voor verwarring. In de steden, maar ook in landelijke gebieden, waar de uitdagingen mogelijk nog groter zijn.

In Lleida

Via een zijsteeg van de Carrer Major, de voornaamste winkelstraat in de stad Lleida, is het bergop naar wijkcentrum L’Ereta. Het is nog steeds eind maart en er vindt een infoavond over de regularisatiecampagne plaats. De wijk oogt verlaten, en dat ligt niet alleen aan de lange Spaanse middagpauze. Op een kapsalon met foto’s van Afrikaanse kapsels op zijn gevel na valt er in de buurt weinig te beleven.

De grote zaal op de eerste verdieping van het wijkcentrum raakt snel gevuld. Een zeventigtal geïnteresseerden, voornamelijk mannen, luistert aandachtig naar de uitleg die Redwan Baddouh, student rechten actief binnen de beweging Regularización.Ya, geeft op uitnodiging van lokale organisaties.

‘De regularisatie valt samen met de seizoensarbeid in de regio. We verwachten daardoor dit seizoen meer mensen, want een contract vergemakkelijkt de regularisatie.’

LLIBERT REXACH, FRUITA AMB JUSTICIA SOCIAL, VERENIGING VOOR SEIZOENSARBEIDERS IN LLEIDA

‘Dit is de meest achtergestelde en verwaarloosde wijk in het centrum van Lleida’, vertelt Nogay Ndiaye, voorzitter van de antiracistische vereniging Ndiatiguia, na afloop van de infoavond. ‘Hier wonen economisch zwakke groepen, voornamelijk Roma en mensen van Afrikaanse afkomst. Het is hier dat nieuwkomers mensen vinden die hun taal spreken en die hun helpen om een woning of werk te vinden. En het is hier dat ze buiten slapen als ze nergens onderdak vinden.’

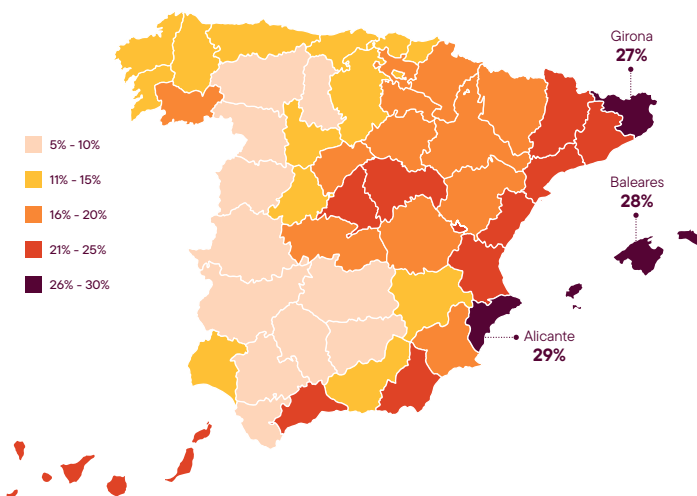
De wijk en haar geschiedenis zijn in verval geraakt. ‘Alleen het kasteel is heel mooi en goed bewaard gebleven’, zegt Ndiaye. ‘Maar nu de witte wijkbewoners klagen over het gebrek van netheid, armoede en criminaliteit, zullen er verbeteringen komen en zullen de arme inwoners weggeduwd worden’, verwacht de activiste. Niets ontglipt aan die gentrificatie, ook niet in deze Catalaanse provinciestad zo’n 155 kilometer ten westen van Barcelona.

Lleida ontsnapt aan het massatoerisme maar valt op door de eeuwenoude architectuur. Hier valt veel te lezen over het verleden van de regio én over de toekomst. Bij aankomst in het station stap je meteen die geschiedenis in, want de wijk aan de overkant behoort grotendeels tot de oude stad. Maar zowel op het plein voor het stationsgebouw als in het straatbeeld merk je de diversiteit van de stad op.

Met haar 140.000 inwoners is Lleida een relatief rustige stad. Door de regularisatie lijkt ze plots in verkiezingsmodus te verkeren. Aan de bushalte naast het station hangt een affiche in het Catalaans en Arabisch met het adres en tele-

Percentage immigranten ten opzichte van de totale bevolking (januari 2025)

Bron: Immigration and the labour market in Spain (Real Instituto Elcano)

Libert Rexach (in het midden): 'Elk jaar komen tussen 30.000 en 35.000 arbeiders naar de provincie Lleida om in de landbouw te werken.'

foonnummer van een kantoor, voor wie informatie zoekt over de regularisatie. Iets verderop verwijderen werknemers oude opschriften van de glazen gevel van een advocatenkantoor en brengen ze nieuwe informatie over de regularisatie aan, in het Catalaans, Frans en Arabisch.

Seizoensarbeid

De provincie Lleida ligt in een van de belangrijkste landbouwgebieden van Catalonië en is een van de belangrijke fruitregio's van het hele Iberisch Schiereiland. Maar met slechts een half miljoen inwoners is het ook de minst bevolkte provincie in Catalonië. De streek trekt daarom veel migranten aan. Dat piekt in het oogstseizoen, dat in deze regio van mei tot september valt.

'Elk jaar komen tussen 30.000 en 35.000 arbeiders naar de provincie om in de landbouw te werken', zegt Libert Rexach van de vereniging Fruita amb Justicia Social, een vereniging die opkomt voor seizoenarbeiders in Lleida. 'Sommigen hebben contracten, anderen niet. Sommigen komen uit het buitenland, uit Zuid-Amerika en Oost-Europa, maar de overgrote meerderheid komt uit andere regio's van Spanje.'

'De regularisatie valt samen met de seizoensarbeid in de regio. We verwachten dit seizoen meer mensen, omdat ze weten dat ze hier gemakkelijk aan een arbeidscontract kun-

nen raken. Zo'n contract vergemakkelijkt de regularisatie', verduidelijkt Rexach. 'Bovendien geldt die slechts voor één jaar. Om een verblijfsvergunning te verlengen, moet je minstens drie maanden gewerkt hebben. Ook dat is een reden om hierheen te komen.'

'Het zijn wij, de migranten, die de Spaanse economie recht houden. Spaanse jongeren zullen dat werk nooit willen doen.'

ADAMO, VRACHTWAGENCHAUFFEUR
EN OUD-SEIZOENARBEIDER

'Er zijn arbeiders die zich het hele jaar door van de ene kant van Spanje naar de andere verplaatsen naargelang het oogstseizoen. In de herfst werken ze vooral in het zuiden, in de lente en zomer komen ze naar Catalonië. Zo vullen ze de jaarkalender in', getuigt Adamo, een vrachtwagenchauffeur die sinds zijn zestiende in Spanje woont en in het verleden →

Seynabou, een van de vrijwilligers die migranten in Lleida uitleg geven over de procedure voor de nieuwe regularisatie. Organisaties vrezen dat er in landelijke gebieden onvoldoende infrastructuur is voor de regularisatie.

in de landbouw heeft gewerkt. ‘De werkomstandigheden zijn moeilijk en de lonen zijn mager’, zegt hij. ‘Je krijgt zes euro per uur. Sommige werkgevers betalen zo’n vijftig cent per bakje geplukt fruit. Je moet dus snel zijn, wil je goed kunnen verdienen, en tegen de hitte kunnen en ook lang in gebogen houding kunnen werken.’

‘Onze jongens zijn harde werkers, en ze zijn veelgevraagd’, zegt Seynabou, een vrijwilligster die zich inzet voor de Senegalezen en andere migranten in Lleida, trots. Ons gesprek vindt plaats in een Marokkaans eethuis waar ze een andere jonge man uitleg geeft over de regularisatieprocedure. Adamo vult aan: ‘Het zijn wij (*de migranten, red.*) die de Spaanse economie recht houden. Spaanse jongeren zullen dat werk nooit willen doen.’

De Spaanse economie behoort tot de snelst groeiende van Europa, met sinds eind 2023 een groei van meer dan drie procent op jaarbasis. Volgens een IMF-rapport uit juni 2025 was immigratie in 2024 goed voor ongeveer 75 procent van de werkgelegenheidsgroei. De denktank Elcano stelt bovendien dat bijna negentig procent van de nieuwe banen tussen 2024 en 2025 door migranten werd ingevuld.

Seynabou begeeft zich verder, naar een vergadering in het gemeenschapscentrum La Baula een paar straten verder.

Uit de boot

Rexach en andere collega’s, allen activisten en verenigingen, plegen die avond overleg in La Baula over de regularisatie-campagne. Op een muur vlakbij staat: ‘*Construït l’alternativa revolucionària (OJS)*’ te lezen, ‘Het revolutionaire alternatief is opgebouwd’. De afkorting is die van de socialistische jeugdorganisatie.

‘In landelijke gebieden is er niet genoeg infrastructuur om de regularisatie door te voeren. We zijn bang dat mensen om die reden uit de boot zouden vallen’, zegt Pilar Sierra van Lleida Pels Refugiats, een vereniging die zich inzet voor vluchtelingen. ‘In de kleine dorpen zijn er geen instanties waar mensen hun aanvraag kunnen indienen. Er zijn mensen die geen computer hebben of niet digitaal kunnen ondertekenen en er zijn er die de taal niet spreken. Daarom willen we van de overheid de toestemming krijgen om vrijwilligers in te zetten en zelf in te staan voor de ontvangst van de aanvragen.’

In feite doet Spanje al lang aan individuele regularisaties. Duizenden migranten werken in de informele economie. In de landbouw, in de bouw, in de horeca, in de zorg... Wie een document met een belofte van werk kan voorleggen, kan een verblijfsvergunning verkrijgen, op voorwaarde dat hij ook aantoonbaar dat hij al twee jaar in het land woont.

‘Dat wil zeggen dat de overheid weet en erkent dat er migranten zonder papieren zijn’, zegt Ndiaye. ‘Maar ze verplicht hun om twee jaar, tot voor kort nog drie jaar, in deze situatie te blijven’, stelt ze vast. ‘De regularisatie is een kwestie van mensenrechten. De bescherming van de burgers is de verantwoordelijkheid van de overheid. Toch houdt diezelfde overheid mensen in een positie van kwetsbaarheid’, benadrukt ze. ‘Er is uiteraard veel racisme. In Lleida is dat erg zichtbaar vanwege het grote aantal migranten dat naar hier komt, maar het is een probleem in heel Spanje.’

Kwetsbaar

Met een tekening van een rij mensen die aanschuiven voor een certificaat van kwetsbaarheid hekelt een Spaanse cartoonist de absurditeit van de bureaucratie. Alsof die kwetsbaarheid niet de kern vormt van deze regularisatie, en alsof de rij zelf er geen bewijs van is. Het certificaat is vereist voor aanvragers zonder de belofte van werk, zonder mogelijkheid tot zelfstandige activiteit of zonder kinderen ten laste.

De regularisatiecampagne werd eind december aangekondigd, en de start ervan was gepland voor begin april. Maar het was wachten tot 14 april voor de beslissing ook in het Staatsblad gepubliceerd werd. Daarmee kwam er meer duidelijkheid over de voorwaarden om geregulariseerd te worden, maar het heeft de paniek bij de doelgroep niet kleiner gemaakt. Het lijkt erop dat de overheid toch nog iets moest bedenken en extra voorwaarden aan de aanvraag koppelde om streng over te komen.

‘In 2024 bereikte de Atlantische route het hoogste niveau migranten van alle routes. In 2026 is dat niet langer het geval.’

BEATRIZ DE LEÓN COBO,
DIRECTEUR VAN DENKTANK IEAM

En natuurlijk gebeurde wat te verwachten viel: ellenlange wachtrijen aan de loketten en mensen die al wachtend de nacht doorbrengen om hun beurt niet te missen. Dat zijn de beelden die de voorpagina’s haalden in de eerste week van de regularisatie. Nochtans hebben mensen nog tot eind juni de tijd om een aanvraag in te dienen. In de eerste week van de campagne werden er volgens het ministerie van Inclusie en Migratie over het hele land 130.000 aanvragen ontvangen.

Juan modaal

Hoe staat de modale Spanjaard ten opzichte van de regularisatie? ‘De publieke opinie is erg verdeeld’, zegt Beatriz de León Cobo. ‘Er is veel desinformatie. Extreemrechts (o.a. de partij Vox, red.) heeft vorig jaar een campagne gevoerd tegen migranten en koppelt migratie aan criminaliteit. Dat gebeurde nadat veel migranten vanuit de Canarische eilanden naar het vasteland werden overgebracht omdat de situatie daar

onhoudbaar was geworden. Dat legde druk op het systeem op het Spaanse vasteland en leidde tot incidenten op sommige plaatsen. Sommige regio’s in Spanje publiceerden zelfs criminaliteitscijfers gelinkt aan de nationaliteit van de daders, waaruit bleek dat een bepaalde nationaliteit oververtegenwoordigd was. Media spelen daar ook op in. En dat beïnvloedt de manier waarop men naar migranten kijkt.’

‘Colombianen zijn na Marokkanen de grootste groep niet-Europese buitenlanders in Spanje’, vertelt de migratieonderzoekster. ‘Wat mensen vaak vergeten, is dat ook Latijns-Amerikanen baat hebben bij de regularisatie. Alleen worden zij niet als buitenlanders gezien. Daarom zeg ik altijd: ook de nanny die voor oma zorgt, zal geregulariseerd worden.’

De Atlantische route

Het nieuwe asiel- en migratiepact van de Europese Unie zet net in op het terugkeerbeleid, onder meer door samenwerkingsakkoorden tussen twee landen te sluiten met landen van vertrek. ‘Maar Spanje voert dat beleid al langer’, duidt de migratieonderzoekster. ‘Nu zal men wellicht een versnelling hoger schakelen op dat vlak. Terwijl de EU een vrij strenge toon hanteert over migratie, sluit Spanje in stilte samenwerkingsakkoorden met landen als Senegal, Mauritanië en Gambia, drie belangrijke doorgangslanden voor migratie naar de Canarische Eilanden.’

En het werkt. ‘In 2024 bereikte de Atlantische route een recordaantal aankomsten. In 2026 is dat niet langer het geval. Dat komt onder andere doordat de defensie- en veiligheidsdiensten van die landen ervoor zorgen dat er minder boten richting Spanje vertrekken.’ *

Nieuwe Paden in Salamanca

Het Spaanse platteland loopt al jaren leeg, maar dat biedt ook kansen voor de integratie van migranten. Burgemeesters zijn er vragende partij voor nieuwe families, want zonder kinderen verdwijnen de scholen en vaak ook het dorp zelf. En ook de plaatselijke economie heeft migranten nodig.

De ngo Cepaim bouwt verder aan een project, Nuevos Senderos (ofte Nieuwe Paden), om deze migranten op het platteland te ondersteunen. Ze kreeg daarvoor van het Europees Sociaal Fonds en UN-Habitat de erkenning ‘goede praktijk’. MO* trok naar Salamanca om te onderzoeken welke lessen uit het project te trekken zijn. Is de integratie van migranten op het leeglopende Spaanse platteland een microkosmos van de bredere uitdaging waar Europa voor staat?

Deze reportage kan je binnenkort lezen op MO.be.

Migratie-experte
Carmen González Enríquez

‘Dit is geen migratiebeleid’

Tekst: Pieter Stockmans

Spanje regulariseert honderdduizenden mensen zonder papieren. ‘Maar omdat dit “migratiebeleid” onvoldoende gepaard gaat met investeringen in publieke diensten, sluipt de verrechtsing ook Spanje binnen.’

Het woord migratiebeleid plaatst Carmen González Enríquez in Spanje consequent tussen aanhalingstekens, omdat er volgens haar geen echt beleid is. Als universiteitsprofessor en onderzoekster aan het Real Instituto Elcano ziet ze al 25 jaar hetzelfde patroon. Veel migranten komen visumvrij binnen, vooral uit Latijns-Amerika, of blijven in Spanje na afloop van hun toeristen- of studentenvisum. Daarop regulariseren zowel progressieve als conservatieve regeringen hun situatie.

Deze openheid leidde in 25 jaar tot 9,3 miljoen migranten, goed voor 18 procent van de bevolking, bleek uit González' onderzoek. Ongeveer de helft komt uit Latijns-Amerika. Geen enkel ander Europees land kende relatief zo'n instroom.

U bracht de volledige integratie van immigranten op de Spaanse arbeidsmarkt in kaart, op basis van officiële data over opleidingsniveau, tewerkstelling, werkloosheid, sectoren van tewerkstelling en inkomens. Wat hebt u daaruit geleerd? Staat Spanje traditioneel méér open voor migratie dan andere EU-landen?

CARMEN GONZÁLEZ ENRÍQUEZ: 'Dat moeten we nuanceren. Migrantinnen uit Latijns-Amerika, 47 procent van het totaal, komen vaak visumvrij binnen. Na twee jaar legaal verblijf kunnen zij al de nationaliteit krijgen, terwijl dat in andere EU-landen vaak tien jaar duurt. In totaal hebben 2,8 miljoen migranten de Spaanse nationaliteit gekregen, vooral Latijns-Amerikanen.'

'Daarnaast is er een grote groep irreguliere migranten: naar schatting 800.000 tot bijna een miljoen. Om de paar jaar voerden regeringen regularisaties door. De huidige socialistische regering doet dat sneller en op grotere schaal.'

Welk voordeel haalt Spanje uit deze irreguliere migratie?

CARMEN GONZÁLEZ ENRÍQUEZ: 'Veel sectoren draaien op migrantenarbeid. In de huishoudelijke sector is 72 procent van de werknemers migrant, vooral vrouwen uit Latijns-Amerika. In de horeca 45 procent. In Murcia is

'Progressieve Europeanen noemen de Spaanse keuze voor regularisatie moedig, maar in werkelijkheid is ze een gevolg van een gebrek aan beleid.'

36 procent van de landbouwarbeiders van Afrikaanse herkomst, terwijl slechts 3 procent van de Spanjaarden in de landbouw werkt.'

'Migratie heeft ook demografisch grote impact. Spanje heeft een laag vruchtbaarheidscijfer, van gemiddeld 1,12 kinderen per vrouw. Zonder migratie zou de bevolking onder de veertig miljoen liggen. Door migratie groeide de bevolking met 23 procent deze eeuw, drie keer sneller dan het West-Europees gemiddelde.'

Waarom bestaat er geen doordacht beleid voor legale migratie, gebaseerd op een maatschappelijk debat en een politiek akkoord?

CARMEN GONZÁLEZ ENRÍQUEZ: 'Dat is dé vraag. Er is nooit een publiek debat geweest over welk type migratie Spanje wil. Progressieve Europeanen noemen de Spaanse keuze voor regularisatie moedig, maar in werkelijkheid is ze een gevolg van een gebrek aan beleid.'

Ongecontroleerde migratie geeft aan extreemrechts de kans om het draagvlak én democratische verworvenheden te ondermijnen. In Spanje ook?

CARMEN GONZÁLEZ ENRÍQUEZ: 'Meer dan ooit. In onze peilingen zie ik het draagvlak voor immigratie dalen. Dat zal waarschijnlijk doorgaan door de regularisaties. Bij volgende verkiezingen zullen strengere migratiestandpunten waarschijnlijk winnen. Het extreemrechtse Vox duwt de centrumrechtse Partido Popular verder naar rechts. Tegelijk komt dat ook voort uit een reëel gevoel bij burgers dat er een probleem is.'

Wat is dat probleem?

CARMEN GONZÁLEZ ENRÍQUEZ: 'Spanje zit in een transformatie van de arbeidsmarkt. Migrantinnen werken vaak

in sectoren met een lage productiviteit, met lage lonen en lage sociale bijdragen.'

'Daarnaast zorgt bevolkingsgroei voor druk op publieke diensten die met die bijdragen betaald worden, zoals gezondheidszorg, onderwijs, openbaar vervoer. Die diensten zijn niet evenredig mee gegroeid. Dat voedt het anti-immigratiesentiment. Spanjaarden zijn niet tegen migratie, maar zijn kritisch over de druk op diensten.'

Kan Vox legitieme kritiek op beleid omzetten in xenofobie?

CARMEN GONZÁLEZ ENRÍQUEZ: 'Om dat te voorkomen, is een echt migratiebeleid nodig: bepalen welke sectoren welke migranten nodig hebben en investeren in publieke diensten. Met meer investeringen in zorg, onderwijs en sociale voorzieningen was de huidige tegenreactie niet ontstaan. Dat is een gemiste kans.' *

Ook Spanje verrechtst: 'Eigen volk eerst'

Volgens een peiling van de Spaanse krant *El País* denkt 50 procent van de ondervraagden dat regularisatie een negatieve impact heeft op huisvesting, gezondheidszorg en onderwijs. Vox speelt daarop in en verspreidt desinformatie rond de regularisatie. De partij promoot 'nationale prioriteit' bij toegang tot sociale diensten, een eufemisme voor 'eigen volk eerst'. Opvallend: dit principe wordt voor het eerst in beleid omgezet in de regio met de laagste migrantenpopulatie van Spanje, Extremadura, waar de PP samen met Vox gaat regeren.

Olie-industrie heeft Spanjes groene agenda in een houdgreep

Pionier in groene energie, verslaafd aan olie

Spanje valt internationale lof ten deel als pionier van de duurzame energie. Onder de regering van Pedro Sánchez (PSOE) breekt de productie van groene stroom record na record. Maar zijn aanpak van de olieverslaving laat veel te wensen over.

‘Wat ons op dit moment reddt, is ons energiebeleid.’

Drie weken na het begin van de aanvallen van Israël en de Verenigde Staten op Iran prijsde Pedro Sánchez zich gelukkig. Relatief gelukkig dan, want de Spaanse premier was niet blij met die oorlog. Als geen andere westerse leider had hij van meet af aan de Amerikaans-Israëliëse agressie veroordeeld voor wat ze was: een schending van het internationaal recht.

Intussen was het wel duidelijk dat de oorlog tegen Iran geen kwestie van een paar dagen of hooguit enkele weken zou zijn, zoals de Israëlische hun Amerikaanse vriend Donald Trump hadden voorgespiegeld. Iran is geen Venezuela. Ze hebben allebei olie, maar daarmee houdt de vergelijking op.

En zo ontdekte de wereld de Straat van Hormuz, en vooral wat het betekende als die op slot zat. De internationale energieprijzen schoten omhoog. Zelfs pyromaan Trump leek zich zorgen te maken om wat hij had aangericht, al was het maar omdat er in het najaar tussentijdse verkiezingen op de agenda staan. Amerikaanse kiezers liggen niet wakker van gebombardeerde scholen en ziekenhuizen in Iran, maar wel van hogere prijzen aan de benzinepomp.

Tegen deze achtergrond sprak Pedro Sánchez op de Europese top van maart in Brussel over het Spaanse energiebeleid. ‘Spanje is beter voorbereid op de huidige energieschok dan bijna eender ander land in onze omgeving’, zei hij. Om die bewering te onderbouwen, haalde hij de stroomprijs van de zaterdag voordien aan: 14 euro per megawattuur in Spanje tegenover meer dan honderd euro in Italië (141 euro), Duitsland (120) en Frankrijk (109). Een nogal willekeurige greep, maar feit is dat de stroomprijs in Spanje structureel lager is dan elders in Europa. Portugal is de uitzondering, want in het Iberische buurland is de groothandelsprijs gekoppeld aan de Spaanse.

Spanje heeft de voorbije decennia volop ingezet op hernieuwbare energie. Dit beleid kreeg een nieuwe impuls toen Sánchez, een sociaaldemocraat, in 2018 aantrad als regeringsleider. Terwijl andere Europese landen zich gingen herbezinnen over kernenergie en er internationaal steeds meer aan klimaatdoelstellingen gemorrelt werd,

ging Spanje stug door met de uitbreiding van de opwekkingscapaciteit van wind en zon. Onder Sánchez is energiepolitiek een van de terreinen geworden waarop het land een eigen, afwijkend geluid laat horen. Het levert tastbare resultaten op. Hernieuwbare bronnen - wind, zon en waterkracht - zijn inmiddels goed voor zestig procent van de Spaanse elektriciteitsproductie. En bijna nergens in de EU is elektriciteit zo goedkoop als in Spanje.

Pioniersrol

Het land heeft inmiddels een reputatie verworven als pionier van de duurzame energie. ‘Spanje is een leider, niet alleen in de Europese Unie maar ook wereldwijd, als het gaat om de vermindering van uitstoot van broeikasgassen en transitie naar hernieuwbare energie’, zei VN-klimaatchef Simon Stiell onlangs aan de krant *El País*. ‘Dit leiderschap is een voorbeeld dat anderen zouden moeten volgen.’

Tot voor kort was deze pioniersrol ondenkbaar. Aan het eind van de vorige eeuw stelde het aandeel van hernieuwbare bronnen in de Spaanse stroomproductie weinig voor. En dat terwijl waterkrachtcentrales van oudsher toch van groot belang waren geweest. In 1940 werd ruim negentig procent van de stroom opgewekt door turbines in de stuwmeren.

Door de opkomst van kolen-, gas- en kerncentrales liep het aandeel van waterkracht langzaam maar zeker terug tot 18 procent in 2001. Daarmee was het dieptepunt bereikt. Na de eeuwwisseling werden nieuwe technologieën van duurzame stroomopwekking ingevoerd.

Aanvankelijk was dat vooral windenergie. Maar al snel verrezen ook grootschalige zonneparken in het uitgestrekte binnenland van Spanje. Er was volop ruimte, zon en wind. En bovendien kregen producenten van hernieuwbare energie tussen 2007 en 2013 een door de staat gegarandeerde opbrengst die ver boven de marktprijs lag. Het leidde tot een spectaculaire groei, gedomineerd door het oligopolie van traditionele stroomgiganten als Iberdrola, Naturgy en Endesa. Tussen 2008 en 2013 verdubbelde het aandeel van duurzame bronnen in de Spaanse elektriciteitsmix van twintig tot veertig procent. 🌱

De snelle opmars van duurzame energie kwam grotendeels tot stand onder de sociaaldemocratische regering van José Luis Rodríguez Zapatero. Maar toen de rechtse Partido Popular eind 2011 aan de macht kwam, begon het tij te keren. Een omstreden 'zonnetaks' van premier Mariano Rajoy ontmoedigde de installatie van zonnepanelen door particulieren. De uitbreiding van hernieuwbare energie kwam tot stilstand, en in 2019 was het aandeel van hernieuwbare bronnen in de stroomproductie gedaald tot 37 procent. Met het aantreden van Pedro Sánchez in 2018 kreeg de groene agenda opnieuw voorrang in het Spaanse energiebeleid.

Een decreet uit 2019 draaide de zonnetaks om. In plaats van stroomleveringen door particuliere installaties aan het net te belasten, werden burgers juist financieel gestimuleerd hun eigen stroom op te wekken en overschotten aan het net te leveren.

Twee jaar later nam het Spaanse parlement voor het eerst een klimaatwet aan. Doel daarvan is uitvoering te geven aan het Klimaatakkoord van Parijs. In 2050 zou de volledige decarbonisatie van het land voltooid moeten zijn. De wet verplicht gemeenten lage-emissiezones in te stellen, verbiedt fracking, verbetert de financiering van het openbaar vervoer en biedt particulieren nieuwe faciliteiten voor de installatie van fotovoltaïsche installaties.

Grote investeerders keerden terug naar de hernieuwbare sector. Zo werd alleen al in 2023 ruim 5,5 gigawatt aan nieuw fotovoltaïsch vermogen geïnstalleerd, dertig procent meer dan een jaar eerder. Het aandeel van de duurzame bronnen in de stroomopwekking begon weer op te lopen. In 2023 werd de helft van de elektriciteit in Spanje gegeneerd door hernieuwbare bronnen.

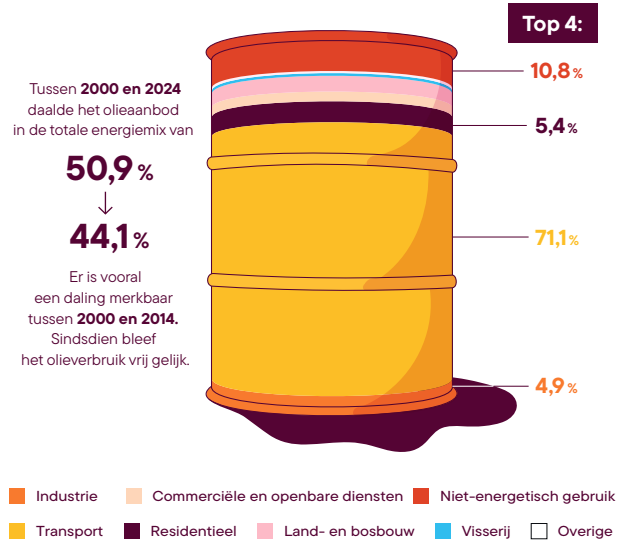
De oorlog tegen Iran is voor de Spaanse oliegiganten een goede handel. In het eerste kwartaal van 2026 maakte Repsol bijna 1 miljard euro winst, tweeënhalf keer zo veel als in 2025.

Inmiddels is dit bijna zestig procent. En als we kernenergie meetellen, werd de voorbije twee jaar driekwart van de Spaanse stroombehoefte opgewekt door bronnen die vrij zijn van CO₂-uitstoot. Intussen groeit het hernieuwbare vermogen harder dan ooit. In 2024 kwam er zeven gigawatt aan nieuwe zonne- en windparken bij, de grootste toename in een jaar tot dan toe. Vorig jaar was dat nog meer: tien gigawatt.

Het Spaanse stroomnet heeft nu een totaal geïnstalleerd vermogen van 150 gigawatt, dat voor 69 procent draait op hernieuwbare en 29 procent op niet-hernieuwbare energie. De overige twee procent is opslag. Na Duitsland heeft Spanje het grootste arsenaal aan zonne- en windtechnologie van Europa.

Belang van olie in de energievoorraad van Spanje

Bron: International Energy Agency

Gewend aan goedkoop

Je zou zeggen: Spanje heeft zijn huiswerk gedaan. Maar dat is slechts de halve waarheid. Want het land heeft de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen bij de elektriciteitsproductie wel sterk teruggedrongen, maar de situatie in het vervoer en de industrie laat een compleet ander beeld zien. Van het totale Spaanse energiegebruik is zeventig procent afhankelijk van fossiele bronnen, tonen cijfers van Greenpeace.

In Spanje rijden weinig elektrische wagens rond. Er zijn slechts zeven EU-landen waarin nog minder op batterijen gereden wordt. Van de nieuwe auto's die in Spanje verkocht worden, is amper twintig procent hybride of volledig elektrisch. In Duitsland is dat dertig, in Denemarken vijftig procent en in België 52 procent.

Denk niet dat massaal fossiel blijven rijden een typisch zuidelijk trekje is, of terug te voeren is op een kwestie van inkomen. De Portugezen verdienen minder, maar kopen bijna tweemaal zo vaak een elektrische auto als de Spanjaarden. Van het totale wagenpark in Spanje is nog geen twee procent elektrisch. Bijna alle auto's rijden er op benzine of diesel.

Dat heeft alles met het overheidsbeleid te maken. Hoewel Spanje geen olie of gas produceert en dus alles moet importeren, is de brandstofbelasting er extreem laag. In Europa heft alleen Bulgarije minder belasting op benzine. En per liter diesel dragen alleen de Esten minder af aan de staat. Dat werkt door in de eindprijs, vandaar dat West-Europeanen zo graag in Spanje tanken. Spanjaarden zijn gewend aan goedkope brandstof, en hun regeringen kijken er wel voor uit om fossiele brandstoffen zwaarder te belasten. Ook de progressieve regering-Sánchez piekert er niet over. Sterker nog, het tegenovergestelde is het geval. Een van de voornaamste maatregelen die Sánchez in maart afkondigde om de gevolgen van de oorlog in het Midden-Oosten te

verzachten, was een halvering van de omzetbelasting op brandstof: van 21 naar 10 procent. Transporteurs, boeren en vissers kregen een bonus van twintig cent per liter brandstof. Het zijn weliswaar tijdelijke maatregelen, maar volgens critici slaat de regering daarmee de verkeerde weg in. Ze zouden vooral de rijken ten goede komen, de winsten van de oliebedrijven spekken en indruisen tegen wat Spanje en Europa nodig hebben: afkicken van de olieverslaving.

Onderzoek van de Spaanse onafhankelijke financiële autoriteit Airef heeft laten zien dat deze vrees gerechtvaardigd is. Tijdens de energiecrisis van 2022, die volgde op de uitbraak van de oorlog in Oekraïne, stelde de eerste regering-Sánchez een algemene subsidie in van twintig cent per liter brandstof. De maatregel was van korte duur, maar met 4,5 miljard euro wel zeer kostelijk. Daarvan kwam volgens de financiële autoriteit tweemaal zo veel geld terecht bij het rijkste derde deel van de bevolking als bij de 33 procent armste Spanjaarden. Een kleine 900 miljoen euro ging regelrecht naar de oliemultinationals, die de bonus voor de burgers aangrepen om hun winstmarges geruisloos te verhogen.

De miljardensteun van de Spaanse overheid in 2022 moedigde het gebruik van fossiele brandstoffen aan en verdween voor het overgrote deel in de zakken van mensen en bedrijven die deze niet nodig hadden. Er is geen reden om te veronderstellen dat het ditmaal anders

zal zijn. Met zijn moedige opstelling tegenover figuren als Donald Trump en Benjamin Netanyahu mag Pedro Sánchez dan veel sympathie oogsten in progressieve kringen wereldwijd, maar binnenlands is zijn beleid verre van eenduidig links.

Op milieugebied betekent dat: schipperen tussen de groene agenda en de belangen van de ook in Spanje machtige olie-industrie. Met acht grote raffinaderijen - van Repsol, Moeve en BP - heeft het land een bewerkingscapaciteit van ruwe olie die in Europa alleen vergelijkbaar is met die van Duitsland en Italië. De Spaanse oliesector is dan ook opmerkelijk onbezorgd over een dreigende olieschaarste door de blokkade in de Straat van Hormuz. 'Spanje is het Europese land dat het best voorbereid is op de situatie', zei Repsol-topman Josu Jon Imaz half april in *El País*. 'We hebben grote en goede raffinaderijen, en zestig procent van de olie die we consumeren komt van het Amerikaanse continent.'

De oorlog tegen Iran is voor Imaz en zijn olievrienden een goede handel. In het eerste kwartaal van 2026 maakte Repsol een winst van bijna een miljard euro, tweeënhalve keer zo veel als een jaar eerder. Er gaan stemmen op om dit soort "uit de hemel gevallen" woekerwinsten via belastingen af te romen en daarmee de energietransitie te versnellen. Sánchez heeft zich er nog niet over uitgesproken. *

De klimaatverandering is niet neutraal.

Tijd voor een rechtvaardige transitie.

www.fos.ngo

**Heerlijk.
En ook nog eens Fairtrade.**

Tekst: Sven Tuytens

Waarom doet de Spaanse premier Pedro Sánchez het vaak anders dan de traditionele sociaaldemocraten in Europa en dan zijn voorgangers? Veel heeft te maken met zijn coalitiepartners, maar nog meer met de diepe sporen die de recente geschiedenis heeft nagelaten.

Communistische partijen zetten druk op Spaanse regering

Waarom premier Sánchez linkser beleid voert dan hij eigenlijk wil

Het recente verleden, met de Spaanse Burgeroorlog (1936-1939) en de daaropvolgende dictatuur, doet de Spanjaarden nog altijd pijn. Het vertaalt zich in een duidelijke scheidingslijn tussen links en rechts. Spanjaarden zijn erfgenamen van óf verliezers, óf winnaars van de Burgeroorlog. Het verleden is nog lang niet verwerkt, en beide kampen uiten geen of weinig zelfkritiek. Toen generaal Franco in 1975 stierf, na 36 jaar aan de macht, was de Spaanse Communistische Partij (PCE) de sterkste tegenstander van de dictatuur. De partij was stevig ingeplant onder studenten en in de arbeidersklasse. PCE-leider Santiago Carrillo speelde het in 1974 ook strategisch zeer slim: hij richtte mee de Junta Democrática de España op, een breed platform tegen Franco dat niet alleen bestond uit de communistische partij en vakbond Comisiones Obreras maar ook - onder meer - monarchisten, enkele liberalen, wat figuren uit Opus Dei-kringen, een maoïstische partij (de PTE, de Partij Van De Arbeid van Spanje) en de socialistische partij (de PSOE of Partido Socialista Obrero Español). De kans was dus groot dat de PCE als grote winnaar uit de stembusslag zou komen bij de eerste democratische verkiezingen sinds meer dan veertig jaar. Maar zover mocht het niet komen. Dat communisten in Spanje de plak zouden zwaaien, zorgde voor diepe onrust in Washington en bij de Europese sociaaldemocratische partijen. Met de steun van de hevig anticommunistische Sozialdemokratische Partei Deutschlands (SPD) werd de PSOE klaargestoomd als alternatief voor de toen veel populairdere PCE, die gemarginaliseerd moest worden. Een nagenoeg onbekende Andalusiër, Felipe González, zou de eerste socialistische premier van de nieuwe Spaanse democratie worden.

De overgang van de Francodictatuur naar democratie zou geen volledige breuk met het dictatoriaal verleden zijn,

maar wel de weg volgen van het *reformismo*. Dat betekende dat koning Juan Carlos, aangeduid door dictator Franco als zijn opvolger en trouw aan de wetten van de overleden dictator, gewoon mocht blijven. Washington was daarmee gerustgesteld: de strategische en economische belangen van de VS waren veiliggesteld.

Het is de linkse coalitie van Izquierda Unida - en later Podemos - nooit meer gelukt om de PSOE voorbij te steken. Tot vandaag leeft bij heel wat linkse kiezers nog steeds de hoop op een revanche voor de gemiste kans bij de overgang naar democratie.

Het einde van 'PPSOE'

Met premier González ging in Spanje een tweepartijstelsel van start: de PSOE en de conservatief-rechtse Partido Popular (PP) regeerden afwisselend. Het systeem werkte corruptie en favoritisme in de hand, maar kabbelde rustig voort. Tot sociale protesten in mei 2011 de hele politieke wereld dooreenschudden.

Het tweepartijstelsel was een van de mikpunten van die 15M-protesten, die op 15 mei begonnen aan de Puerta del Sol in Madrid. De beweging, die eerst door de media en vakbonden zwaar werd onderschat, breidde zich razendsnel uit over heel Spanje. De drijvende kracht erachter was een jonge generatie die de transitie van dictatuur naar democratie in vraag stelde en niets anders gekend had dan wat ze het 'PPSOE'-regime noemde - naar een samenvoeging van de twee partijnamen.

Een deel van de beweging, die door de media *indignados* (verontwaardigden) werd genoemd, koos in de lente van 2014 de weg van nieuwe politieke partijvorming, met de bedoeling komaf te maken met het tweepartijstelsel. Hieruit werd Podemos ("We kunnen") geboren. Bij haar eerste deelname aan verkiezingen, op 20 december 2015, overtuigde Podemos meer dan vijf miljoen kiezers. →

Zo werd ze uit het niets de derde partij van het land. Opvallend daarbij was de massale, actieve deelname en prominente rol van jonge vrouwen.

Nog voor hij een massafenomeen werd, zei de leider van Podemos, Pablo Iglesias, in een debat van het tv-programma *La Tuerka*: ‘Communisten hebben de plicht om te winnen. Een communist die verliest, is een slechte communist. (...) Om het met een metafoor te zeggen: links moet leren zich te kleden in het pak van de overwinning.’ Dat ‘communisten moeten winnen’, kwam van Lenin. Volgens Iglesias mochten ze niet eeuwig op de oppositiebanken blijven zitten.

Het recente verleden van Spanje vertaalt zich in een duidelijke scheidingslijn tussen links en rechts.

In juni 2016 verbeterde Podemos haar resultaat van 2015 nog. En in januari 2020 stapte ze voor het eerst in een regering, de eerste coalitieregering zelfs sinds het einde van de dictatuur. Het was een links kabinet, met naast de PSOE de alliantie Unidas Podemos (UP, ‘Samen Kunnen We’). Die laatste verzamelde naast de kernpartij, Podemos, tal van andere nationale en regionale linkse krachten. Pedro Sánchez, premier sinds 2018, had eerst helemaal geen zin om met UP in een regering te stappen. Maar als hij aan wilde blijven, zat er niets anders op dan samen met communisten te regeren.

Pablo Iglesias, die van zijn veertiende tot zijn twintigste lid was van de Communistische Jeugd (UJCE), werd vice-premier. Yolanda Díaz, die haar eerste stappen in de politiek bij de Spaanse Communistische Partij (PCE) zette, werd minister van Arbeid. Alberto Garzón, PCE-militant en later leider van de linkse coalitie Izquierda Unida, kreeg Consumentenzaken. En Irene Montero, als vijftienjarige lid van de UJCE, werd minister van Gelijkheid.

Tegen oorlog

In *A People Betrayed* is de scherpzinnige Britse hispanist Paul Preston van mening dat Spanjaarden herhaaldelijk verraden werden door hun eigen corrupte en onbekwame leiders.

Oud-premier Felipe González had stellig verzekerd dat Spanje nooit zou toetreden tot de NAVO, maar tekende in 1982 toch voor de Spaanse toetreding, zonder rekening te houden met de antimilitaristische houding van veel Spanjaarden. Die heeft te maken met de Burgeroorlog, waarbij een half miljoen doden vielen en evenveel Spanjaarden het land moesten ontvluchten.

Toen de VS in 2003 een coalitie leidden die Irak binnenviel, kwamen Spanjaarden wekenlang massaal op straat tegen de inval. Toenmalig premier José Maria Aznar van de PP negeerde zelfingenomen de vredeskreet en stortte zich mee in een militair avontuur. Dat duurde tot 2011 en maakte, naargelang de bron, tussen de 151.000 tot 1.033.000 dodelijke slachtoffers (cijfers: Iraq Family Health Survey 2008 en Opinion Research Business Survey 2007).

Maar in juni 2025 zorgde een uitspraak tegen een NAVO-ontwerp voor een van de eerste botsingen tussen premier Sánchez en Donald Trump. Spanje wees het ontwerp af, dat alle bondgenoten ocriep om de doelstelling te halen van vijf procent van het bruto binnenlands product aan militaire uitgaven. ‘Dat zou niet alleen onredelijk zijn, maar ook contraproductief’, betoogde Sánchez tegenover de secretaris-generaal van de NAVO, Mark Rutte.

Begin maart 2026 zette Sánchez opnieuw de hakken in het zand toen hij de VS toestemming weigerde om de gezamenlijke militaire bases in Rota en Morón te gebruiken voor aanvallen op Iran.

De standvastigheid van Sánchez vond weerklank bij een groot deel van de progressieve Spaanse samenleving, die meer trots van haar leiders wenste om het hoofd te bieden aan de steeds strijdlustigere houding van de VS. Pedro Sánchez gebruikt zo op een handige manier de internationale agenda om zijn interne achterban te mobiliseren. Tegelijk leidt hij de conservatieve oppositie, die het medialandschap controleert, af.

Sánchez is ook de bemiddelaar geworden tussen Europa en China. In april verklaarde Chinees president Xi Jinping tijdens een staatsbezoek van Sánchez nog dat Spanje ‘aan de juiste kant van de geschiedenis staat’. Internationaal is Sánchez er bovendien in geslaagd een nieuwe progressieve constellatie te vormen met Latijns-Amerika. Hij heeft daarbij de handelsrelaties van de EU gediversifieerd naar andere regionale handelsblokken dan de VS én heeft zich opengesteld voor internationale samenwerking gebaseerd op mensenrechten.

Palestina en Israël

Tegenover de genocide in Gaza en het Israëlijs-Palestijnse conflict verhoudt Spanje zich explicieter pro-Palestijns en kritischer tegenover Israël dan de meeste andere Europese landen. Dat komt voort uit een combinatie van geografische, historische en politieke factoren. Het zuidelijkste puntje van Spanje ligt op slechts 13

kilometer van Marokko, waardoor de Arabische wereld fysiek dichtbij is.

Dit zorgt voor meer begrip en verbondenheid met de Palestijnse zaak binnen de Spaanse samenleving. Spanje heeft

Pedro Sánchez en Unidas Podemos-leider Pablo Iglesias bij de presentatie van hun coalitieakkoord in 2019.

altijd gezocht naar goede relaties met het Midden-Oosten en Noord-Afrika. Dat geldt overigens niet alleen voor de PSOE, ook de PP hecht belang aan die vriendschapsbanden.

Maar ondanks beloften van de Spaanse regering om wapenaankopen uit Israël op te schorten, heeft Spanje tussen oktober 2023 en april 2024 46 contracten voor wapenleveringen met Israëlische bedrijven toegekend of geformaliseerd. Een rapport van het Delàs Centrum voor Vredesstudies in Barcelona stelt dat Spanje sinds het begin van het Israëlische offensief op Gaza voor 1,04 miljard euro aan wapencontracten met Israëlische bedrijven heeft afgesloten. Tien van die contracten zouden zijn afgesloten na oktober 2024, de maand waarin het Spaanse ministerie van Defensie aankondigde alle militaire aankopen uit Israël te staken.

Het was vooral coalitiepartij Sumar die, na een breuk met Podemos, Izquierda Unida en een paar kleinere linkse groepen, de premier onder druk zette om zich krachtiger op te stellen tegenover de Israëlische regering en in het NAVO-dossier. Deed Sánchez dat niet, dan dreigde Sumar het voortbestaan van zijn regering in gevaar te brengen.

Spanje heeft altijd gezocht naar goede relaties met het Midden-Oosten en Noord-Afrika. Dat geldt niet alleen voor de socialisten, maar ook voor de rechts-conservatieven.

Naast de signalen van de coalitiepartners is er de straat, waar de pro-Palestijnse beweging zeer actief is. Ze is zichtbaar bij massale protesten en zelfs bij sportevenementen, zoals de slotronde van de Vuelta in september 2025. Actievoerders zetten toen de koers stop uit protest tegen de deelname van het Israëlische team Israel-Premier Tech. Een van de slogans die daarbij gescandeerd werd, was: “¡No pasarán!” (Ze komen er niet voorbij!), een duidelijke verwijzing naar het verbeten verzet van de Madrilenen tegen de fascistische tijdens de Spaanse Burgeroorlog.

Eén Spanje, meerdere naties

Sánchez moet ook rekening te houden met regionale eisen, zoals die van Catalonië. Hij moet een manier vinden om de ambities van de verschillende regio's een plaats te geven.

De Tweede Spaanse Republiek (1931-1939) was een eerste poging om een sociaal-progressief beleid te voeren en tegelijk de regio's een vorm van zelfbestuur te geven. Die republikeinse stroming leeft vandaag nog steeds en droomt van een Derde Republiek, waarin de regio's meer zelfbestuur krijgen.

Het valt op dat de oude republikeinse driekleur nog lang niet uit het straatbeeld verdwenen is en door heel wat progressieve Spanjaarden gekoesterd wordt. En 14 april, de geboortedag van de Tweede Spaanse Republiek, is dan wel geen officiële feestdag, maar er zijn elk jaar burgemeesters en burgers die fier de rood-geel-paarse vlag uithangen.

De impact van het linkse verleden verschilt vandaag sterk per regio. In Catalonië is de linkse traditie historisch sterk, mede door een krachtige arbeidersbeweging en anarchistische invloed. Dit vertaalt zich in progressief beleid en steun voor zelfbeschikking. Linkse ideologie wordt in Catalonië vaak gecombineerd met regionalisme, het streven naar autonomie voor de regio.

In Baskenland vermengt links gedachtegoed zich met nationalistische aspiraties. De afscheidingsbeweging ETA, die tientallen jaren met terreuraanslagen streefde naar onafhankelijkheid en zichzelf officieel ontbond in 2018, had ideologische raakvlakken met marxistische ideeën. Dat maakt de perceptie van ‘links radicalisme’ in de regio complex.

In centralere regio's zoals Madrid en Castilië is er doorgaans meer steun voor conservatieve politiek. Hier weegt het anticommunistische sentiment uit de Francoperiode zwaarder door in het collectieve geheugen. Links daarentegen is er heel fier op hun hevig gewapend verzet tegen Franco tijdens de burgeroorlog.

Maar bij heel wat progressieve democraten leeft onrust voor de mogelijkheid dat de conservatieve PP zou gaan regeren in coalitie met de extreemrechtse partij Vox, met een antidemocratische agenda. Dit scenario zou het resultaat kunnen zijn van de uitslag van de Spaanse parlementsverkiezingen in 2027.

Die angst voor een doorbraak van Vox zou evengoed een verkiezingszege voor progressief Spaans kunnen betekenen. En tegelijk de grote retour van de PSOE, ten koste van Unidas Podemos en Sumar.

Tot die tijd zal premier Sánchez al zijn strategisch overlevingsinstinct en scherp politiek inzicht moeten inzetten om te regeren met een minderheidscoalitie met partijen die een progressievere ideologie koesteren. ★

© Reuters / Susana Vera

Verhalen

Fotograaf Dexter McLean (33) was na het afstuderen zijn drive wat kwijt. Tot hij terugkeerde naar Jamaica om er foto's te maken in twee scholen en een centrum voor mensen met een handicap. McLean leeft zelf met cerebrale parese en woonde tot zijn negende in Jamaica. 'Op mijn school was geen enkele steun voorzien.' Voor zijn reeks *Disability in Jamaica* nam McLean de tijd om leerlingen en volwassenen van dichtbij te leren kennen en te portretteren, elk met hun eigen karakter en kracht. 'De Jamaicaanse overheid beschikt niet over de middelen om mensen met een handicap te ondersteunen. Met mijn werk wil ik dat maatschappelijke probleem onder de aandacht brengen van een westers publiek, dat beter in staat is om deze kwetsbare mensen te helpen.'

Beeld: © Dexter McLean

www.dextermclean.com
@dextermcleanphotography

Bernice Smith

Cheshire Village

'Bernice woont al 32 jaar in Cheshire Village. Ze heeft vier kinderen: één jongen en drie meisjes. Ze maakt ook deel uit van het bestuur en speelde een belangrijke rol bij het betrekken van zo veel mensen uit de gemeenschap bij mijn project.' →

Daniel Plummer

Step Centre School

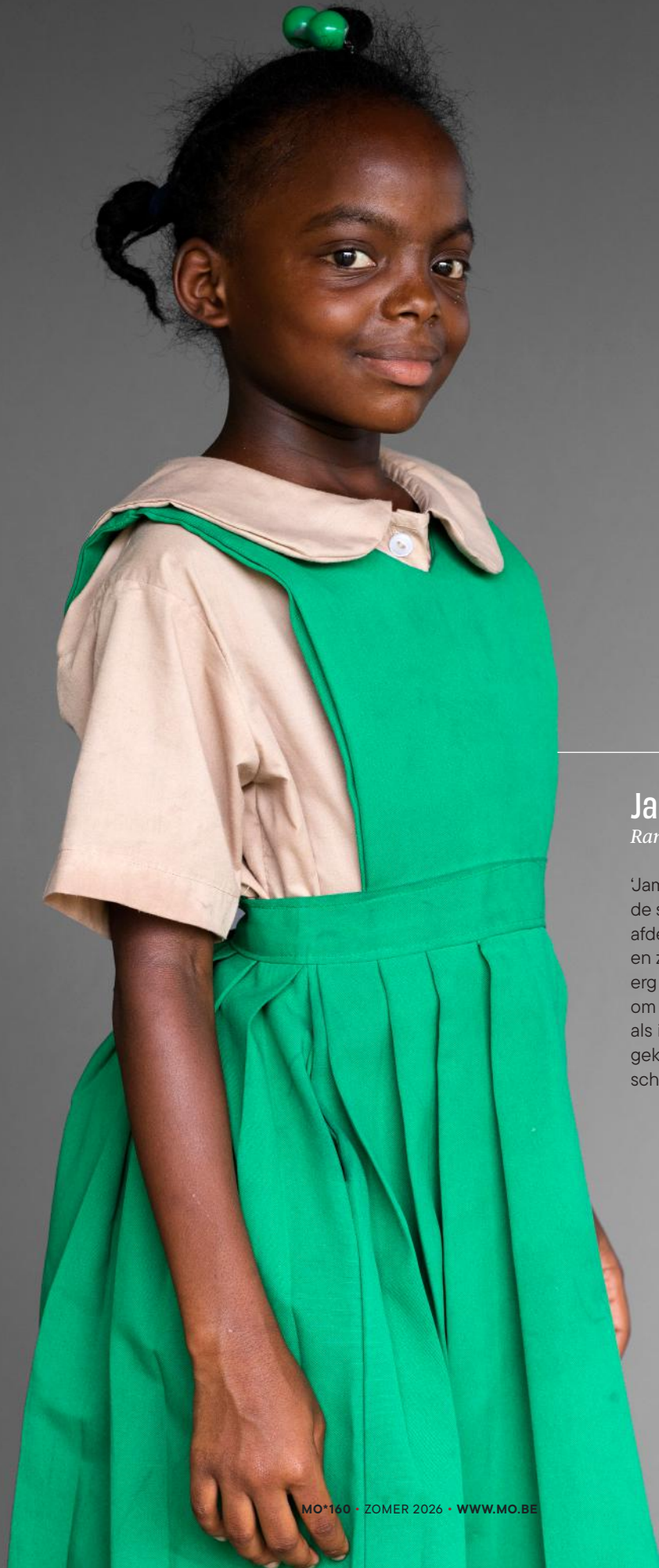
'Ik nam contact op met Hilary Sherlock, de directeur van de Step Centre School in Kingston, om een bezoek te regelen. De school werd in 1993 opgericht door ouders van kinderen met een beperking, die ervan overtuigd waren dat hun kinderen recht hadden op passend en zinvol onderwijs, ondanks hun verschillen.'

Jaden McIntosh

Step Centre School

'Jadens moeder blijft bij hem wanneer hij in het centrum is. Ik vind het heel mooi hoe ze haar hand op zijn gezicht legt, een echt teken van liefde en steun. Wanneer je een beperking hebt, zijn het juist de eenvoudige dingen in het leven die dat laten zien.'

Jamelia Marriott

Randolph Lopez School of Hope

‘Jamelia gaat naar een gemengde school. Er zijn verschillende afdelingen voor leerlingen met en zonder beperking. Ik was erg blij dat ik de kans kreeg om daarheen te gaan, want als ik nooit naar Engeland was gekomen, zou ik zelf naar deze school zijn gegaan.’ ✨

Wij waren, en zijn nog altijd... hier

Een visuele getuigenis van het leven van de Palestijnen

Tekst: Abdelrahman Alserr · Beeld: Tarek Bakri

In zijn project *We Were and Still Are... Here* legt de Palestijnse onderzoeker Tarek Bakri bloot wat de Israëliische bezetter probeerde te verbergen. Met foto's spoort hij verdwenen dorpen op, brengt hij gestolen huizen in kaart en bewaart wat de bezetting niet heeft kunnen uitwissen.

Het verhaal begon in 2012. De Palestijnse onderzoeker Tarek Bakri studeerde nog aan de universiteit in Jordanië waar hij Palestijnen uit de diaspora ontmoette, studenten die hun geboorteplaatsen nog nooit hadden gezien.

Hun band met Palestina leefde alleen voort in de verhalen van hun grootouders die tijdens de Nakba waren verdreven. De Nakba is De Grote Catastrofe van 1948, waarbij honderdduizenden Palestijnen werden ontheemd en onteigend van hun eigen grond.

Tarek komt uit Jeruzalem en beseft dat hij een kwetsbaar voorrecht had: hij kon nog steeds terugkeren. Tijdens de zomervakanties begon hij dan iets eenvoudigs te doen. Hij keerde terug naar Palestina en fotografeerde de dorpen van zijn vrienden. Zo bood hij hun het bewijs dat deze plaatsen niet verzonnen zijn en nog steeds bestonden.

Tarek spreekt vol passie en zorg over zijn initiatief. Hij wordt gedreven door de diepe overtuiging dat deze niet-vertelde verhalen gezien en gehoord moeten worden. 'Foto's staan dicht bij het leven van mensen', vertelt hij. 'Ze zijn makkelijker te onthouden, moeilijker te ontkennen en onmogelijk te negeren.'

(boven) De Alhambra Cinema vroeger
(onder) De Alhambra Cinema, nu een Scientologykerk

'Een land zonder volk voor een volk zonder land'

De zionisten beweerden dat Palestina onbewoond was. Ze gebruikten de uitdrukking 'Een land zonder volk voor een volk zonder land' om te pleiten voor een Joods thuisland in Palestina.

'Om deze illusie te verkopen, nam de zionistische beweging in Palestina foto's vanuit zorgvuldig gekozen invalshoeken, ontdaan van mensen en leven', legt Tarek uit. 'Ze toonde die vervolgens aan Joodse gemeenschappen in Europa om migratie en vestiging aan te moedigen.'

'Maar vergis je niet,' benadrukt Tarek, 'Palestina was nooit leeg. Jaffa is bijvoorbeeld een van de oudste steden ter wereld, met een haven die al meer dan vijfduizend jaar in gebruik is. Alleen al in de Jamal Pashastraat stonden zes bioscopen voor Palestijnse gezinnen, naast scholen en fabrieken. Bovendien was er een bloeiende pers.'

'De Alhambra Cinema, gebouwd in 1937, was met 1100 zitplaatsen ooit een van de mooiste bioscopen in het Midden-Oosten. Tegenwoordig wordt het gebouw gebruikt door de Israëliëse afdeling van de Scientologykerk, maar de muren getuigen nog altijd van volle zalen en avonden vol licht.'

Door deze plekken te tonen zoals ze waren en zoals ze nu zijn, ontkracht Tareks project *We Were and Still Are...* Here de mythe van de leegte. Het herstelt de context, de menselijkheid en de continuïteit. Het laat zien dat Palestina niet alleen land was, maar ook leven.

Door deze plekken en verhalen op sociale media te delen, namen steeds meer Palestijnen uit de diaspora contact op met Tarek. Ze stuurden hem oude foto's, zwart-witbeelden van grootouders die vóór 1948 trots voor hun huizen stonden. Bij de foto's werd keer op keer, over grenzen en generaties heen, één vraag gesteld: 'Bestaat ons huis nog?'

Die vraag gaf zijn project een nieuwe wending. 'De documentatie evolueerde van dorpen naar huizen, van landschappen naar levens', zegt Tarek. 'Ik zocht het exacte huis op, ging op dezelfde plek staan en fotografeerde het vanuit dezelfde hoek.'

Maar daar hield het werk niet op. Elk beeld werd een toegangspoort tot een groter verhaal: de familie die er woonde, de buurt eromheen, het ritme van het dagelijks leven. Een visser die in de haven werkte. Een winkelier. Een leraar. Het leven in zijn alledaagse rijkdom.

'Ik verzamelde verhalen via interviews, controleerde ze aan de hand van openbare archieven en valideerde ze zorgvuldig', verduidelijkt Tarek. 'Dit was niet simpelweg twee foto's vergelijken, het was voortdurend onderzoeken, gelaagd met herinneringen, getuigenissen en bewijsmateriaal.'

Tarek Bakri deelt vier pakkende verhalen van Palestijnen die hun weg terug naar huis vonden. ➔

De palmboom van mijn grootmoeder

‘De ouderen zullen sterven en de jongeren zullen vergeten’, zei David Ben-Gurion, de stichter van Israël, in 1949. Maar de jongeren zijn het niet vergeten.

Nour Ataya is een jong meisje uit Al-Zeeb, een Palestijns dorp ten noorden van Akko, gelegen aan de rand van de zee. Tijdens de Nakba in 1948 vluchtten haar grootouders naar Syrië, de dichtstbijzijnde plek die veiligheid beloofde. Ze staken de grens over in de overtuiging dat de vlucht tijdelijk was, dat de terugkeer nabij was.

Die terugkeer is nooit gebeurd.

Nour is de derde generatie van de diaspora. Ze werd in het vluchtelingenkamp Hama in Syrië geboren, ver weg van de zee. In haar hart draagt ze een dorp dat ze nooit heeft gezien, maar op de een of andere manier altijd heeft gekend. Nour hoorde over Tareks project, en nam contact met hem op met een eenvoudig verzoek: ‘Kun je me foto’s sturen van het dorp van mijn grootmoeder?’

Door de oorlog in Syrië raakte Nour opnieuw ontheemd. Ze emigreerde naar Europa, terwijl haar grootmoeder achterbleef. Die had in haar leven al eens een grens overgestoken en weigerde dat opnieuw te doen.

Vanuit Europa contacteerde Nour Tarek opnieuw. ‘Als ik ooit het staatsburgerschap krijg, kom ik ons dorp bezoeken.’ Een week nadat Zweden haar het staatsburgerschap had verleend, boekte ze een ticket.

Maar zelfs met een “bevoorrecht” Europees paspoort was toegang niet gegarandeerd. Op het vliegveld werd ze ondervraagd. Waar kom je oorspronkelijk vandaan? Waarom ben je hier? Uiteindelijk lieten ze Nour binnen en reed ze met Tarek naar het noorden, naar Al-Zeeb. Of Achziv, zoals de Israëli’s het dorp noemen.

‘Het dorp bestaat niet meer als dorp, het is nu een nationaal park’, zegt Tarek. Het is een zwembestemming. Om binnen te komen betaalden ze elk tien euro. De meeste huizen zijn verdwenen, weggevaagd tot open land. Er staan nog een paar gebouwen, omgevormd tot parkfaciliteiten. Het huis van de dorpsburgemeester, Mohammad Ataya, doet nu dienst als museum. De moskee staat er nog steeds.

Terwijl ze daar stond, voerde Nour een videogesprek met haar grootmoeder. Die leidde Nour niet met een kaart, maar met haar geheugen. ‘Houd de moskee aan je rechterkant, het huis van de burgemeester aan je linkerkant en de zee achter je. Loop vooruit. Dan zul je een grote palmboom zien. Daar stond ons huis.’

Nour rende ernaartoe en sloeg haar armen om de stam. ‘Dit is de palmboom van mijn grootmoeder’, zei ze en begon te huilen.

Het huis van de familie Dakkak

Een ander verhaal begon in een collegezaal in Koeweit, ver weg van Palestina. ‘Ik vertelde over We Were and Still Are... Here en deelde foto’s en verhalen van huizen die de mensen die eruit verdreven waren, hadden overleefd. Na de lezing kwam er een Palestijns-Amerikaanse man naar me toe die zich voorstelde als Naser Dakkak.’

‘Die familienaam prikkelde mij. Dakkak? Uit Jeruzalem?’

Na een paar minuten veranderde die herkenning in een openbaring. Nasers grootvader, Chakib Dakkak, had een huis gehad in Al-Baqaa, Jeruzalem. Naser had er een oude foto van. Het huis bestond echt voor hem, maar alleen als foto.

Tarek deed Naser een voorstel. ‘Met je bevoorrechte paspoort kun je proberen naar Palestina te gaan en kunnen we het huis gaan zoeken.’ Drie maanden later arriveerde Naser in Jeruzalem, samen met zijn kinderen, Khaled en Yasmeeen.

‘De schattenjacht kon beginnen. Samen liepen we door de straten van Al-Baqaa en vergeleken we oude foto’s met deuropeningen, balkons en bogen. En toen was het er plotseling.’

Hun huis! Verborgen achter torenhoge bomen, waarschijnlijk meer dan honderd jaar oud, stond het daar in al zijn stille elegantie. Khaled en Yasmeeen keken naar het huis, en vervolgens naar hun vader.

‘Het is mooier dan ons huis in de Verenigde Staten’, zeiden ze. Er volgde een vraag, moeilijk voor kinderen maar onmogelijk niet te stellen: ‘Wat als we waren gebleven? Als de Nakba niet had plaatsgevonden ... zouden we dan in dit prachtige huis wonen?’

Terwijl ze voor het huis van hun grootouders stonden om een foto te maken, ging de deur open. Een Israëliëische familie vroeg voorzichtig: ‘Wie zijn jullie?’

Tarek antwoordde eenvoudig: ‘Het zijn de eigenaren van dit huis.’

De familie keek geschokt. Ze hadden het huis net gekocht en het zou de eerste nacht zijn dat ze er gingen slapen. Ze fluisterden onrustig, noemden het ongeluk.

Maar voor Naser was dit geen bijeloof, maar geschiedenis. Hij had niet alleen een oude foto, maar ook alle officiële documenten die aantonen dat het huis aan zijn familie toebehoorde. Akten. Papieren. Bewijs.

Toch deed dat er allemaal niet toe. Want nadat Nasers grootouders in 1948 vluchtten, keurde het Israëliëische parlement in 1950 de Wet op eigendommen van afwezigen goed. Palestijnen die waren gevlucht of verdreven, werden geherclassificeerd als “afwezigen” en hun huizen werden overgedragen aan de nieuw opgerichte staat Israël.

Met deze wet kan Naser, zelfs met alle documenten in handen, niet terugkeren naar het huis van zijn familie. Op papier werd de familie Dakkak uitgewist. In werkelijkheid heeft ze nooit opgehouden te bestaan.

Het huis van Sjeik Hanna Bisharat

Het werd ooit Het Paleis van Haroun Al-Rasheed genoemd. Een prachtig huis in Jeruzalem. Eigendom van de familie Bisharat, een christelijke Palestijnse familie wiens naam verweven was met het sociale en culturele leven van de stad.

Na 1948 vluchtte de familie Bisharat - net als vele andere Palestijnse families - voor de Nakba. Hun huis werd een zetel van de macht. Golda Meir, de latere premier van Israël, woonde er toen ze minister van Buitenlandse Zaken was, tussen 1956 en 1966.

Op een seminarie van de VN in 1980 werd een citaat van Golda Meir uit The Sunday Times van 15 juni 1969 gebruikt: ‘Er was niet zoiets als Palestijnen ... Het was niet zo dat er in Palestina een Palestijns volk was dat zichzelf als een Palestijns volk beschouwde, en dat wij kwamen en hen eruit gooiden en hun land afnamen. Ze bestonden niet.’

Tientallen jaren later kwam Andrew, de achterkleinzoon van Sjeik Hanna Bisharat, naar Jeruzalem om het huis van zijn overgrootvader te bezoeken. Hij stond buiten de poort en keek niet naar een monument, maar naar een erfenis, naar iets heel persoonlijks, iets dat was weggenomen maar in zijn herinnering onveranderd was gebleven.

Terwijl Andrew en Tarek foto's namen voor de tuin, kwam er een Israëliëische bouwvakker uit het huis. Andrew sprak kalm. ‘Dit is het huis van mijn grootouders. Ik zou het graag willen zien.’ De arbeider antwoordde dat het huis in verbouwing was. Hij bood aan om Andrew de contactgegevens van de huidige eigenaren te geven. ‘Als je toestemming geven,’ zei hij, ‘kun je naar binnen.’

Andrew verstijfde bij het horen van dat woord. Toestemming! Hij weigerde. In plaats daarvan liep hij de tuin in en plukte twee citroenen van een boom. Hij hield ze voorzichtig vast, niet als gestolen goed, maar als aandenken. Hij zou ze meenemen naar de Verenigde Staten, één voor zichzelf, de andere voor zijn vader. →

De familie Jallad

In de jaren 40 stond een gezin op de trap van hun huis in de wijk Talbiyah, in het westen van Jeruzalem, en poseerde voor een foto. Ze wisten niet dat deze alledaagse foto ooit als bewijs zou dienen. Niet alleen als bewijs van een huis waar ooit iemand in woonde, maar ook van een hele wijk die leeg was komen te staan.

De familienaam zelf draagt een reis in zich. In de twaalfde eeuw migreerde de familie naar Palestina vanuit Le G lat, een stadje in Zuid-Frankrijk. Aan het stadje ontleenden ze hun naam. Nadat enkele generaties zich in het land hadden gevestigd en zich de taal hadden eigengemaakt, namen sommige familieleden de naam Jallad aan, een vorm die meer vertrouwd is met het Arabisch.

De Nakba dwong de familie Jallad Palestina te verlaten. Ze vluchtten naar Libanon, waar de meeste van hun nakomelingen vandaag wonen. Hun huizen bleven niet leeg. Op grond van de Wet op eigendommen van afwezigen nam de bezetter de controle over hun huizen over. De huizen werden aan nieuwe bewoners overgedragen om zo Israëlische gezinswoningen te worden.

Meer dan een souvenir

Wanneer Palestijnen na een kort bezoek aan Palestina terugkeren naar de diaspora, komen ze zelden met lege handen aan. De meesten nemen aarde mee. Niet als souvenir in de gebruikelijke zin, maar als een kleine, tastbare herinnering dat hun verbondenheid met het land niet door grenzen of wetten kan worden verbroken.

‘Ontheemding is niet alleen ballingschap’, zegt Tarek Bakri. ‘80 procent van de bevolking van Gaza is intern ontheemd. 40 procent van de Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever zijn vluchtelingen.’

Gedurende een korte periode stond Israël toe dat oudere Palestijnen uit de Westelijke Jordaanoever Jeruzalem binnenkwamen. Tarek begeleidde toen Halima, een inwonster van het vluchtelingenkamp Al-Jalazoun bij Ramallah, terug naar haar geboorteplaats, Beit Nabala. Ze was er in 1948 uit verdreven.

In Beit Nabala zag Tarek hoe Halima aarde meenam en er munt in plantte. Telkens wanneer ze thee zette, voor zichzelf of voor een gast, zorgden de muntblaadjes voor meer dan alleen smaak. Het waren herinneringen. En elk kopje werd een verwelcoming geworteld in de aarde van haar dorp.

Koloniale bebossing

Het uitwissen bleef niet beperkt tot muren en daken, maar breidde zich uit over heuvels en valleien. Tarek volgde die ontwikkeling, waarbij hij voorbij de huizen keek om te onthullen hoe bossen werden aangeplant om hele dorpen te verbergen – een strategie die hij ‘koloniale bebossing’ noemt.

Na de oprichting van het Joods Nationaal Fonds, in 1901, lanceerde het grootschalige bebossingsprojecten om werk te verschaffen aan Joodse immigranten. Door vertrouwde Europese bomen te planten zou het hen helpen om zich thuis te voelen.

De bebossing werd al snel een instrument van kolonisatie, een manier om een nieuwe identiteit in de grond te laten wortelen, terwijl de vorige erin werd begraven. ‘Na 1948 werden bossen aangeplant op de ruines van verwoeste Palestijnse dorpen’, vertelt Tarek. ‘Wat ooit dorpen waren, werd hernoemd, in een nieuw jasje gestoken en gepresenteerd als ongerepte natuur.’

De Israëlische historicus Ilan Papp  onthult in zijn boek *The Ethnic Cleansing of Palestine* (2006) hoe bossen niet alleen werden aangeplant om het land te bedekken, maar ook om er herinneringen in te verbergen.

‘Toch biedt zelfs de natuur weerstand’, legt Tarek uit.

De bomen uit Europa zijn niet geschikt voor het Palestijnse klimaat. Vreemde soorten, zoals een Europese variant van de Cupressus, die verschilt van de inheemse cipres, werden met geweld in de Palestijnse bodem geplant. Plantkundigen leggen uit dat de chemische stoffen in deze bomen gevaarlijk reageren op de hitte en de lucht in Palestina.

‘In 2021 raasde er een enorme brand door de westelijke heuvels van Jeruzalem, waarbij duizenden hectaren in vlammen opgingen’, weet Tarek. ‘Nadat de vlammen de bossen in de as gelegd hadden, verscheen er iets alouds: stenen terrassen, of *sanasil* in het Arabisch, aangelegd door Palestijnse boeren om het land in de bergen te bewerken. De brand legde bloot wat de bebossing had proberen uit te wissen.’

De inheemse cactus

Terwijl buitenlandse bossen werden aangeplant om dorpen te verbergen, bleven de inheemse cactussen staan als herinnering aan die dorpen. ‘In sommige gebieden,’ zegt Tarek, ‘kan ik zien dat er huizen hebben gestaan. Niet aan de ruïnes, maar aan de cactussen.’

‘Palestijnen plantten cactussen rond hun huizen als natuurlijke wering.’ Nadat de dorpen in 1948 waren verwoest, bleven de cactussen staan. ‘Zelfs vandaag kun je aan de vorm van de cactusrijen zien waar ooit een huis stond: drie zijden cactussen omsluiten een leeg vierkant stuk land, maar nooit de westelijke zijde. In Palestina komt de wind uit het westen en cactusnaalden zouden naar binnen kunnen geblazen worden en de bewoners verwonden.’

Deze kennis werd mondeling overgeleverd, niet schriftelijk. ✱

WIE IS TAREK BAKRI?

Tarek Bakri is een Palestijnse onderzoeker gevestigd in Jeruzalem. Hij studeerde ingenieurswetenschappen in Jordanië. Hij is de winnaar van de Jerusalem Award for Culture and Creativity 2018 en heeft verschillende tentoonstellingen en seminars georganiseerd in Palestina, de Arabische wereld en Europa. Hij gelooft dat herinnering een onbetwistbaar mensenrecht én identiteit is.

brosella
Festival

03.05.2026

GROENTHEATER
BRUSSEL

Nneka
Dhafer Youssef
Greg Foat trio
Cheikh Lô
Adrian Younge
Derya Yıldırım & Grup Şimşek
Joel Ross & vele anderen

INFO & TICKETS
WWW.BROSELLAFESTIVAL.BE

Uw nalatenschap maakt het verschil

Voor mama's in het Globale Zuiden, die het recht hebben om veilig te bevallen.

memisa
Together for health

Neem Memisa op in uw testament om samen met ons op een structurele manier een einde te maken aan moedersterfte. Zodat geen enkel kind zonder mama moet opgroeien.

WWW.MEMISA.BE

© Geraldine Saey

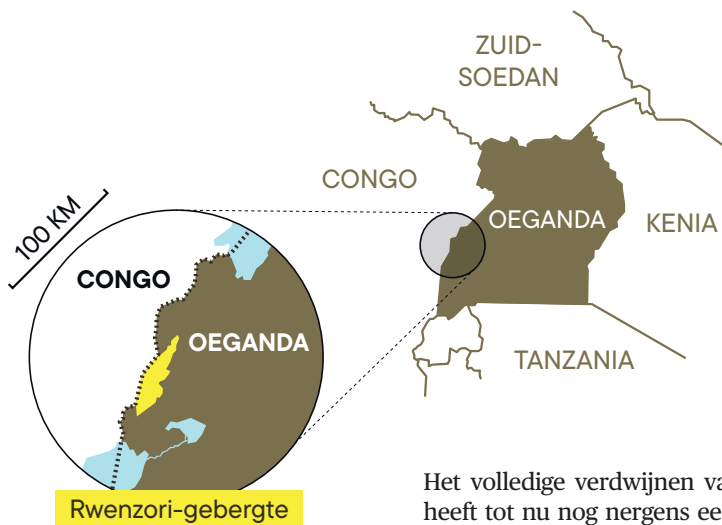
A photograph of a rocky mountain slope with a melting glacier in the background. The foreground is dominated by dark, jagged rocks, while the background shows a large, white glacier melting and receding. The sky is a deep blue.

Smeltende gletsjers in Rwenzori-gebergte

Met het ijs verdwijnt ook de toekomst

Tekst en beeld: Simon Vera

De tropische gletsjers in het Oegandese Rwenzori-gebergte zijn bijna verdwenen door de klimaatopwarming. Nochtans zijn miljoenen mensen in het droge seizoen afhankelijk van hun smeltwater. Zelfs de god Kithasamba wordt bedreigd in zijn voortbestaan. ●

‘Dat zijn de laatste restjes.’ Enoch Mwambale tuurt naar drie losse vlakken ijs tussen de kartelige pieken van Mount Stanley, precies op de grens tussen Oeganda en de Democratische Republiek Congo. Twintig jaar geleden vormden ze nog één massieve plaat. ‘En die gletsjer daar is nog geen vijf procent van wat hij twintig jaar geleden was. De halve bergtop was toen wit.’ De 43-jarige berggids wijst naar een onaanzienlijke witte vlek op de volgende berg.

Op de achtergrond klinkt het geluid van het gesmolten ijs dat in een waterval naar beneden dondert. Koud is het hier niet, de handschoenen kunnen uit. De donkere rotsen warmen overdag zo sterk op dat ze zelfs ’s nachts nauwelijks afkoelen waardoor het ijs blijft smelten. Terwijl de buitenkant van de waterval elke nacht bevriest, stroomt het water eronder onverstoord verder.

Dat gletsjers in de zomer smelten is niet vreemd. Maar hier krimpen ze steeds sneller en groeien ze in de winter nauwelijks meer aan. Het Rwenzori-gebergte – ‘de bergen van de sneeuw’ in het Lukonzo, de lokale taal – verliest wat het zijn naam gaf. Experts verwachten dat binnen vijf tot tien jaar al het ijs verdwenen is.

Deze Oegandese gletsjers zijn niet de enige die onder druk staan. Met ons huidige klimaatbeleid zal aan het einde van de eeuw zo’n 80 procent van alle gletsjers in de wereld verdwenen zijn, berekende een academische studie onder leiding van glacioloog Lander Van Tricht vorig jaar.

Het volledige verdwijnen van gletsjers heeft tot nu nog nergens een samenleving ontwricht. Rwenzori is een van de eerste plekken waar dat zou kunnen gebeuren. ‘Door hun relatief lage hoogte in een tropische zone behoren ze tot de snelst smeltende gletsjers ter wereld’, zegt Van Tricht. Sinds de eerste metingen in 1912 verloren de bergen bijna 97 procent van hun ijsmassa.

Dat is niet alleen een verlies voor de bergen, maar ook voor de miljoenen mensen die in Oeganda en Congo aan de voet van het gebergte leven. Gletsjers functioneren als waterreservoirs. In natte en koude periodes slaan ze water op, in warme en droge periodes geven ze het geleidelijk vrij. Het is net in het droge seizoen, wanneer het maandenlang nauwelijks regent, dat mensen hier afhankelijk zijn van het smeltwater.

‘Ook al hebben individuele gletsjers weinig effect op de wereld, ze hebben een immens belang voor de lokale gemeenschappen.’

GLACIOLOOG LANDER VAN TRICHT

Yosia Kibaya is 65 en zit op een betonnen stoepje voor zijn huis. Jaren geleden verloor hij een been bij een landbouwongeluk, nu hinkt hij rond met krukken. ‘Toen ik jong was lag er elke winter sneeuw op de heuvels rondom ons. Ik had nooit gedacht dat die sneeuw ooit zou verdwijnen.’ Intussen heeft hij al jaren geen sneeuw meer gezien.

Yosia groeide op naast de Nyamwambarivier, die in het droge seizoen wordt gevoed door smeltwater van talloze bergbekken. Hij herinnert zich dat de rivier het hele jaar door stroomde, woest en kolkend. Nu verandert ze tijdens de droogte in een miezerig stroompje dat tussen de rotsen doorsijpelt. ‘We wisten vroeger niet eens dat er rotsen onder het water lagen’, lacht hij bitter.

Zes jaar geleden sloot de overheid waterkranen aan op enkele reservoirs in de regio. Mensen gebruikten dat water om te wassen, te drinken, te koken en dieren te verzorgen. Maar ook de kranen vallen droog. ‘In het droge seizoen komt er regelmatig een week lang geen druppel uit’, vertelt Yosia.

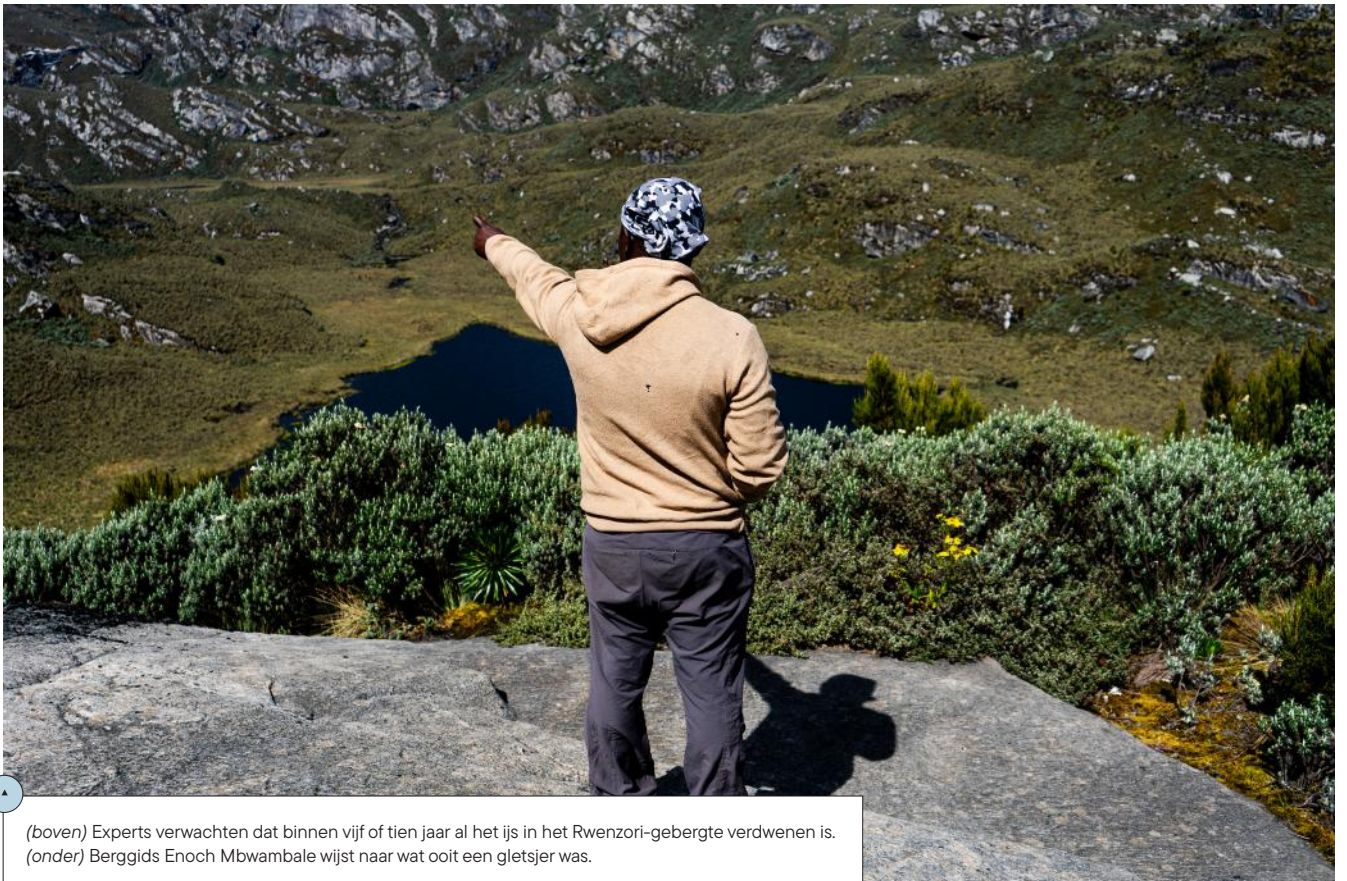
Zijn familie woont al zeker tien generaties op deze plek onder in de vallei. ‘Maar ik geloof niet dat mijn familie hier nog tien generaties zal leven’, concludeert hij triest.

Bakbanaan en bonen

Hier, aan de voet van de Rwenzori, broeit de perfecte storm, aangevuurd door de klimaatverandering. Het wordt warmer en droger, de gletsjers smelten sneller en worden niet meer aangevuld, maar ook de landbouwcyclus, volledig afhankelijk van regenval, verandert.

Op een 100 meter van de Nyamwamba woont de 48-jarige Nyesi Masike met haar familie tussen metershoge rotsblokken, achtergelaten door gletsjers in de ijstijd. ‘Mijn leven is de laatste jaren zo veranderd’, zegt de moeder van twaalf. Nog geen tien jaar geleden oogstte ze drie keer per jaar yamswortel, het lokale stapelvoedsel. Nu nog maar één keer. ‘We aten het hele jaar door zoete aardappel, pompoen, tomaat, of bonen. Nu kan ik mijn kinderen het grootste deel van het jaar alleen nog bakbanaan en bonen geven.’

De stijgende temperaturen brengen nog een ander probleem met zich mee. Ooit trokken mensen naar deze steile heuvels om te ontsnappen aan muggen die ziektes als malaria en gele koorts verspreiden. Door de opwarming komen die hier nu ook voor. ‘Drie van mijn jongste kinderen hebben de afgelopen jaren malaria gehad, terwijl ik in mijn leven nooit ziek ben geweest’, ➔

(boven) Experts verwachten dat binnen vijf of tien jaar al het ijs in het Rwenzori-gebergte verdwenen is.
(onder) Berggids Enoch Mbwambale wijst naar wat ooit een gletsjer was.

vertelt Nyesi. Ze kijkt triest naar haar kroost, die om haar heen aan het spelen is. 'Ik kan mijn kinderen niet de jeugd geven die ik zelf heb gehad.'

Kithasamba, de koning van de bergen

Uitgezonderd de gidsen en dragers van de trekkingbedrijven hebben de meeste bewoners hier aan de voet van het gebergte de gletsjers nog nooit met eigen ogen gezien. Tussen hun dorpen en de hoge pieken van Mount Stanley ligt een ruige bergketen vol diepe valleien en scherpe rotsen. De wanden kleuren geel, rood en diepgroen van het mos. Stijf gras staat in modderige aarde. De metershoge bloempluimen van de iconische lobeliaplanten wuiven heen en weer.

Voor een ongeïmproviseerd oog is het een overweldigend natuurdecor. Maar als berggids Enoch hier doorheen loopt, ziet hij wat anders. Droge klompen mos verkruimelen bij aanraking. Bomen sterven af en laten bladerloze stammen achter, bedekt met baardmos. Het water van de beken is een fractie van wat het ooit, niet eens zo lang geleden, was. 'Elk jaar ontdek ik nieuwe beken die zijn drooggevallen', zegt Enoch. Hij zit op een plateau met uitzicht op een wijde vallei.

'Ik herken de Rwenzori niet meer en het doet me pijn dat de volgende generatie de schoonheid, waarvan ik zo lang heb mogen genieten, nooit zal zien.'

'Ik herken de Rwenzori niet meer en het doet me pijn dat de volgende generatie de schoonheid nooit zal zien.'

BERGGIDS ENOCH MBWAMBALE

Volgens het Bakonzo-volk, in het zuiden van het Rwenzori-gebergte, heeft deze verandering maar één oorzaak: de god Kithasamba, koning van de bergen. De meeste Bakonzo hebben nog niet van klimaatverandering gehoord, maar ze weten wel dat als Kithasamba boos wordt, er droogte en plagen volgen.

Het debiet van de beken is slechts een fractie van wat het ooit was.

Om hem blij te houden, blijven ze van de bergen af. Zo is natuurbescherming hier al eeuwenlang vanzelfsprekend.

Dat veranderde in de jaren 70, toen de nabije kopermijn sloot en duizenden mensen hun werk verloren. Om zich van een inkomen te voorzien, werd op grote schaal hout gekapt. Maar de laatste jaren zorgden de ontboste heuvels voor flinke landverschuivingen bij hevige regenval. Voor de bevolking was het duidelijk dat Kithasamba boos was. En daar moesten ze wat aan doen.

Elk regenseizoen planten de Bakonzo daarom 20.000 inheemse bomen. Die bomen versterken de bodem en houden het schaarse water langer vast. Maar hoe goed de intenties ook zijn, het blijven pleisters op een etterende wond. Volgens glacioloog Lander Van Tricht zijn de Rwenzori-gletsjers niet meer te redden. 'Als we nu stoppen met het uitstoten van broeikasgassen, smelten de meeste gletsjers nog dertig tot vijftig jaar verder. Deze Oegandese gletsjers zijn gedoemd om te verdwijnen.'

Dat zal het einde betekenen van god Kithasamba, die volgens de overlevering op de besneeuwde bergtoppen leeft. Als de sneeuw verdwijnt, verdwijnt ook hun god, en verandert het land van de Bakonzo in een levenloze woestijn.

Als het water stopt met stromen

Het staat buiten kijf dat de gletsjers smelten, maar hulp laat op zich wachten. De gemeenschap plant de bomen op eigen initiatief, zonder steun van de overheid. 'Dit is geen prioriteit van onze regering', vertelt Edwin Mumbere, directeur van CECIC (Centre for Citizens Conserving Environment & Management), een lokale organisatie die zich inzet voor een klimaatbeleid dat kwetsbare groepen ondersteunt. 'Ze zien de toeristen graag komen, maar doen niets om ze te behouden. Ze melken de koe, maar voeden haar niet.'

De toeristen komen hier vooral om de besneeuwde pieken te beklimmen. Zonder gletsjers wordt dat lastig. Duizenden mensen werken in de sector als gids of drager, en via het Oegandese wilddepartement UWA vloeit een deel van de inkomsten terug naar de gemeenschap. Met dat geld zijn scholen, ziekenhuizen en wegen gebouwd. Als de toeristen wegblijven, verliest de regio een cruciale inkomstenbron.

Mumbere woont in het stadje Kasese, op het lage plateau onderaan de heuvels. Ook daar zijn de gevolgen merkbaar. 'Wij leven hier evengoed van de Nyamwamba-rivier', zegt hij. 'In het droge seizoen moeten we water rantsoeneren en mag ik mijn groentetuin niet eens meer bewateren.'

Het internationale klimaatbeleid heeft nauwelijks aandacht voor relatief kleine gletsjers zoals die in het Rwenzori-gebergte. Minder dan 0,5 procent van het wereldwijde ijs komt van berggletsjers, de rest bevindt zich op Antarctica en Groenland. Deze gletsjers zijn dus nauwelijks relevant voor de zeespiegelstijging. Maar glacioloog Lander Van Tricht hoopt dat de aandacht ervoor toeneemt. 'Ook al hebben individuele gletsjers weinig effect op de wereld, ze hebben een immens belang voor de lokale gemeenschappen.'

Van Trichts onderzoek is een van de eerste dat zich specifiek richt op zulke individuele gletsjers. Het IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change van de VN) heeft inmiddels contact met hem opgenomen en overweegt de resultaten mee te nemen in een volgend klimaatrapport. Dat kan belangrijk zijn voor de mensen aan de Rwenzori, want IPCC-rapporten sturen de internationale klimaatonderhandelingen.

In het laatste decennium wordt tijdens die onderhandelingen vaak over compensatie gesproken. Dat betekent dat rijke landen die veel broeikasgassen uitstoten, arme landen die daar weinig toe bijdragen (of bijgedragen hebben), maar zwaar getroffen worden door de klimaatverandering, financieel moeten steunen. Volgens een berekening van de EU was Oeganda in 2024 verantwoordelijk voor 0,2 procent van de wereldwijde CO₂-uitstoot. De internationale gemeenschap heeft afgesproken om jaarlijks 100 miljard dollar aan compensatie te betalen, maar experts schatten dat er minstens tien keer zoveel nodig is. Bovendien bestaat volgens Oxfam ongeveer 70 procent van die compensatie uit leningen. Dat betekent dat voor elke vijf die Oeganda als steun ontvangt, het er zeven moet terugbetalen. Dat komt bovenop de hoge schuldenlast die dergelijke kwetsbare landen al hebben.

Die compensatie is bedoeld voor gemeenschappen zoals de Bakonzo,

maar bereikt hen nauwelijks. De mensen die het meeste verliezen bij de smeltende gletsjers worden zo aan hun lot overgelaten. Niemand weet wat ze moeten doen als het water stopt met stromen. 'Als het eten op is, en de rivier droog staat, dan wil ik hier weg. Zonder water heb ik niets meer', zegt de 24-jarige Edrine Bagambe. 'Maar waar kan ik heen? Ik heb geen geld om nieuw land te kopen.'

'Als het watertekort blijft toenemen, moeten we hier inderdaad weg', bevestigt berggids Enoch. 'Het Bakonzo-bloed stroomt door deze bergen, maar we zullen andere pieken moeten vinden.' Waar die andere pieken zich bevinden, weet Enoch ook niet. *

Dit artikel werd gerealiseerd met de steun van het Fonds Pascal Decroos voor bijzondere journalistiek.

HER WALK

9 oktober
GENT

**Veiligheid voor meisjes
= een basisrecht**

**Wandel mee voor de
rechten van meisjes**

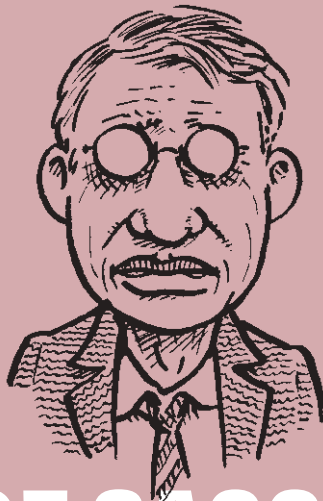

Met **een prothese** en de juiste **revalidatiezorg** staat Amer weer op het voetbalveld.

 **Ontdek zijn verhaal
en dat van anderen**

handicapinternational.be/nl/amer

Journalistiek tekenaar
krijgt pen niet opzijgelegd

JOE SACCO

**'Als zich een genocide
voor je ogen voltrekt,
gooi je je engagement
niet plots overboord.'**

De Maltees-Amerikaanse Joe Sacco is de pionier van het journalistieke beeldverhaal. Met zijn getekende getuigenissen over Gaza, de Palestijnse Gebieden en Bosnië won hij verschillende prijzen. Tien jaar geleden had hij genoeg van de journalistiek, maar hij raakt er niet los van. Noch van Gaza.

uit War on Gaza (2024) © Joe Sacco

Met zijn zwart-witte gestileerde tekeningen legt Joe Sacco al jaren complexe conflicten vast in wereldwijd geprezen boeken. Als tekenende journalist voelde hij de drang om complexe conflicten te begrijpen, de verhalen erachter te ontrafelen en overwoerde conflictbronnen op te sporen. Hij boog zich onder andere over de Westelijke Jordaanoever, Gaza, Bosnië en India.

De pionier van het journalistieke beeldverhaal heeft nog maar net, samen met journalist Chris Hedges, *Requiem voor Gaza* afgewerkt, een nieuw boek dat in oktober zal verschijnen. Behalve een wat grijzere haartint is hij geen haar veranderd wanneer hij vanuit het Amerikaanse Portland op het laptopscherm verschijnt.

Het is exact tien jaar geleden dat we elkaar spraken in het Zwitserse cartoonmuseum in Bazel. Sacco, zo leerde ik toen, is een eeuwig zoekende waarnemer, de nuancezoeker van dienst. De vaststelling die hij in 2016 naar voren schoof was voor mij heel herkenbaar: reportagereizen naar conflictregio's leveren nooit het antwoord op de vraag hoe het zo ver is kunnen komen. Integendeel, zei Sacco, ze leiden tot meer vragen over hoe de mens zich als individu tot het verhaal verhoudt. 'Hoe meer ik conflicten documenteer, hoe meer ik geneigd ben om de antwoorden te zoeken in de menselijke psychologie', zei hij toen. Vandaag heeft hij zijn theorieën iets meer ontwikkeld, maar het blijft gissen. 'Ik zal nooit helemaal tot de kern van de zaak doordringen.' Want hij blijft zich afvra-

gen hoe systemen werken. Was er eerst de macht en dan het morele verval? Of ontwikkelden mensen aan de macht al van jongs af aan een verlangen naar nietsontziende controle?

JOE SACCO: 'Vaak lijkt de leiderschapsklasse wel een andere soort mens dan de rest van ons. Zonder dat wetenschappelijk ook maar enigszins te kunnen onderbouwen, heb ik het gevoel dat mensen aan de macht, zeker als ze almaar hogerop in de pikorde geraken, zeer gevoelig worden om bepaalde stoornissen te ontwikkelen. Een voorheen normaal mens kan veranderen in iemand die klaar is om mensen onder de bus te gooien, iemand die bereid is tot enorm verraad. Anders gezegd: macht is het probleem en leidt bij mensen tot sociaal pathisch gedrag.' →

In the forthcoming election, the American people will have to decide between—

a president who facilitated a genocide

and a former president who will "end our democracy."

Perhaps the Lesser of Two Evils argument is the conversation a rotting republic deserves.

'Zonder dat wetenschappelijk ook maar enigszins te kunnen onderbouwen, heb ik het gevoel dat mensen aan de macht, zeker als ze almaar hogerop in de pikorde geraken, zeer gevoelig worden om bepaalde stoornissen te ontwikkelen.'

Morele buffer

Je schreef inmiddels meerdere boeken over de Palestijnse kwestie. Hoe centraal staat die in jouw leven?

JOE SACCO: 'Palestina neemt absoluut een centrale plek in in mijn morele verontwaardiging, net omdat ik er al zolang mee bezig ben. Hoe langer je dit volgt, hoe meer je beseft dat dit zich lang niet beperkt tot een Israëliisch of zionistisch project. We weten intussen hoezeer wij er in de Verenigde Staten en West-Europa bij betrokken zijn. Sinds de genocide in Gaza begrijpt iedereen ook, zonder daar ooit zelf geweest te zijn, dat het moreel verval in het Westen compleet is.'

'We hadden dit ook kunnen zeggen over andere perioden in de wereldgeschiedenis. Na de Holocaust, na de atoombommen op Hiroshima en Nagasaki, was er het besef dat de grens was overschreden, dat de schade groter was dan onszelf en dan ons hagedissenbrein kon bevatten. Er werd een poging gedaan om onze eigen gewelddadigheid te temperen. Zaken als het internationaal recht, de Verenigde Naties en hun Veiligheidsraad zijn een ongelooflijk imperfect systeem gebleken dat vooral het Westen diende. Maar ze vormen wel een morele buffer.'

'Sinds Gaza vraag je je af of we verbaasd zouden zijn als er morgen een atoombom op Iran wordt gedropt. Gaza is de culminatie van alles wat fout is. De genocide, die met toestemming en medewerking van het Westen plaatsvindt, heeft de morele grenzen meedoogenloos verpulverd. Zo voelt het.'

War On Gaza is een felle kritiek op de Israëlische genocide en op de medeplichtigheid van Joe Biden, het Westen en de academische wereld. Zou je het ook je persoonlijke uitroep van woede noemen?

JOE SACCO: 'Zeker. Ik dank de goden dat ik een uitlaatklep als deze heb. Ik heb zeker niet het gevoel dat ik er de wereld mee verander, het is eerder een balsem voor mezelf. En toch was het geen gemakkelijk boek omdat dit satire is. Dat valt buiten mijn journalistieke comfortzone. Maar het was het meest geschikte genre voor een project waaraan ik niet kon ontsnappen en waarin ik niet wilde vervallen in eindeloos gepalaver.'

Versplintering, maar ook hoop

Met je boek richt je je tegen Joe Biden die tijdens het maakproces nog aan het stuur stond en Israël ten volle steunde. Heeft hij de weg vrijgemaakt voor Trump?

JOE SACCO: 'Ik schoffeer niet graag, maar ik denk oprecht dat Trump als psychopaat geboren is. Hij is objectief gezien erger dan Joe Biden, maar je kan evengoed verdrinken in een vijver van 2 meter diep als in een van 15 meter diep.'

'Ik bedoel maar dat je niet kunt ontkennen dat Biden de genocide in Gaza heeft gefaciliteerd. Hij was de president die de raketten leverde en Israël diplomatieke dekking gaf voor de genocide.'

'Er is iets vreselijk fout aan een systeem dat je verplicht om te kiezen tussen twee schadelijke kandidaten.

Zowel Biden als Trump hadden gediskwalificeerd moeten worden.'

'Gelukkig blijf ik mijn vertrouwen behouden in de gemiddelde medeburger in een land waar mensen toch zwaar onder invloed van propaganda staan. Ik vind het een grote verrassing dat zoveel Amerikanen hun standpunt over de Palestijnse-Israëliische kwestie hebben bijgesteld omdat ze vertrouwen in de beelden die ze zelf zagen uit Gaza. Ze lieten zich niet langer sturen.'

Jouw stadsgenoot, schrijver Omar El Akkad, vindt dat een stille persoon, iemand die zwijgt met andere woorden, meer service verleent aan Israël dan diens luidste cheerleaders. Ben je het daarmee eens?

JOE SACCO: 'Ik weet het niet. Ik zou daarover moeten nadenken. Ik ben niet helemaal pessimistisch. Ik zie dat almaar minder mensen zwijgen. Ook binnen de Democratische Partij, die zich de voorbije jaren vreselijk heeft gedragen wat Gaza betreft, zie ik dingen veranderen. In de voorverkiezingen lanceren Democraten nu een campagne tegen de politieke invloed van de machtige pro-Israëliische AIPAC-lobbygroep. Dat is een nieuwe wending. En dat een figuur als Zohran Mamdani (*New-Yorkse burgemeester, red.*) vormgeeft aan de nieuwe politicus vind ik hoopgevend.'

'Ik denk ook dat we moeten beseffen dat stille personen zwijgen omdat ze vooral geïntimideerd zijn door de luide roepers. Niemand wil gebrandmerkt worden als antisemiet.' ➔

Helaas sluit je War On Gaza niet echt hoopvol af. Je zegt dat de Palestijnen geen gerechtigheid zullen krijgen, behalve in fictieboeken en poëzie.

JOE SACCO: 'Op sommige vlakken deel ik Omars pessimisme. Kijk hoe Gaza op twee jaar tijd een toxische woestenij is geworden. Op de Westelijke Jordaanoever gaat de landannexatie verder en worden mensen gelyncht door kolonisten onder de bescherming van Israëliische soldaten. Dat zijn geen details, het is de uitvoering van een officieel beleid.'

'Ik kan dus moeilijk optimistisch zijn over de Palestijnse kwestie. Voor mijn nog niet gepubliceerde boek *Requiem voor Gaza* werkte ik een verhaal uit over een klinisch psycholoog uit Gaza die ik in Caïro leerde kennen. Hij maakte me duidelijk hoe de sociale structuur van de Palestijnse samenleving afbreekt. Die heeft zichzelf altijd, ondanks de individuele trauma's die zich opstapelden, intact weten houden. Maar vandaag, zegt de psycholoog, vindt er een soort van atomisering plaats, een versplintering van het geheel in losse deeltjes.'

Gewelddadige wereld

In 2025 kwam je boek *Aanwakkerend vuur – De eeuwigdurende strijd in India* uit. Je gaat er dieper in op de dodelijke clashes tussen moslims en hindoes die in 2013 plaatsvonden in Uttar Pradesh. Waarom bracht je dit verhaal pas zoveel jaar later uit?

JOE SACCO: 'Ik trok in 2014 naar Uttar Pradesh en keerde terug met veel stof over hoe verhalen gebruikt worden bij politiek geweld. Maar eenmaal ik begon te tekenen, geraakte ik niet verder dan vijftien pagina's. Het werd alweer een gewelddadig boek en ik zag er de zin niet meer van in. Dus stopte ik met tekenen.'

'Ik was ervan overtuigd dat mijn volgende boek, over de inheemse mensen in Canada, eindelijk een geweldloos boek zou worden. Helaas. Het werd alweer een boek over politiek geweld, ditmaal door de Canadese overheid die mensen van hun land probeert te vervreemden via onderwijssystemen. Toen ik dat boek had

afgewerkt, kon ik er niet meer omheen: ik ontsnap niet aan de gewelddadige wereld. Het verhaal over Uttar Pradesh is lang blijven liggen, maar ik heb het dan toch opnieuw opgepakt.'

Waarom wou je het zo graag brengen?

JOE SACCO: 'Ik wilde echt de verhalen die daders gebruiken om hun geweldplegingen te rechtvaardigen, ontrafelen. Hoe geven die richting aan de toekomstige geschiedenis? Welke plaats heeft geweld in een democratie? Wat er in Uttar Pradesh gebeurde, is een typevoorbeeld van hoe je mensen kan injecteren met angst tot ze in staat zijn om geweld te plegen. En dat in India, wat de Indiase minister-president Modi de "moeder van alle democratieën" noemt.'

'Maar het gebeurt overal. Dat wist de Duitse politieke filosoof en nazi Carl Schmitt maar al te goed: politiek heeft een vijand nodig. Als hun sociaal beleid faalt, nemen Westerse politici de immigrant als vijandbeeld. Dat werkt. We zagen dat ook bij een deel van de Trumpkiezers die in beroerde omstandigheden leven. Die mensen zijn blij als zo iemand hen een simpel antwoord geeft op de vraag waarom dat zo is.'

Ze zijn niet de enigen. Ook anderen stemden voor Trump.

JOE SACCO: 'Je hebt natuurlijk de hardcore volgers die in Trump een cultfiguur zien. Die zullen hem altijd volgen, wat hij ook doet. Maar er zijn inderdaad ook veel mensen die voor hem hebben gestemd toen ze zagen hoe hard het Democratisch bestuur faalde. De grote bankencrisis vond plaats onder Obama. Tien miljoen mensen geraakten hun huis kwijt, terwijl de banken gered werden door de overheid. De Democratische stemmers hebben dat afgestraft.'

'Nu tonen de peilingen aan dat er een verschuiving aan de gang is waarbij mensen afhaken van Trump. Opvallend genoeg komt de meeste tegenstand van rechts. De ooit grote Trumpfans, zoals Tucker Carlson en Marjorie Taylor Green, nemen er publiekelijk afstand van. Dat heeft wellicht meer invloed dan de verraderlijke *live-and-let-die*-methode van de democraten.'

Wodka-martini met drie olijven

Tien jaar geleden zei je dat je genoeg had van de journalistiek. Hoe sta je vandaag tegenover je journalistieke engagement, want je bent er niet mee gestopt?

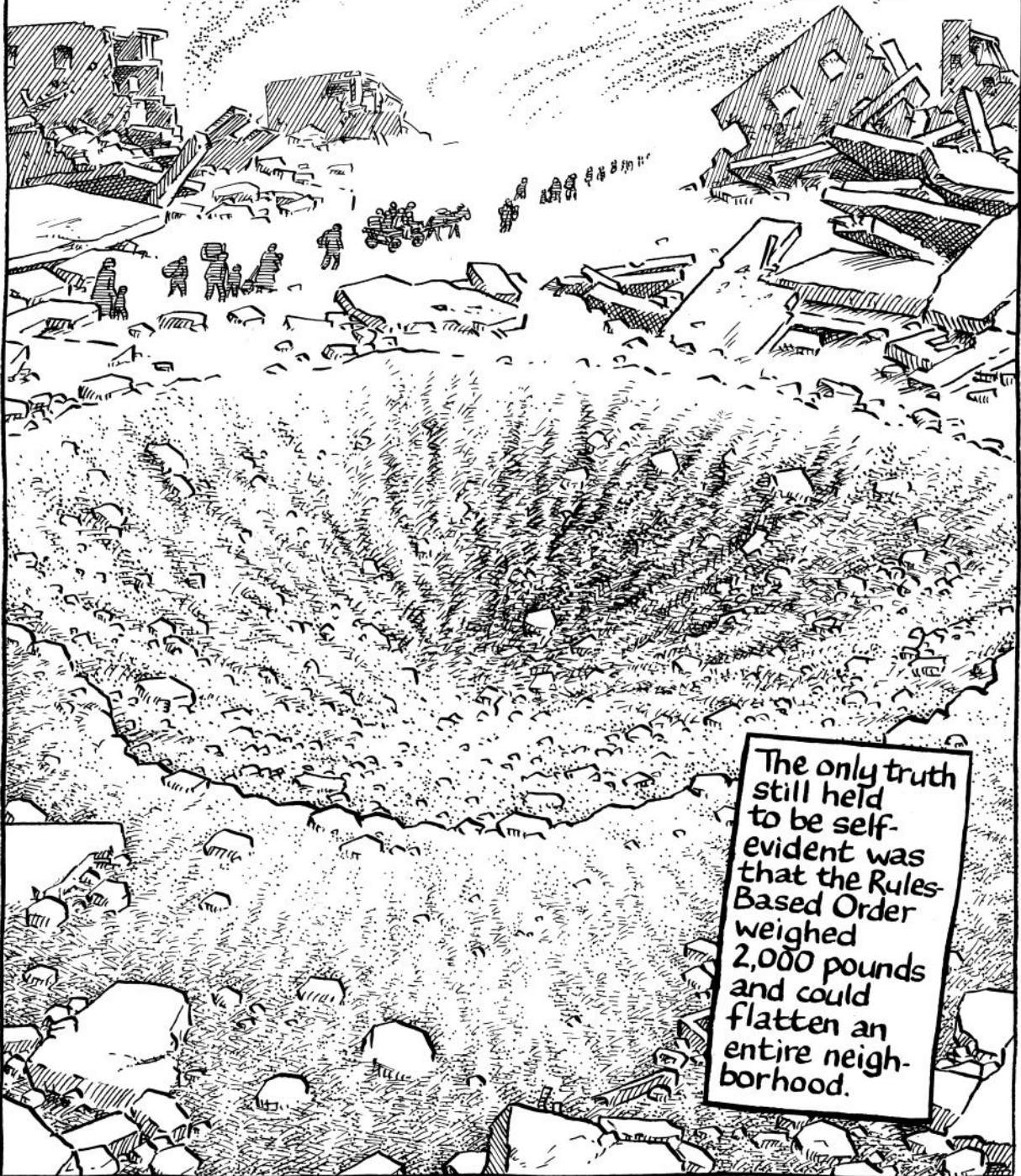
JOE SACCO: 'Als ik echt heel eerlijk ben, denk ik dat ik het gehad heb met de journalistiek, ook al is het moeilijk om er afstand van te doen. Je kunt er veel uit leren en ontdekken, maar ik ben er ook uitgeput door geraakt. Zoals je zei, voelde ik tien jaar geleden de drang om te stoppen al, maar als er zich een genocide voor de ogen van de wereld voltrekt, kan je niet plots je engagement, je connectie of je ervaring overboord gooien. Dan is het je plicht om op te staan.'

Wat helpt dan om recht te blijven staan?

JOE SACCO: 'Een wodka-martini met drie olijven! Maar ik vind vooral heil in puur creatieve projecten. Ik werk aan een boek over The Rolling Stones. Dat was heel lang een zijprojectje, maar nu werk ik er voltijds aan en probeer ik te vermijden om afgeleid te worden. Het is zalig. Ik trek spontaan en met veel zin naar mijn tekentafel en kan zelfs lachen als ik er zit. Dat is lang niet mogelijk geweest.' *

'De genocide, die met toestemming en medewerking van het Westen plaatsvindt, heeft de morele grenzen meedogenloos verpulverd.'

Gaza was where the West went to die.

The only truth still held to be self-evident was that the Rules-Based Order weighed 2,000 pounds and could flatten an entire neighborhood.

Wat luistert MO*?

Luisteren is het nieuwe lezen. Dat maakt dat het aanbod van podcasts stilaan oneindig groot is geworden. Enkele van onze redacteurs tippen daarom hun favoriete podcast. En als klap op de vuurpijl presenteren we onze nieuwe podcastreeks Uitgeklapt.

Samenstelling: Marie Geukens

DE WARE JACOB

is de favoriete podcast van Tine Danckaers, MO*journaliste

WAAROM Het staat geboekstaafd als true crime, maar ik vind het veel meer dan dat. Je krijgt veel informatie mee over de journalistieke zoektocht naar de Nederlandse wonderboy-oplichter Rob Jacobs, maar evengoed inzichten in de mechanismen om lastige journalisten het zwijgen op te leggen. Zo wordt de journalist die al jaren onderzoek doet naar Rob Jacobs zelf het onderwerp van een gerechtelijk onderzoek. De podcast is heel goed opgebouwd dankzij stevig journalistiek onderzoek.

MAKERS onderzoeksjournalist Jan Westera van het Nederlandse Dagblad van het Noorden en podcastmaker Colin Mooijman

WAAR TE VINDEN op Spotify en op de site van de krant. Daar krijg je ook de informatie en documenten mee die genoemd worden in de podcastaflevering. Handig.

QUESTION EVERYTHING

is de favoriete podcast van Kato Van Roy, MO*podcastmaker

WAAROM: De Amerikaan Brian Reed maakte in 2017 de immens populaire podcastreeks S-Town. Nadien overviel hem een moreel dilemma: was hij te ver gegaan? Vanuit de curiositeit naar zijn eigen journalistieke keuzes begon hij met Question Everything een podcastreeks waarin hij onder meer journalisten interviewt over hun denk- en werkproces.

MAKERS Brian Reed, Robyn Semien, Zach St. Louis en Kevin Sullivan

WAAR TE VINDEN op kcrw.com of alle klassieke podcastkanalen, zoals Apple Podcasts en Spotify.

KOOLCAST

is de favoriete podcast van Israe Houari, MO*stagiaire grafische technieken

WAAROM Ik geniet enorm van de hosts. Ze zijn super grappig en helemaal mee met wat er leeft in mijn generatie. Ze praten zowel over luchtige als maatschappelijk relevante onderwerpen. De focus ligt op cultuur, sport en lifestyle, dus er is voor iedereen wel iets interessants!

MAKERS Koolisse Media

WAAR TE VINDEN op Spotify, Apple Podcasts en YouTube.

UITGEKLAPT is binnenkort jouw favoriete podcast

WAAROM: MO*journalisten proberen minstens één keer per jaar op reportagereis te gaan met een flinke onderzoeksvraag onder de arm. Maar vaak valt hen onderweg nog iets op, doorgaans iets dat best wat impact heeft op de bevolking van dat land. Ze waren niet van plan er iets over te schrijven, en daarom praten ze er honderduit over in Uitgeklapt. Verrassend boeiende verhalen, verteld door Kato Van Roy en Lies Van Brussel.

MAKER: Kato Van Roy voor MO* magazine

WAAR TE VINDEN: op Apple, Spotify, YouTube en op onze website MO*.be.

LUCKY BOY

is de favoriete podcast van Ima Posselt, MO*stagiaire journalistiek

WAAROM Gareth blikt terug op de “relatie” die hij als 14-jarige knaap met zijn lerares had. Journaliste Chloe Hadjimatheou stelt de vraag wie er als slachtoffer gezien wordt, en wie als “lucky boy”.

MAKERS Tortoise Media

WAAR TE VINDEN op de website van Tortoise Media, maar ook op platforms als Spotify en Apple Podcasts.

SHELL GAME

is de favoriete podcast van Tom Claes, MO*nieuwsmanager

WAAROM In Shell Game (2024) kloont de Amerikaanse journalist Evan Ratliff zijn eigen stem en koppelt die aan een chatbot. Die zet hij vervolgens aan het werk in uiteenlopende situaties. In het pas verschenen tweede seizoen (2026) gaat Ratliff nog een stap verder en richt hij een bedrijf op dat bijna volledig wordt gerund door AI-agents. De podcast is een intrigerend experiment: hoogst vermakelijk op sommige momenten, maar meestal toch bijzonder verontrustend.

MAKER journalist Evan Ratliff

WAAR TE VINDEN op Apple, YouTube en Spotify.

LAWLESS PLANET

is de favoriete podcast van Lieve Van den Bulck, MO* eindredactrice

WAAROM *Crimi meets climate change!* Over de erg spannende strijd tegen klimaatverandering en schade aan het milieu. Elke aflevering gaat over een specifieke case van misdaden op de frontlijn van de klimaatcrisis ergens op de planeet, zoals een mijnbedrijf in Montana dat wil uitbreiden ten koste van mens en milieu. Verhelderend, omdat de klimaatverandering niet zomaar een ongrijpbare evolutie is, maar ook het gevolg van criminele acties. En hoopgevend, omdat de spotlight ook gedraaid wordt naar de mensen die er alles aan doen om mens en milieu te beschermen.

MAKERS Amerikaanse journalist Zach Goldbaum

WAAR TE VINDEN op o.a. Spotify en Audible.

Onze nieuwsgierigheid blijft ongeëvenaard

Tekst: Ruben Verborgh

Voordat ik vader werd, dacht ik dat boekjes voorlezen telkens een strijd zou zijn. Niets bleek minder waar. Kinderen worden nieuwsgierig geboren, dat hoef je hen niet aan te leren. Elke dag voeden we onze geest, en technologie brengt een vloedgolf aan informatie dichterbij dan ooit. Helaas wordt waarheid van fictie onderscheiden moeilijker, maar onze breinen verdienen die uitdaging. Dat houdt ons scherp – en jong.

Iedereen die zich zorgen maakt over artificiële intelligentie (AI), stel ik gerust: er bestaat niet zoiets als artificiële nieuwsgierigheid. Die innerlijke drang kunnen we niet nabootsen. ChatGPT zal nooit om twee uur 's nachts aan je bed staan met de prangende vraag waarom Roodkapje haar eigen grootmoeder niet herkende. Mijn kinderen wel. Een onbevooroordeelde drang naar kennis schakel je niet uit, het is geen app die zich laat sluiten.

'Stel me een vraag, wat je maar wil!' lijkt ons toch angst in te boezemen. AI is een machine die overal antwoorden op heeft, en sommige daarvan zijn af en toe nog juist ook. Daarbij verliezen we uit het oog dat de moeilijkste opdracht onverbiddelijk aan ons wordt uitbesteed, en dat is geen toeval. Wat wil je weten? Van alle miljoenen vragen die men kan bedenken, welke maakt volgens jou vandaag het verschil?

Wanneer kritisch denken verstart tot enkel argwaan, schieten we ons doel voorbij. Wie revolutie beantwoordt met evolutie, komt eeuwig te laat. Een auto is geen paard met wielen, een gloeilamp geen vervangzonnepaneel, een rekenmachine geen rekenwonder. Nieuwe technologie daagt ons uit om onszelf in vraag te stellen. Dat moeten we durven.

Of ik al dan niet geloof in AI, doet er helemaal niet toe. Want AI gelooft niet in mij. Mijn vertrouwen ligt in al wie de vlucht vooruit durft te nemen. In wie niet bang is om op z'n bek te gaan, zich in de luren te laten leggen door vreemde kronkels en verzinsels. En als je onvermijdelijk struikelt, niet te twijfelen 'waarom?' maar ongeduldig te trappelen: 'wanneer?' Wanneer doen we het nog eens? Want ik wil weleens weten wat er met mij zal gebeuren, nu ik deze ervaring rijker ben.

Door in vraag te stellen welke capaciteiten uniek menselijk zijn, dwingt AI ons om opnieuw meer mens te worden. Laat die machines de rest maar uitvissen, wij maken graag tijd voor mensen. Om elkaar te ontdekken, en te verbazen. Vergeet gisteren, omarm vandaag, beeld je in wat morgen kan. Door niet langer te vechten tegen verandering, bevestigen we intelligentie als het vermogen om in nooit eerder geziene omstandigheden te floreren.

Precies als het allemaal heel dichtbij komt, moeten we vooral niet proberen om een sneller paard of fellere zonnepaneel te zijn. De toekomst is geen wedstrijd. Niets vervangt ooit onze eigen verwondering, en al zeker geen machine. Antwoorden vind je in overvloed, als je maar de juiste vragen stelt. Dat vergt moed, en creativiteit. Ieder sterk antwoord op AI begint met een open blik, en een open vraag: waarom niet? *

Ruben Verborgh is professor Semantic Web Technology aan de UGent.

Sfinks

mixed

23 - 24 - 25 - 26 JULI 2026

ALAIN PÉREZ Y LA ORQUESTA

CESARIA EVORA ORCHESTRA · LA DELIO VALDEZ

MÁDÉ KUTI & THE MOVEMENT · ZAP MAMA & K.ZIA

ANTTI PAALANEN · DJ BROOKE BAILEY & TALIJAH AYANA

CEUZANY & JENIFER SOLIDADE · EBONY · HILGEUM · JONATHAN FERR

JULIETTE MAGNEVASOA · LABESS · LAVINIA MANGUSI · LUBIANA

MAÏA BAROUH · MAKOSSIRI · MANINKA COMPANY · NC · NUEVOS RIOS

PAPA MOJITO · PROJECT KLANK · RUMBARISTAS · SPACE QUARTET

TABANKA · WILD WILD WOMEN · ZULEMAX

GRATIS FESTIVAL!

50^e
Éditie

BOECHOUT
VLOT BEREIKBAAR MET
TREIN, BUS, TRAM EN FIETS

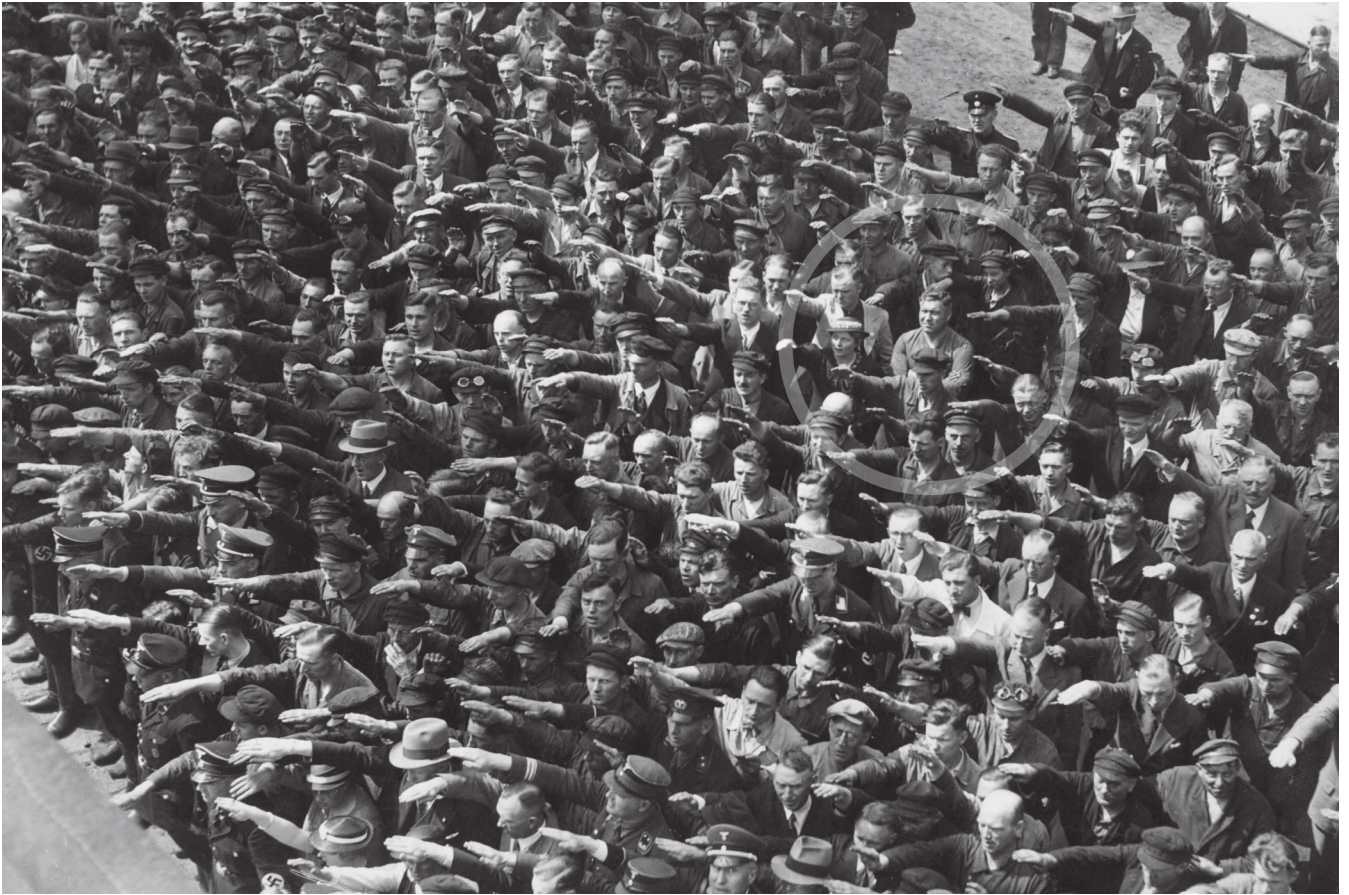
SFINKS.BE
FB.COM/SFINKSFESTIVAL
#SFINKSMIXED

KIDZ VILLAGE
FOODTRUCKS
WERELDMARKT

SCAN VOOR INFO

MOLENVELD - BOECHOUT

Credit: Public Domain

Hoe zou je zelf zijn?

Wat zou jij gedaan hebben, mocht je in het vooroorlogse Duitsland hebben geleefd?

Zwijgende meerderheid of 'bwaah, toch maar niet'? In de huidige tijdgeest heb je een uitgelezen kans om je keuze duidelijk te maken. Door je vinger op te steken en ja, desnoods je hele arm. Steun onafhankelijke kwaliteitsjournalistiek die dreigt te verdwijnen.

Hou MO* in de wereld.

Word proMO* voor €4,60 per maand.

Zie het als jouw bescheiden
vorm van verzet. mo.be/promo

Lees meer over
deze campagne

